

Herptiler i Norge

Ulovlig hold og innførsel av reptiler og amfibier

Fredrik Larsen

Masteroppgave i kriminologi
Institutt for kriminologi og retts sosiologi
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2013

© Fredrik Larsen

2013

Herptiler i Norge

Fredrik Larsen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Grafisk Senter, Oslo

II

Sammendrag

Tittel: Herptiler i Norge – ulovlig hold og innførsel av reptiler og amfibier

Navn: Fredrik Larsen

Veileder: Guri Larsen

Leverert ved: Institutt for kriminologi og rettssosiologi, vår 2013

Forbudet mot reptiler og amfibier ble besluttet av Landbruksdepartementet som egen forskrift i godkjenning av lov 20.12.74 nr. 73 (Lov om dyrevern), jfr. Kgl. 1976-11-20 nr. 03. Forskriftens § 1 gjør det «forbudt å innføre, selge, kjøpe, gi bort, ta imot eller å holde som husdyr, selskapsdyr eller i fangenskap på annen måte fremmedartede (eksotiske) pattedyr, krypdyr, padder, frosk eller salamander». Forbudet ble blant annet begrunnet med at hold av viltfangede dyr og dyr som ikke var tilpasset liv i fangenskap, på grunn av spesielle behov til levemiljø, ikke var ønskelig i Norge. Det ble hevdet at mangelen på tilgang til utstyr og nødvendig informasjon om slikt dyrehold kunne føre til en rekke problemer grunnet dyrenes særskilte miljøbehov. Til tross for totalforbudet, har årene etter innføringen vært vitne til en dramatisk økning i ulovlig hold og import av reptiler og amfibier. Det estimeres at det holdes omkring 100.000-200.000 ulovlig innførte dyr i Norge. Som en naturlig konsekvens av et slikt omfattende antall dyr, har forbudet gjentatte ganger blitt diskutert. Det har blitt påpekt at en oppmykning av lovverket vil bedre dyrevelferden til de ulovlig innførte herptilene. Mitt mål med oppgaven har derfor vært å belyse omfanget av herptiler i Norge og undersøke andre aspekter ved den ulovlige innføringen og holdet av disse dyrene.

Til tross for økt interesse for herptiler, hevdes det at verken reptiler eller amfibier bør holdes som kjæledyr/hobbydyr. Det argumenteres at herptilenes miljømessige behov i fangenskap er meget vanskelige å tilfredsstille, og at det eksisterer en rekke negative velferdsimplikasjoner forbundet med holdet. På den andre siden, finnes det store grupperinger som mener dyrenes basale behov er enkle å tilfredsstille. Oppgavens empiriske materiale danner oppgavens diskursanalyse, som drøfter forbudet mot reptiler og amfibier. Diskursanalysen forsøker å analysere informantenes meningsmønstre og argumentasjon for og i mot forbudet mot innførsel og hold. Informantenes uttalelser og meningsmønstre danner diskurser som drøftes i oppgavens analytiske del.

Dessuten belyser oppgaven flere problemer forbudet med herptilhandel. Foruten å være ulovlig i Norge, er handelen med reptiler og amfibier skadelig for dyrene selv, andre levende vesener, økosystemer og mennesker. Den kommersielle handelen med både reptiler og amfibier byr på en rekke utfordringer og kan påføre dyrene betydelig lidelse. I fra tidspunktet dyrene fanges i naturen frem til de er transportert til endelig destinasjon, utsettes de for mishandling, skade og forsømmelse. Dette resulterer ofte i tap av mange herptiler. I tillegg til problemer forbudet med handelen, utforsker oppgaven også etiske utfordringer rundt hold og handel med herptiler. Dersom herptiler blir diskvare i Norge, vil det synliggjøre eiendomsstatusen deres. Dersom man kjøper levende dyr som stammer fra systemer hvor dyr er eiendom som utnyttes for profitt, vil det kunne bidra til tingliggjøringen av dyr. Oppgaven omhandler aspekter vedrørende dyrs moralske status, dyrs egenverdi og dyrs status som eiendom.

Takk

En stor takk rettes først og fremst til min veileder Guri Larsen for uvurderlig innspill, detaljerte og meget behjelpelige tilbakemeldinger. Uten deg hadde masteroppgaven aldri kommet i mål. Du har helt tiden gitt meg konstruktive tilbakemeldinger og god veiledning underveis i prosessen.

Jeg vil også takke min fantastiske kone Lindsey, for tålmodighet, oppmuntring, støtte og hjelp da motivasjonen til tider var på bunn. Takk for at du er den du er!

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1. Presentasjon av tema og problemstilling	1
1.2. Teoretisk rammeverk	2
1.3. Begrepsdefinisjoner – begreper av betydning for avhandlingen	4
1.4. Oppgavens oppbygning	8
2. Metode	10
2.1. Dokumentanalyse	11
2.2. Informanter	12
2.3. Intervjuguide	14
2.4. Intervjusituasjonen	14
2.5. Diskursanalyse	15
2.6. Etske vurderinger	17
3. Herptiler i Norge	19
3.1. Bakgrunn	19
3.2. Hva skjer med beslaglagte herptiler?	22
3.3. Mattilsynets anmeldelsespraksis ved hold av eksotiske dyr	24
3.4. Avlivningsmetoder	25
3.5. Forslag om legalisering i Norge	25
3.6. Reaksjoner etter VKM-rapporten og forslaget fra Mattilsynet	31
4. Diskursiv kamp om legalisering av eksotiske dyr	35
4.1. Hva er god velferd for herptiler?	35
4.2. Bør innførsel og hold av herptiler tillates i Norge?	50
4.3. Diskursenes oppfatning av motdiskursen	58
4.4. Diskurser på kollisjonskurs	59
5. Handel med levende dyr som skadelig praksis	61
5.1. CITES-overenskomsten	63
5.2. Ulike farer assosiert med den ulovlige handelen med levende dyr	66
5.3. (Mis)bruk av dyr i dag	68
5.4. Hvordan forklares (mis)bruken?	69
5.5. Handel med herptiler	71
6. Den globale handelen med herptiler som skadelig praksis og kriminologisk utfordring	73
6.1. Ulike farer forbundet med herptilhandelen	73
6.2. Arter av særlig bekymring	76
6.3. Viltfanget vs. Avlet	77
6.4. Transport av herptiler	79
6.5. Konsekvensene av herpetologisk kriminalitet	82
6.6. Økologisk-globalt perspektiv	85
7. Etske problemer assosiert med hold av reptiler og amfibier	88
7.1. Dyrenes moralske status	88
7.2. Dyrenes status som kjæledyr og/eller hobbydyr	94
7.3. Dyrenes status som eiendom	97
7.4. Dyremishandling	98

8. Handel med herptiler som juridisk og økologisk forbrytelse	102
8.1. Skadebegrepet	102
8.2. Avsluttende refleksjoner	107
8.3. Hva vil fremtiden bringe?	109
Litteraturliste	111
Vedlegg	120

1. Innledning

I 2001 gjennomførte Opinion en undersøkelse som indikerte at nærmere 40 % av husstandene i Norge har et eller flere kjæledyr. Av de som spurte som holdt kjæledyr, hadde rundt halvparten katt, 44 % hund, 8 % fugl og 8 % akvariefisk. I tillegg holdt 17 % av husstandene andre arter. Kjæledyrene, eller familiedyrene/hobbydyrene som de gjerne blir kalt, har fått en tilsynelatende sosial betydning i samfunnet. Mange av dyrene blir ansett som viktige og integrerte medlemmer av familien. I svært mange tilfeller knytter mennesker, i alle aldre, sterke bånd til dyrene sine. Dessuten viser diverse undersøkelser at dyrene bidrar positivt til menneskers fysiske og mentale helse. De siste tiårene har det også vært en vekst i hold av andre dyrearter som familiedyr. Folk holder ikke lenger bare hunder, katter og kaniner som kjæledyr. Tendensen viser at det norske folk kjøper ildere, reptiler, amfibier, ørkenrotter og store papegøyer. Markedet har vokst, og etterspørselen etter nye og eksotiske arter har økt dramatisk. Dette antyder at man ikke lenger kun holder dyr av følelsesmessige grunner, men fordi det kan være kult å holde noe uvanlig. Norges nåværende forbud mot innførsel og hold av eksotiske krypdyr og pattedyr har som mål å begrense denne veksten, men som flere statistikker fra dyrebutikker og zoohandlere indikerer, eksisterer det et stort antall ulovlig importerte dyr (St. meld. nr. 12, 2002-2003).

1.1 Presentasjon av tema og problemstilling

Forbudet mot reptiler og andre eksotiske dyr ble besluttet av Landbruksdepartementet som en egen forskrift i godkjenning av lov 20.12.74 nr. 73 (Lov om dyrevern), jfr. Kgl. 1976-11-20 nr. 03. Forskriftens § 1 gjør det *«forbudt å innføre, selge, kjøpe, gi bort, ta imot eller å holde som husdyr, selskapsdyr eller i fangenskap på annen måte fremmedartede (eksotiske) pattedyr, krypdyr, padder, frosk eller salamander»*. Forbudet mot reptiler og eksotiske dyr har siden innføringen ført til en vekst av den ulovlige handelen og importen av både reptiler og amfibier til Norge. En rekke statistiske beregninger estimerer at det finnes omkring 100.000-200.000 ulovlig innførte dyr i landet. Dette baseres blant annet på antall beslaglagte dyr og registret salg av fôr og rekvisita. Forbudet mot reptiler og amfibier har vært omstridt, og det har gjentatte ganger blitt diskutert hvorvidt en oppmykning av lovverket vil bedre situasjonen til de ulovlige innførte dyrene (NHF, 2008). Mitt mål med prosjektet har vært å kartlegge omfanget, samt se nærmere på ulike aspekter av ulovlig innføring og hold av reptiler og amfibier i Norge. Prosjektets problemstillinger:

- Vil en oppmykning av forbudet mot reptiler og amfibier bedre dyrenes velferd eller resultere i økt lidelse?
- Hvem er involvert i fangsten, smuglingen og handelen med reptiler og amfibier?
- Hva er de direkte og indirekte konsekvensene av jakt og handel med disse dyrene? (eksempelvis tap av biologisk mangfold og miljøødeleggelser)

1.2 Teoretisk rammeverk

De teoretiske perspektivene som anvendes i oppgaven er hentet fra økologisk-global kriminologi. Ifølge Rob White (2012) tilbyr økologisk-global kriminologi et rammeverk som retter oppmerksomheten mot spesielle problemer og måter å analysere forholdet mellom natur og samfunn. Det er basert på tre sammenflettede konseptuelle kategorier: den økologiske, den transnasjonale og det kriminelle/skadelige. Økologisk-global kriminologi forsøker å undersøke ulike aspekter ved miljøskade ved å identifisere hva som skjer, hvordan det skjer og hvorfor det skjer. White (2009) påpeker at økologisk-global kriminologi refererer til en tilnærming som tematiserer økologiske spørsmål fra et kritisk perspektiv. White (2012: 17) sier at «*what makes eco-global criminology distinctive is the attention given to specifically ecological considerations of harm, as well as its concern with a global perspective on issues and events*».

Inntil begynnelsen av 1990-årene var økologisk-globale utfordringer relativt ukjent for den kriminologiske sfære. Men de siste par tiårene har vært vitne til et voksende antall kriminologer som har brutt med de tradisjonelle fagbarrierene – og utviklet kriminologisk forskning til en mer tverrfaglig retning, som omfatter det samfunnsmessige, maktforhold og skade på miljø, klima og dyr (Larsen, 2010). Guri Larsen (2012: 38) fastslår at økologisk-global forskning inkluderer en rekke temaer med bredt omfang. Forskningen omfatter alt fra lovlig til ulovlig misbruk av dyr, skade på økosystemer og biologisk mangfold, klimaendring og konsekvensene av alle disse på folk og samfunn. Det som skiller økologisk-global kriminologi fra andre områder innen kriminologiens verden er forskningstemaet. Forskningen på økologisk-global kriminalitet er ikke begrenset til forholdet mellom mennesker og samfunn, men utvides til relasjoner mellom kultur og natur, til samfunnets bruk og skade på naturen inkludert ikke-menneskelig dyr. Innenfor spekteret av økologisk-global kriminologisk litteratur eksisterer ulike måter å adressere økologiske problemer på. Hvordan vi forstår forholdet mellom mennesket og miljøet er en avgjørende faktor. Ulike perspektiver kan være antroposentriske (menneskesentrerte); biosentriske (artssentrerte); og økosentriske (økologisk

sentrert). Disse perspektivene vurderes på grunnlag av ulike standpunkt i forhold til miljøproblematikken, hvordan de definerer menneskets posisjon i forhold til miljøet og hvordan de stiller seg til spørsmål rundt miljøreguleringer (White, 2007).

Ifølge Larsen (2012: 40) har vanligvis forskning om miljøskade, dyremishandling og klimaendring vært utført innen ymse vitenskapelig disipliner. Diverse studier om miljøskader, ødeleggelse av det biologiske mangfoldet og konsekvensene på miljøet har tradisjonelt tilhørt naturvitenskapen, mens etiske analyser av holdninger til og bruk av natur og dyr har tradisjonelt vært filosofenes domene (Singer, 2002; Regan, 1999, 1984, 2004). Men de siste tiårene har også samfunnsvitenskapen bidratt med forskning om dyremishandling (Larsen, 2003). Det var vært en vekst i etterspørselen for tverrfaglig forskning, som en respons på fragmenteringen av kunnskap. Økologisk-global kriminologi er et eksempel på denne tverrfaglige retningen, som analyserer skade på mennesker, dyr og miljø fra et kritisk globalt perspektiv (Larsen, 2012). Skadebegrepet, enten i form av miljø, grønn eller økologisk skade ser ut til å være et forholdsvis nøytralt begrep, ifølge Larsen (ibid). Skade er et tverrfaglig begrep, og er ikke bare forespeilet kriminologiens sfære. Dersom problemet er sosial- eller miljøskade, er kriminologiens bruk av begrepet vagt og kan skape problemer fordi begrepet kan bidra til å tilsløre omfanget av de største truslene mot økosystemer, biologisk mangfold og klima forårsaket av lovlige aktiviteter. Dessuten kan det bidra til i å skjule de ansvarlige partene. Disse lovlige aktivitetene er systematiske – ikke nødvendigvis intenderte – men kan samtidig skade naturen, påføre dyr massiv lidelse og bidra til global oppvarming. Dette kan ha ringvirkninger for mennesker og samfunn, så vell som på alt liv jorden (ibid).

Lynch og Stretesky (2010: 70) mener at økologisk-global kriminologi (de bruker betegnelsen *green criminology*) undersøker følgende: (1) skadelige handlinger som skader økosystemet og påfører skade og lidelse på ulike arter; (2) hvilke typer, omfang og konsekvenser av skade på miljøet som defineres eller ikke defineres som kriminelle; (3) prosesser som forsøker å kontrollere kriminalitet mot miljøet; og (4) perspektiver, hypoteser og teorier som promoterer analyse av miljøskade og kriminalitet. White (2007: 33) sier at økologisk-global forskning har forsøkt å inkludere mange ulike områder av bekymringer de seneste årene. Forskingen har blant annet:

- Bekreftet at det forekommer alvorlige lovbrudd i form av forurensing, deponering av giftige avfall og misbruk av naturressurser (Pearce og Tombs, 1998);

- Stilt kritiske spørsmål rundt ulovlig og lovlig ødeleggelse av natur og miljø (Halsey, 1997);
- Avslørt ulike bedrifters forsøk på å stilne miljømessig kritikk gjennom bruk av offentlig propaganda og søksmål (Walters, 2003);
- Kritisert feil og uregelmessigheter ved reguleringen av miljøet (Low og Gleeson, 1998);
- Utfordret bedrifters definisjoner på god miljøpraksis (Lynch og Stretesky, 2003);
- Analysert hvordan minoritetssamfunn og fattige befolkninger blir eksponert for miljøskade (Bullard, 1994).

1.3 Begrepsdefinisjoner – begreper av betydning for avhandlingen

Miljøkriminalitet: Debbie Banks mfl. (2008) definerer miljøkriminalitet med hovedvekt på fem forskjellige områder av lovbrudd anerkjent av organisasjoner som G8, EU, Interpol og FNs miljøprogram. Det første området av bekymring er ulovlig handel med ville dyr i strid med 1973 Washington-konvensjonen om internasjonal handel med truede arter av fauna og flora (CITES). Den andre er ulovlig handel med ozonnedbrytende materialer i strid med 1987 Montreal-protokollen om stoffer som bryter ned ozonlaget. Det tredje området av bekymring er illegal transport og dumping av en rekke skadelig avfall i strid med 1987 Basel-konvensjonen om kontroll av grenseoverskridende bevegelse av farlig avfall og annet søppel og disponering. Det fjerde er ulovlig, urapportert og uregulert fiske i strid med kontrollene pålagt av ulike, regionale fiskeriforvaltning organisasjoner. Det siste området er ulovlig hogst og handel med tømmer, hvor hogsten blir høstet, transportert, kjøpt og solgt i strid med nasjonale lover (Banks mfl., 2008). Herbig og Joubert (2006: 57) understreker at miljøkriminalitet kan defineres som enhver forsettlig eller uaktsom menneskelig handling eller manipulasjon som på negativt vis påvirker jorden biotiske eller abiotiske naturressurser, noe som resulterer i umiddelbar merkbar eller ikke-merkbare traumer for naturressursene.

Brudd på Washington-konvensjonen inkluderer illegale aktiviteter som ulovlig hvalfangst og handel med utrydningstruede dyr, i tillegg til utvikling og kommersialisering av ulike farmasøytiske produkter – fjernet fra vernede områder uten tillatelse eller lisens. Den ulovlige utnyttningen av miljøressurser er også svært omfattende, og dekker gjerne to hovedområder. Ulovlig fiske – for eksempel overfisking – er et relativt nytt, men dramatisk fenomen. Det estimeres at rundt 60 % av havets fiskefelt blir grovt utnyttet og overfisket, noe som fører til økt bekymring rundt bærekraftigheten. Den ulovlige hogsten og handelen med tømmer og

tømmerprodukter er utbredt, og representerer ikke bare en trussel mot biologisk mangfold, men resulterer også i solide tap av skatter og inntekter for mange utviklingsland. Av de nyere ulovlige aktivitetene finner man blant annet ulovlig handel med ozonnedbrytende materialer og den illegale flyttingen av farlig avfall. Økende krav til avfallshåndtering i mange industrialiserte land innebærer større kostnader og dermed nye insentiver for ulovlig dumping/flytting (Brack, 2002).

Miljøkriminalitet har i de siste årene begynt å dukke opp som en egen kategori av kriminalitet i kriminologiske lærebøker og andre faglige publikasjoner. Kategoriseringen av miljøskade er variert, ettersom miljøkriminalitet har blitt begrepsfestet og kategorisert på forskjellige måter. Fra et miljørettslig synspunkt, for eksempel, er miljøskader innkapslet i et bredt spekter av bekymringer, noe som er gjenstand for strafferettslige sanksjoner. De forskjellige miljølovene (naturmangfoldloven og forurensningsloven m.fl. som er ment å gi systematisk beskyttelse av miljø og biologisk mangfold) har som mål å beskytte vann (mot for eksempel forurensing), luft (beskyttelse av ozonlaget), land (regulering av plantevernmidler) og biologisk mangfold (beskyttelse av truede arter) (White, 2010). Den ulovlige innførselen og hold av herptiler medfører brudd på dyrevelferdsloven. Ettersom dyrevelferdsloven har som intensjon å sikre individuelle dyrs trivsel og helse, mener jeg at brudd på dyrevelferdsloven kan karakteriseres som miljøkriminalitet. Begrepet økologisk kriminalitet anvendes i økologisk-global kriminologi, men har en videre betydning enn lovbruddskategorien da det også inkluderer skade og mishandling av dyr. Jeg vil etter hvert drøfte begrepsbruk for skade i økologisk-global kriminologi, både den legale og illegale skaden. Miljøkriminalitet som lovbruddskategori dekker ikke det lovlige misbruket av dyr, men omfatter blant annet ulovlig handel med dyr, som redegjøres for i kapittel 5.

Herptiler: Reptiler og amfibier kalles med en fellesbetegnelse for herptiler. Reptiler, også kalt krypdyr, omfatter øgler, slanger, krokodiller og skilpadder, mens amfibier inkluderer frosk, padde og salamander. Herptiler består av diverse arter, primært fra eksotiske strøk. De har vanligvis flotte farger, og spesielle kroppsformer. Artene er vekselvarme dyr, noe som betyr at aktivitetsnivået er avhengig av klima. De har et svært skiftende ernæringsbehov, og mange av artene er giftige. Noen arter er planteetere, mens andre er kjøttetende. Enkelte arter er kapable til å felle kraftige byttedyr, langt større enn seg selv. Slanger spiser normalt levende byttedyr, men ettersom det er ulovlig å føre med levende dyr i Norge, føres vanligvis ulovlig holdte slanger i Norge med døde mus og rotter (Det Kongelige

Landbruksdepartementet, 2002: 122). En vanlig myte er at reptiler er kaldblodige. I tillegg til å beskrive temperaturen på reptilets blod, innebærer også begrepet negative assosiasjoner til svik og livløshet. Et eksempel er den bibelske fortellingen om Adam og Eva, hvor det var en slange som lurte menneskeheten. Kroppstemperaturen deres varierer med miljøforholdene rundt dem. Dersom omgivelsestemperaturen er varm, kan reptilet ha varmt blod. Dessuten kan reptilene kontrollere opptak av varme fra omgivelsene som en metode for å beherske den indre kroppstemperaturen deres. En annen populær antakelse er at reptilene føler lite eller ingen smerte, ettersom de blir ansett som kaldblodige dyr. Denne antakelsen er heller ikke korrekt. Reptiler har liten fysiologisk kontroll over deres indre kroppstemperatur. De er derfor avhengige av eksterne varmekilder for å generere tilstrekkelig varme for sine naturlige aktiviteter og metabolske prosesser. Dette gjør dyrene følsomme for små endringer i temperatur og fuktighet i deres miljø. I tillegg til problemene assosiert med deres kaldblodige rykte, mangler reptiler repertoar av kroppsspråk, lyder og uttrykk som alarmerer eierne deres ved eventuell sykdom, nød eller skade. Som en konsekvens av nettopp dette, vil et sykt, skadet eller kronisk stresset reptil typisk lide i stillhet. Lidelse og smerte vil være langt mer langvarig enn det som oppleves av pattedyr, grunnet deres langsomme metabolske rate. Ved eventuell skade eller sykdom vil det derfor ta lenger tid for reptilene å bli helbredet. Dette øker risikoen for infeksjon og ytterligere komplikasjoner. De fleste reptiler har en foretrukket optimal temperatursone. Denne sonen forsøker de å opprettholde mens de utfører deres daglige aktiviteter. Hele deres fysiologi, inkludert immunforsvaret deres, er temperaturavhengig og opererer fullkommet i den ideelle temperatursonen. Reptiler i fangenskap opprettholder ofte bare suboptimale temperaturer, noe som igjen kan resultere i et redusert immunforsvar. Slike reptiler er utsatt for infeksjon for et stort utvalg sekundære inntrengere, deriblant mikroorganismer ofte isolert fra munnhulen deres. Reptiler som holdes i sin foretrukne optimale temperatur og mottar riktig med næring er som regel sunt og friskt (Green, 2005).

Til tross for at amfibier og reptiler ofte sammenliknes, er artene svært forskjellige. Moderne amfibier og reptiler er produkter av bånd som har vært separert i 200 millioner år. Atskillige ulikheter mellom dyrene er både åpenbare og betydelige. For eksempel, reptilene er dekket av skjell, mens amfibiene har en svært gjennomtrengelig hud, noe som styrker følsomheten deres til giftige kjemikalier, både i terrestriske og akvatiske situasjoner. Dessuten har reptilegg et kalkholdig skall, mens amfibiegg er dekket av enkle geléaktige membraner. Dette gjør eggene utsatt for opptak av miljøgifter. Det finnes også økologiske og atferdsmessige

forskjeller mellom amfibier og reptiler. De fleste amfibier reiser sjeldent mer enn noen få hundre meter i løpet av deres liv, mens mange reptiler kan bevege seg flere kilometer både på land og i vann. Attpåtil har enkelte reptiler leveområder som strekker seg hundrevis av kilometer, og diverse skilpadder kan krysse halve kloden årlig (Gibbons mfl. 2000).

Slanger: Slanger er ektoterme dyr, men majoriteten har en preferansetemperatur på rundt 30 grader og utviser aktiv regulering av temperaturen. Ektoterm vil si at kroppstemperaturen krever utvendige påvirkninger for å kunne reguleres. Slanger spiser hele byttedyr og betegnes derfor som predatorer. Slangens spisefrekvens vil normalt være forholdsvis lav, mens energiinntaket vil være høyt. Strategien for jakten deres kan deles inn på to forskjellige måter; en hvor slangen fremstår som en bakholdsangriper, den andre hvor slangen fremtrer energisk og søkende. Dyrene er ikke-sosiale og har ikke noen interaksjoner med artsfrender utover reprodutiv oppførsel. Aggressiv oppførsel blant slanger kommer i form som hvesing og/eller hugging/biting, mens kveling normalt anvendes bare til avliving av byttedyr (Braastad mfl. 2011).

Øgler: Øgler viser større variasjon i morfologi, kosthold, termoregulering og sosial adferd sammenliknet med slanger. Med unntak av gekkofamilien, er flesteparten av øglene dagaktive og benytter helioterm temperaturregulering. Helioterm regulering betegnes som anlegget til å regulere kroppstemperaturen ved å bevege seg inn og ut fra soloppvarming. Øgler spiser hovedsakelig insekter, selv om frukt, planter, frø, nektar, små vertebrater, snegler, egg og andre øgler inngår i dietten til visse arter. I motsetning til slanger, er øglene hyppig territoriale og forbindes stadig med jaktstrategi, såkalt «sitt og vent» strategi. Hannøgler vil normalt ikke akseptere andre hanner i sitt territorium, mens hunner blir som regel godkjent. Synet er den viktigste sansen for å oppdage og fange byttedyr hos både natt- og dagaktive øgler, mens identifiseringen av byttet vil foregå ved hjelp av luktregistrering (Braastad mfl. 2011).

Skilpadder: Skilpaddene utviklet seg for over 200 millioner år siden, og finnes på alle kontinenter, unntatt Antarktis. Noen skilpaddearter lever både i vann og på land, noen bare på land, mens vannskilpaddene befinner seg for det meste i vann. Felles for alle artene er at de legger egg på land. Skilpadder er lett gjenkjennelige, mye på grunn av skallet deres, som innrammer kroppen og indre organer. Skilpaddene lever ofte veldig lenge, og en del arter kan leve til de er godt over 100 år. Skilpadder i fangenskap blir gjennomsnittlig 20 år gamle. Det finnes flere indikasjoner på at syn og luktesans er velutviklet hos skilpadder, mens hørselen er antas å være relativt dårlig sammenliknet med de fleste pattedyr. Flesteparten av skilpaddene

viser redusert territorialatferd, og utenom parringstiden fremviser de begrenset sosial oppførsel. På grunn av svært langsomme bevegelser hos de fleste skilpadder har de begrensede muligheter til å fange hurtige byttedyr. Dietten til dyrene består gjerne av planter eller dyr som er enkle å fange, som snegler, larver og krepsdyr (ibid).

Amfibier: Amfibier er vekselvarme og avhenger derfor av at miljøet deres har en ideell temperaturvariasjon. De fleste amfibier trenger også et forholdsvis bløtt miljø for å trives. Huden deres er relativt følsom og regulerer væskebalansen. Selv om det er optimalt med høy luftfuktighet, er amfibiene avhengige av tilstrekkelig ventilasjon. Amfibier er byttedyr og det er derfor essensielt å ha skjulested for å trives i fangenskap. Ved hold av amfibier, er det viktig å påse at terrariet unngår direkte sollys og at det er rømmingssikkert. For en del amfibier vil det være prekært å kopiere forandringer i miljøet for å få dem til å reproducere (Braastad mfl. 2011).

1.4 Oppgavens oppbygning

I neste kapittel følger metodedelen. Dette kapitlet omhandler de viktigste metodiske vurderinger som oppgaven er basert på. Metodedelen belyser bakgrunnen for oppgavens kvalitative tilnærming. Oppgaven benytter seg av intervju, dokumentanalyse og diskursanalyse, noe som blir begrunnet i metodekapitlet. Kapittel 3 undersøker flere aspekter ved herptilhold i Norge. Jeg har valgt å vie en del plass til legaliseringsdebatten i dette kapitlet, ettersom det har stor betydning for diskursanalysen i kapittel 4. Kapittel 4 analyserer informantenes meningsmønstre og argumenter for og i mot Mattilsynets forslag om å legalisere innførsel og hold av reptiler og amfibier i Norge. Her blir intervjudataen analysert og gjort om til ulike diskurser. Med utgangspunkt i ulike meningsmønstre ble to motstridende diskurser formet, en *legaliseringsdiskurs* og en *forbudsdiskurs*. Dessuten blir myndighetenes meningsmønstre redegjort for i en *myndighetsdiskurs*. Kapittel 5 undersøker handelen med dyr som en skadelig praksis. Her blir en rekke aspekter ved den ulovlige handelen med levende dyr redegjort for. Kapitlet forsøker å belyse farer assosiert med denne handelen. Avslutningsvis introduserer kapitlet handelen med herptiler. Kapittel 6 tar for seg den globale handelen med herptiler som skadelig praksis og kriminologisk utfordring. Første del av kapitlet fokuserer på ulike farer forbundet med herptilhandelen. Kapitlet undersøker aspekter ved innhøstingen av dyrene og hvordan de transporteres. Handelen med herptiler foregår på et svært graverende vis, noe dette kapitlet forsøker å belyse. Siste del av dette kapitlet studerer konsekvensene av denne typen kriminalitet. Kapittel 7 tar for seg etiske problemer assosiert

med hold av reptiler og amfibier. Her trekker jeg inn begreper som «moralsk status» og «dyrs status som eiendom» for å få frem «tingliggjøringen» av dyrene. I tillegg ser kapitlet nærmere på problemer assosiert med hold av kjæledyr generelt. Oppgavens siste kapittel undersøker hvorvidt handelen kan karakteriseres som økologisk forbrytelse. Her fokuseres det på de skadelige konsekvenser av den globale handelen med levende dyr. Store deler av handelen med levende dyr er rettmessige handlinger, men fra et økologisk-globalt perspektiv kan handelen betraktes som en form for økologisk forbrytelse. Ulike aspekter av skade og økologiske forbrytelser blir undersøkt i kapitlet. Dette blir det avsluttende kapitlet og blir en oppsummering av det oppgaven har dokumentert om skade på dyr.

2. Metode

Dette kapitlet gir en redegjørelse for oppgavens metodiske fremgangsmåte, kvalitative tilnærming og etiske betenkeligheter. Ifølge Holme og Solvang (1996: 14) er metode et redskap og en fremgangsmåte for å løse problemer. Aubert (1985: 196) definerer metode som

«en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder. Svært mange hjelpemidler og redskaper blir på det viset av interesse for den samfunnsvitenskapelige metodelæren».

En kan skille mellom to hovedformer for metode i samfunnsvitenskapen, en kvalitativ og en kvantitativ metodeform. Kvantitativ metode er formalisert og svært strukturert, noe som medfører større kontroll fra forskerens side. Den definerer hvilke formål som er av spesiell interesse ut fra valgt problemstilling. Dessuten definerer den hvilke svar som er mulige. Kvantitativ metode kan karakteriseres som selektiv og har en markant avstand til datakilden. Dersom man for eksempel ønsker å finne ut omfanget av et fenomen, er kvantitativ metode fordelaktig (Holme og Solvang, *ibid*). I prosjektet mitt benytter jeg meg av kvalitativ metode. Dette valget falt nokså naturlig ettersom hensikten er å studere ulike meningsmønstre funnet i mitt empiriske materiale. Kvalitativ metode innebærer minimal grad av formalisering. Metoden har som hovedmål å skape forståelse, noe avhandlingen tar sikte på å gjøre. Kvalitativ metode er kjennetegnet ved nærhet til datakilden (*ibid*).

Et av målene med oppgaven var å drøfte hvorvidt innførsel og hold av herptiler i Norge bør legaliseres. Mitt ønske var å tilegne meg mest mulig informasjon og kunnskap om legaliseringsdebatten, forså å analysere forskjellige meningsmønstre. Kvalitativ metode omfatter en rekke datainnsamlingsmetoder, som for eksempel deltagende observasjon, intervju, dokumentanalyse og diskursanalyse. Ellefsen (2009) vektlegger at kvalitativ tilnærming tilbyr større muligheter for å åpne forskningsspørsmålet og gir en bedre innfallsvinkel, enn hva en kvantitativ tilnærming ville gjort. Jeg ønsket å undersøke hvilke ulike syn informantene hadde på forbudet mot herptiler, og få et mest mulig nyansert bilde av forholdene informantene beskrev. En kvalitativ tilnærming er best egnet til det formålet, ettersom det tillater forskeren å gå i dybden. Holme og Solvang (1996: 76) understreker at kvalitative data og metoder har sin styrke i det å få fram totalsituasjonen, og tilbyr derfor å gå i dybden. En slik metode åpner for en bedre forståelse av informantenes utgangspunkt. Til

sammenlikning vektlegger Thagaard (2009) at kvalitative tilnæringer karakteriseres som et mangfold i typer av data og analytiske metoder. Kvalitativ metode har tradisjonelt blitt forbundet med forskning som innebærer kontakt mellom forsker og de som studeres, for eksempel i form av observasjon eller intervju. En rekke tolkninger blir ansett som viktige tilnæringer til kvalitativ metode, ettersom det er vesentlig å oppnå en forståelse av sosiale fenomener. Ifølge Thagaard (ibid) gir kvalitative tilnæringer grunnlag for fordypninger i de fenomener vi analyserer. I studier hvor nær kontakt er viktig, vil en kvalitativ tilnærming gi et bedre grunnlag for å oppnå forståelse av situasjonen informantene befinner seg i på bakgrunn av data om de personer og situasjoner vi studerer. Materialet mitt bygger på intervjuer og dokumentanalyse.

2.1 Dokumentanalyse

I tillegg til datamaterialet samlet fra intervjuene, danner en rekke offentlige dokumenter det empiriske grunnlaget for oppgaven. En gjennomgang av flere dokumenter, fra blant annet Mattilsynet og Vitenskapskomiteen for Mattrygghet (VKM), samt intervjudataene har gitt det empiriske bakteppet for oppgavens analyser. Dessuten har dokumentanalysen gjort det mulig for meg å gjennomføre intervjuene. Mattilsynet er et statlig, landsdekkende forvaltningsorgan. Jeg vurderer derfor informasjonen derfra ut fra et myndighetssyn. VKM bidrar med vitenskapelige risikovurderinger for både Mattilsynet og Direktoratet for naturforvaltning. Disse risikovurderingene er faglig grunnlag når Mattilsynet skal vurdere å iverksette tiltak og utvikle regelverk. Informasjonen fra VKM blir derfor også vurdert ut fra myndighetssynet.

Før jeg startet prosjektet hadde jeg ingen kunnskap om verken reptiler eller amfibier, men en gjennomgang av relevant litteratur og dokumenter skaffet meg det nødvendige bakteppet jeg trengte for forståelsen av debatten rundt forbudet mot herptiler. Holme og Solvang (1996: 117) mener at kildematerialet kan være av ulikt slag og kvalitet, men til mange formål vil kildematerialet være tilstrekkelig som grunnlag for egen drøfting og analyse. Jeg benyttet meg av en rekke internettartikler og journaler. Det var derfor viktig å differensiere mellom gode og dårlige kilder. Om mulig bør en forsker styre unna ymse internett-encyklopedier, som for eksempel Wikipedia, ettersom mye av informasjonen på disse sidene verken er signerte eller har opphavsbestemmelse. Holme og Solvang (1996: 124) understreker at «*hovedmomentet i en slik opphavsbestemmelse er å få klargjort om kilden virkelig er det den gir seg ut for å være*». Det eksisterer, for eksempel, mange internettsider og artikler, hvor herptilhold betraktes som forsvarlig, mens andre mener holdet er svært problematisk. Internettbasert

informasjon må derfor vurderes grundig for å sikre kvalitet og kjennskap til kilden. I en avhandling bør man blant annet styre unna kilder som verken er datert eller signert.

Med unntak av et par avisartikler funnet i ymse tabloider, er mesteparten av datamaterialet henvist til i avhandlingen lagret i PDF- og tekstformat, slik at det er enkelt å finne tilbake til materialet om nødvendig. På denne måten unngår jeg at enkelte artikler og journaler forsvinner dersom jeg ønsker å finne tilbake til dem. Mesteparten av datamaterialet benyttet er både signert og datert, noe som får meg til å tro at de er legitime kilder. Det finnes noen unntak, blant annet har jeg henvist til noen artikler publisert av NOAH og Dyrevernalliansen, som aldri ble datert og signert. Men jeg anser både NOAH og Dyrevernalliansen som troverdige kilder, og benyttet derfor artikler publisert på nettsidene deres.

2.2 Informanter

Utvalget mitt besto av 12 informanter, to representanter fra dyrevernorganisasjonene NOAH og Dyrevernalliansen, samt ti personer som holder herptiler ulovlig i Norge. Det var forholdsvis vanskelig å komme i kontakt med informantene med herptiler. Herptilhold er ikke tillatt i Norge, og informantene var derfor bekymret for å avsløre identitetene sine. Jeg forsøkte først å oppnå kontakt med informantene gjennom forumet *Reptilweb.no*. Jeg sendte flere intervjuforespørsler på forumet, men ingen var interessert i intervju. Etter noen måneder fikk jeg en melding på forumet til *Reptilweb*, hvor en person henviste meg til et annet forum, *ReptilFreaks.no*. Dette er også et forum for herptilinteresserte med et betydelig antall medlemmer. *ReptilFreaks* er et forum hvor medlemmer kan diskutere alt fra lover og regler, til helse og sykdommer hos herptiler. Det var vanskelig å komme i kontakt med informanter her også, men etter gjentatte henvendelser over flere måneder fikk jeg til slutt et tilfredsstillende antall informanter som lot seg intervju. Oversikten nedenfor viser informantenes alder, kjønn, yrke og hvilke dyrearter informantene holdt ulovlig.

Informant nr.	Alder	Kjønn	Yrke	Art(er)
1	46	Kvinne	Helsesektor	1x Sumpskilpadde
2	34	Kvinne	Sykepleier	1x Røddøret terrapin
3	32	Mann	Biolog	5x Dverggekkoer 3x Pilgiftsfrosk
4	16	Mann	Student	2x Crested gekko
5	33	Kvinne	Daglig leder	5x Crested gekko 1x Skjeggagam 2x Sørgegekko
6	30	Kvinne	Helsesektor	1x Leopardgekko 1x Crested gekko 1x Dvergvaran 1x Kongepyton 1x Kongeboa
7	26	Mann	Miljøarbeider	2x Daggekko 2x Sørgegekko 6x Pilgiftfrosk 1x Dartfrosk
8	22	Mann	N/A	2x Terrapin 1x Skjeggagam 1x Leopardgekko 2x Japansk trefrosk 2x Ildbuk salamander 1x Revbensalamander
9	52	Mann	Lærer	1x Dvergvaran 1x Røddøret terrapin
10	29	Mann	Vaktmester	1x Skjeggagam

Informantene er av ulik alder, kjønn og har forskjellige yrker. Som oversikten viser holder samtlige informanter et eller flere dyr ulovlig. Hvorvidt informantene utgjorde en representativ gruppe informanter for herptileierne er vanskelig å fastslå, men jeg mener den store spredningen i alder, yrke og kjønn øker empiriens kredibilitet.

Jeg var ikke i posisjon til å være selektiv da informantene ble valgt, ettersom interessen var forholdsvis lunken. Jeg kunne ikke velge informanter som var best egnet til å belyse problemstillingen, ettersom det kun var ti informanter som ønsket å la seg intervjuet. Til tross for dette, føler jeg at informantenes meningsmønstre var tilstrekkelige til å belyse problemstillingen. Samtlige informanter ønsker en oppmykning av forbudet, og argumenterte derfor ut i fra sine interesser og forsvarte sitt ulovlige hold.

For å belyse den andre siden av legaliseringsdebatten sendte jeg mail til Dyrevernalliansen, NOAH og Dyrebeskyttelsen. Jeg kom raskt i kontakt med både NOAH og Dyrevernalliansen, men hørte aldri fra Dyrebeskyttelsen. Til tross for et lite antall representanter fra

dyrevernernasjonene, fikk jeg likevel (etter min oppfatning) tilstrekkelig med intervjudata. Denne dataen tolkes derfor som representativt for organisasjonenes syn på forbudet mot herptiler.

2.3 Intervjuguiden

Holme og Solvang (1996: 95) mener at man ikke bruker standardiserte spørreskjema i kvalitative intervjuer, ettersom det ikke er passende med for stor grad av styring fra forskeren. Det er gunstig at informantens synspunkter kommer til uttrykk, slik at de representerer informantens egen forståelse. Forskeren har på forhånd en viss formening om hvilke forhold som er viktige å belyse. Viktige spørsmål og punkter blir derfor skrevet ned i intervjuguiden. Min intervjuguide (se vedlegg) inkluderer spørsmål rundt forbudet mot herptiler, samt dyr generelt. Det var nødvendig å få informantens synspunkter rundt forbudet, ettersom oppgaven i stor grad omhandler forbudet mot hold av herptiler. Intervjumaterialet ble derfor brukt som egne diskurser i diskursanalysen. Spørsmålene i intervjuguiden ønsket å få frem informantens syn på forbudet mot herptilhold. Formålet var å få frem informantens ulike forståelser av lovverket.

2.4 Intervjusituasjonen

Intervjuet er en personlig samtale mellom en som stiller spørsmål og en som svarer (Befring, 1994). Karakteristisk for intervju er at forskeren oppretter direkte kontakt med informantene. Ifølge Thagaard (2009) kan et intervju foregå på ulike måter. Enkelte intervju er strukturerte, mens andre lite strukturerte og gir fleksibilitet. Fordelen med denne typen intervju er at forskeren kan utdype temaer som informanten bringer opp. Holme og Solvang (ibid) hevder at før man eventuelt bestemmer seg for denne tilnæringsmåten, må forskeren være innforstått med at intervjusituasjoner kan være krevende for både informanten og forskeren selv. Det er grunnleggende at forskeren forstår informantens situasjon. Forskeren må vektlegge problemstillingene informanten eventuelt tar opp, og samtidig ikke tvinge sin egen situasjon og meninger på informanten. Deltakelse i intervjuet må være frivillig og informanten må på forhånd være orientert om hva intervjusituasjonen innebærer. Dessuten må informanten ha mulighet til å trekke seg dersom det er ønskelig.

Flesteparten av informantene med dyr ønsket å få tilsendt intervjuguiden på mail, unntatt to personer jeg møtte personlig. Begge intervjuene varte omtrent 30 minutter og ble spilt inn på mobiltelefonen min. Intervjuene ble transkribert, og innspillingen av intervjuene ble deretter

slettet. Resten av intervjuene ble gjennomført via email og chatting på internettforumet, *ReptilFreaks*. De fleste informantene ønsket å forbli anonyme ettersom de har begått et eller flere lovbrudd ved det ulovlige dyreholdet. Bruken av email gjorde det enkelt å følge guiden, samtidig som informanten fikk bedre tid til å svare. Dette mener jeg resulterte i utfyllende og informative svar. Derimot tok det svært lang tid for enkelte av informantene å svare, noen opptil en måneds tid. Jeg benyttet meg av forumet på *ReptilFreaks* forholdsvis ofte, og det ble brukt som et nyttig hjelpemiddel. Flere av medlemmene på dette forumet henviste meg til relevant faglitteratur, samtidig som det holdt meg oppdatert i reptilsakens utvikling. Forumet oppdateres daglig, og tilbyr flere oppdatering om legaliseringsdebatten, noe som var svært hjelpsomt.

Intervjuet med representanten fra Dyrevernalliansen ble gjort på mail. Jeg sendte intervjuguiden til informanten, og fikk den i retur, ferdig utfylt, noen dager senere. Intervjuet med representanten fra NOAH ble gjennomført over telefon. Jeg transkriberte intervjuet imens jeg pratet med informanten.

2.5 Diskursanalyse

Et grunnleggende mål for diskursanalysen er å analysere sosiale konstruksjoner, også kalt diskurser. Formålet med oppgavens diskursanalyse er å fange opp ulike meningsmønstre i datamaterialet. Ellefsen (2009: 19) sier at «*diskursanalysen utgjør en sosialkonstruksjonistisk tilnærming til oppgavens empiriske materiale*». I oppgaven består det empiriske materialet av intervjudata og dokumentanalysen. Nedenfor følger en forklaring på hva diskursanalyse er.

Foucault var den første som på alvor tok i bruk diskursanalyse som analytisk verktøy, både ved å utvikle teori og begreper gjennom mange års forskning. Ifølge Jørgensen og Phillips (1999) følger Foucault generelle sosialkonstruksjonistiske premisser om at vitenskapen ikke bare er en avspeiling av virkeligheten. Jørgensen og Phillips (1999: 22) påpeker at

«Sandheden er en diskursiv konstruksjon, og forskjellige vidensregimer udpreger, hvad der gælder for sandt og falsk. Foucaults formål er så at afdække strukturen i de forskellige vidensregimer, dvs. dels reglerne for hvad det overhodet kan udsiges, og hvad der er helt utænkeligt, og dels reglerne for, hvad der anses for sandt eller falsk».

Ifølge Neumann (2001) er ulike sitater den fundamentale analyseenheten for forskere som benytter seg av diskursanalyse. Ellefsen (ibid) vektlegger at en diskursanalyse naturlig nok

innebærer en analyse av diskurser. Neumann (2001: 18) hevder at diskursanalysen dreier seg om å studere meninger og hvordan de oppstår ved bruken av språk. «*Sprog sees ikke som et uproblematisk system av begreper som refererer direkte til ting og fenomener, men som et sosialt system som (også) følger sin egen logikk, og denne logikken er virkelighetskonstituerende for mennesker*», sier Neumann (ibid). Jeg benytter meg av diskursanalyse for å analysere og drøfte informantenes meningsmønstre, deres syn på forbudet mot herptilhold, i tillegg til myndighetssynet som kommer fram i dokumenter. Ulike retninger innen diskursanalysen forstår diskurser som en slags fastleggelse av betydninger innen bestemte felt. Jørgensen og Phillips (1999: 9) definerer en diskurs som en bestemt måte å snakke om og forstå verden på.

Hva er så en diskurs mer spesifikt, spør Neumann (ibid). Det eksisterer en rekke definisjoner, men den mest aktuelle for prosjektet mitt finnes i Bokmålsordboka (her i Neumann, 2001: 16):

Diskurs ml (fra lat. ‘det å løpe hit og dit’, av dis- og currere ‘løpe’, springe’) **1** samtale, (vidløftig) drøfting **2** språkv: språklig enhet som er større enn en setning, tekst
~**analyse** analyse av diskurs (2), tekstanalyse diskursiv a 1 som bygger på logisk slutning fra ledd til ledd, mots in-tuitiv / d- tenkning.

Foucault (1972) definerer diskurser som en type praksis som systematisk danner hva informantene snakker om. I oppgaven dannes diskurser gjennom informantenes meningsmønstre og språkbruk. Diskursene konstruerer jeg ut i fra argumenter for og i mot legaliseringen av herptiler i Norge, samt meninger om hold av dyr og dyrevelferd. Fokuset for diskursanalysen er ytringer og synspunkter fra de ulike grupperingene i datamaterialet mitt. Thagaard (2009) sier at informantenes utsagn ikke nødvendigvis kan betraktes som korrekte beskrivelser av virkeligheten, ettersom det er informantenes egne oppfatninger som analyseres. Diskursene som beskrives i analysen er motstridende, noe som indikerer varierende oppfatninger av lovverk og dyrevelferd. Man kan derfor ikke betrakte diskursene som korrekte beskrivelse av virkeligheten.

Konstruksjon av diskurser

Diskursene konstrueres gjennom meningsmønstre og språkbruk. Ellefsen (2009: 20) markerer at «*en diskurs forstås som et konkret forsøk på å skape entydighet i et prinsipielt flertydig felt, ved å artikulere en bestemt meningsformulering gjennom språket*». Jørgensen og Phillips

(1999: 9) sier begrepet diskurs dekker over en eller annen tanke om at språket er strukturert når vi agerer innen forskjellige sosiale domener. Jeg har konstruert en *legaliseringsdiskurs* utfra hvordan informantene snakker om legalisering av herptiler. På den andre siden, konstrueres *forbudsdiskursen* gjennom dyrevernorganisasjonenes argumentasjon for opprettholdelsen av forbudet. *Myndighetsdiskursen* er basert på forslag fra Mattilsynet om å legalisere innførsel og hold. Diskursene representerer forskjellige måter språket benyttes i forhold til de ulike temaene. Thagaard (2009: 115) understreker at diskurser er en konstruksjon i den forstand at menneskets forståelse av kloden skapes innenfor den interaksjonen mennesket tar del i.

Forskerens oppgave er å identifisere diskurser og undersøke hvordan ting henger sammen. Jørgensen og Phillips (1999: 31) påpeker at diskursanalytikerens rolle er å granske hva som blir sagt og drøfte hvilke meningsmønstre man kan spore i utsagnene.

2.6 Ethiske vurderinger

Thagaard (2009: 23) understreker at all vitenskapelig forskning krever at forskeren forholder seg til etiske grunnregler. Uavhengig av hvilke metoder som benyttes vil det bestandig være enkelte etiske problemstillinger. Det er derfor prekært at ulike etiske fremgangsmåter følges, blant annet konfidensialiteten og forskningssubjektenes integritet (Fangen, sist oppdatert 2010). Dette var ekstra viktig da jeg traff personer som holdt herptiler ulovlig ettersom personene bryter loven. Dette var et etisk dilemma jeg ble konfrontert med, ettersom jeg fikk informasjon om de ulovlige forholdene. På bakgrunn av overordnede forskningshensyn og for å sikre en viss kredibilitet som forsker ble forholdene ikke anmeldt. Dessuten ble informantene lovet konfidensialitet og full anonymitet før intervjuene startet. Dersom jeg, som forsker, ikke hadde overholdt dette ville det brutt med flere etiske retningslinjer. Fossheim (sist oppdatert 2009) påpeker at

«i forholdet mellom forsker og den det forskes på er konfidensialitet i utgangspunktet å anse som en forpliktelse for forskeren og som en rettighet for den det forskes på. Alle har en rett til å begrense andres tilgang på visse typer informasjon om sin person».

Konfidensialitet forhindrer bruk av opplysninger som kan ha negativ påvirkning på informanten. Informantene ble informert om konfidensialitet, taushetsplikt og at informasjonen som framkom gjennom intervjuene ble anonymisert slik at den ikke vil kunne bli sporet tilbake til dem. I tillegg påpekte jeg at deltakelse var frivillig og at informantene

kunne trekke samtykket underveis. Et grunnprinsipp for etisk forsvarlig praksis er kravet om informert samtykke. NESH (2006: 13) forklarer informert samtykke slik:

«som hovedregel skal forskningsprosjekter som inkluderer personer, sette i gang bare etter deltakerens informerte og frie samtykke. Informantene har til enhver tid rett til å avbryte sin deltakelse, uten at dette får negative konsekvenser for dem».

Ifølge Thagaard (2009: 26) innebærer fritt samtykke at det er avgitt uten press, samtidig som informanten orienteres om hva deltakelse i prosjektet faktisk innebærer. Videre markerer Holme og Solvang (ibid) at respekt for medmennesker er viktig for enhver forsker. Det medfører at forskeren har som mål å sikre vern om psykisk og fysisk integritet for hver enkelt informant. Det er viktig at taushetsplikten tas på alvor og at informanten ikke deltar på falske premisser. Lilledahl og Hegnes (2000) fremhever at enkelte etiske problemstillinger kan oppstå dersom man får tilgang til data som indikerer lovbrudd eller planlagt kriminalitet. Dersom dette skulle forekomme, må man derfor ta en vurdering i forhold til etiske og forskningsmessige aspekter. Thagaard (2009: 109) understreker at forskeren må respektere informantens grenser, slik at informanten ikke føler seg tvunget til å si ting han/hun vil angre på senere.

3. Herptiler i Norge

I dette kapitlet rettes søkelyset mot herptilsakens historie i Norge. Etter at forbudet mot herptiler ble innført på 1970-tallet har det ved gjentatte anledninger blitt diskutert hvorvidt forbudet er fordelaktig eller ikke. Dette kapitlet belyser herptilsaken i kronologisk rekkefølge, og klarlegger aspekter ved hold av reptiler og amfibier i Norge.

3.1 Bakgrunn

1974: Lov om dyrevern/dyrevernloven (LOV-1974-12-20 nr.73) trer i kraft og konstaterer at *«det skal farast vel med dyr og takast omsyn til instinkt og naturleg trong hjå dyret så det ikkje kjem i fåre for å lida i utrensmål»*. Formålet med loven var å verne dyr mot unødig lidelse.

1976: Forbudet mot reptiler og andre eksotiske dyr blir besluttet av Landbruksdepartementet som en egen forskrift i godkjenning av lov 20.12.74 nr. 73 (Lov om dyrevern), jfr. Kgl. 1976-11-20 nr. 03. Forskriftens § 1 gjør det *«forbudt å innføre, selge, kjøpe, gi bort, ta imot eller å holde som husdyr, selskapsdyr eller i fangenskap på annen måte fremmedartede (eksotiske) pattedyr, krypdyr, padder, frosk eller salamander»* (For Forskriftens paragrafer, se vedlegg).

Forbudet mot herptiler og andre eksotiske dyr ledet først og fremst til en forholdsvis rask stopp av den seriøse hobbyutøvelsen for personer med interesse for herptiler i Norge. Ifølge Norsk Herpetologisk Forening (NHF) protesterte det norske herptilmiljøet mot forbudet, men protestene ble ikke hørt. Internasjonalt var 1970-årene en viktig periode for oppbygging av kunnskap om både hold og avl av herptiler i terrarium, men hvor omfattende omfanget av herptiler var i Norge da forbudet ble besluttet står ikke beskrevet (NHF, 2008). Til tross for forbudet ble det imidlertid innført mulighet til å søke om dispensasjon for import og hold av herptiler i bestemmelsen. Ved godkjenning er det normalt tillatt å innføre landlevende skilpadder av artene *Testudo* spp og *Geochelone* spp. Dersom det er ønskelig å innføre andre arter skal det først søkes til Direktoratet for Naturforvaltning (Direktoratet for Naturforvaltning, 2011), men det er vanskelig å få godkjenning fordi svært mange skilpadder står oppført i CITES-konvensjonen. Ifølge Anton Krag (1999) er de mest utbredte årsakene til dispensasjon astma og allergi, og at man hadde dyret før forbudet ble innført. De som holdt slike dyr før regelen trådte i kraft, fikk beholde dyret, men hadde ikke lov til å selge det eller drive avl (St. meld. nr. 12, 2002-2003: 121). Forskning fra Veterinærhøgskolen indikerte at

rundt 70 % av alle søknadene om dispensasjon blir godkjennes. Siden forbudet ble innført og frem til midten av 1990-tallet utgjorde dette over 600 søknader om hold av nærmere 1000 herptiler (Krag, *ibid*).

Forbudet ble i sin tid begrunnet med at man ikke ønsket hold av viltfangede dyr, eller dyr som ikke var tilpasset liv i fangenskap grunnet mangelfull domestisering og spesielle krav til levested. Dessuten ble det argumentert at en rekke problemer kunne oppstå på grunn av dyrenes særskilte miljøbehov, samt mangelen på tilgang til utstyr og nødvendig informasjon om slikt dyrehold (Veggeland, 2013; Thoen, 2011; Knævelsrud, 2008; Rotnes, 2011). Nå til dags selges det påkrevde utstyret for hold av herptiler i dyrebutikker, samt det foreligger en hel del informasjon om hold av herptiler på internett og i bøker. Det er også et bredt utvalg håndbøker om hold- og stell av både reptiler og amfibier i norske bok- og dyrebutikker. NHF (2008) påpeker at det nødvendige utstyret som trengs for hold er hyllevare i store dyreforretninger. I tillegg, dersom man søker på «reptiles» på Amazon.com genereres det rundt 35.000 treff (mars 2013) og søkeordene «reptiles as pets» gir nærmere 50 millioner google-treff. Søkeordene «dogs as pets» gir til sammenlikning 250 millioner treff på samme søkemotor. Omfanget av herptilhold i verden er såpass omfattende at det kontinuerlig gjøres nye erfaringer om hold og biologiske krav. Graden faglitteratur om hold av herptiler er kolossalt, både i form av bøker, tidsskrifter og nettsider (Fosså, 2008). I Norge finnes det ulike forum, som for eksempel *reptilweb.no* og *reptilfreaks.no*, hvor det ligger et betydelig antall artikler om herptiler. På disse forumene kan man diskutere med andre dyreeiere, i tillegg finnes informasjon om terrarier, terrarieinnredning, mating og andre trivielle ting om herptiler. Både norske og utenlandske reptil- og amfibienettsider har forum hvor enn kan kommunisere med andre og få svar på diverse spørsmål man måtte ha. Kjøp og salg av herptiler forekommer i økende grad ved forumene. Nettsiden *repti.net* er populær, og har rundt 40.000 medlemmer. Denne nettsiden tilbyr atskillige valgmuligheter, inkludert kjøp og salgsrubrikker hvor annonser legges ut daglig. Det finnes også en hel del «caresheets» på internett, hvor enn finner informasjon om de aller fleste reptilene og amfibiene i verden. Det kan også bemerkes at et søk på Wikipedia genererer hundrevis av linker og referanser til internettartikler og journaler om herptiler og herptilhold. Alt fra kosthold til respirasjon blir beskrevet grundig, med flere referanser til annen aktuell litteratur.

Forbudet mot reptiler og eksotiske dyr har siden innføringen ført til en dramatisk vekst i den ulovlige handelen og importen av herptiler til Norge. Basert på salg av fôr og rekvisita, anslår

Mattilsynet, Norsk Herpetologisk Forening (NHF) og Norsk Zoohandlers Bransjeforening (NZB) at det holdes omkring 100.000-200.000 reptiler og amfibier illegalt i Norge (Knævelsrud, 2008; Braastad mfl., 2011). Dette blir forsterket av Knut Vassås ved *Dyrenes Verden* på Lade, som fastslår at det, basert på salg av utstyr, holdes tusenvis av herptiler i Trondheim alene. «Vi har ca. 40 faste kunder som kjøper utstyr som brukes til illegale dyr. Frosne mus, hamster og rotter brukes som føde for slanger», uttalte Vassås til Byavisa (Trygstad, 2008). Av disse utgjør artene kongepyton, kornsnok, leopardgekk, skjeggagam og gresk landskilpadde omlag 75 prosent (Knævelsrud, 2008). Spesialetterforsker Kenneth Didriksen (2000) i Økokrim hevder det er en enkel sak å innføre herptiler til Norge, enten om det er en pakketurist fra Kanariøyene som skjuler skilpadder i bagasjen, eller om det er slanger skjult i lasterom på biler. Dessuten er hold av reptiler og amfibier lovlig i Sverige og selges fritt i dyrebutikker. Didriksen (ibid) mener dette resulterer i at herptilene enkelt smugles over grensen til Norge. Den økende interessen for herptiler, kombinert med liten risiko for å bli oppdaget og en moderat straffetrussel bidrar til omfattende innføring av dyrene. Den øvre strammerammen for overtredelser av dyrevernsloven er 6 måneders fengsel og ett års fengsel ved gjentakelse, dette inkluderer også forsøk og medvirkning. Didriksen (2000) angir at brudd på forskriften (ved ulovlig hold av dyr) normalt resulterer i bøter på størrelsesorden 5.000-20.000 kroner. Ved handel med truede arter (CITES-beskyttede arter) eller organisert innførsel er fengselsstraff aktuelt. I mai 1999 ble en mann i Borgarting lagmannsrett dømt for ulovlig innførsel av skilpadder og eksotiske fugler. Han ble straffet med 120 dager i fengsel, hvorav 60 ble gjort betinget. Han ble også idømt rettighetstap og inndragning av vinning (ibid). Det kan også tilføyes at betydelige prisforskjeller mellom Norge og Sverige gjør det lukrativt å smugle dyrene til Norge (ibid). Braastad mfl. (2011) mener at majoriteten av herptilene som holdes i Norge har sitt opphav i privat oppdrett i både Norge og Sverige. Dyrene formidles åpent på flere norske nettsider, og i Sverige forhandles de mest utbredte artene i ulike zoo-butikker. Dessuten avholdes det enn rekke dyremesser årlig hvor det selges flere oppdrettsdyr. Herptilmesser i både Tyskland og Sverige besøkes av mangfoldige herptilinteresserte fra Norge (ibid). Knævelsrud (2008) påpeker at et stort antall holdte dyr stammer fra ulovlig oppdrett i Norge, men at mellom 25-50 prosent importeres, hovedsakelig fra Sverige.

På spørsmål om hvor/hvordan informantene fikk tak i herptilene, svarte informant 8 følgende:

«Det er veldig lett å få tak i reptiler og amfibier, nesten alle reptilene og amfibiene mine er kjøpt/fått gjennom en nettside som tillater kjøp og salg (svensk side ved navn repti.net). Froskene kjørte jeg fra A og ned til B for å hente fra en ung og erfaren gutt på 16-17 år den tida. Skilpadden kjøpte jeg i A når hun var på størrelse med en femkroning – vokste seg like stor som en middagstallerken. Den andre skilpadden var voksen når jeg overtok han fra noen som hadde holdt han veldig feil. Kan si at jeg redda han og omplasserte ham senere, hadde sår og slikt da han bodde på land (når han er en sumpskilpadde) med katter – var noen unger som hadde ansvaret for han. Skjeggagamen kjøpte jeg fra en grei kar i A som hadde masse andre dyr, iguaner og varaner og pytoner osv. Leopardgekkene kjøpte jeg fra en jeg hadde prata med en god stund på privaten som jeg traff gjennom reptilforum. De eneste dyra jeg har dratt over grensa var for å hente de tre salamanderne, de kjøpte jeg i en vanlig dyrebutikk rett over grensa i Östersund – ringte på forhånd og bestilte de. Tok toget fram og tilbake for å hente de og det gikk veldig fint. Man trenger altså ikke å dra over grensa for å hente dyr, i hvertfall ikke de vanligste (de som står på positivlista med andre ord). Skal man ha mer eksklusive eller spesielle arter så kan det være man må over grensa, men generelt finner man masse forskjellig her til lands også».

3.2 Hva skjer med beslaglagte herptiler?

Ulovlig innførte herptiler er Viltfondets eiendom, jfr. Viltloven § 48. «Vilt som ulovlig er felt, innført til Norge eller ulovlig holdes fanget, eller verdien av dette, tilfaller Viltfondet etter § 43 første punktum. Det samme gjelder forlatte egg, egg som oppbevares ulovlig, fallvilt og vilt som er avlivet i medhold av naturmangfoldloven §§ 16 og 18» (Lov om jakt og fangst av vilt (Viltloven)). Direktoratet for Naturforvaltning (DN) styrer Viltfondet, og bestemmer derfor individets skjebne. I praksis møter en veterinær opp på det aktuelle åsted og bistår politiet. Videre bestemmer fylkesveterinæren, eventuelt i samråd med Direktoratet for Naturforvaltning, hva som skjer med beslaglagte dyr (Didriksen, 2000).

Torunn Knævelsrud (2008), seksjonssjef for dyrevelferd og fiskehelse i Mattilsynet, hevder de jevnlig kommer i kontakt med ulovlig holdte herptiler i forbindelse med tips fra publikum eller ved kontakt med tollvesen og/eller politi, som oppdager ulovlig innføring eller hold. Dessuten er hold av reptiler omfattende i enkelte kriminelle miljøer, og oppdages i mange tilfeller av politiet under husransaker som foretas av ulike grunner. I årene 2004-2008 tok Mattilsynet hånd om rundt 200 ulovlige holdte dyr per år. Enkelte ganger blir beslaglagte dyr

omplassert i dyreparker, spesielt i tilfeller med utrydningstruede dyr. Men i de aller fleste tilfeller blir dyrene avlivet, selv om de er friske og raske (ibid).

Øystein Størkersen (her i Christensen, 2008) hevder at fem hundre herptiler avlives i gjennomsnitt hvert år, hvorav halvparten er utrydningstruede i henhold til CITES-konvensjonen. Den 08.09.10 igangsatte Mattilsynet en sak hvor de ønsket assistanse fra politiet for å undersøke en leilighet i Rogaland, hvor de mistenkte at det befant seg ulovlig holdte dyr. I leiligheten til en 30 år gammel rogalending oppdaget Mattilsynet fire slanger og to øgler. Av artene som ble oppdaget var det tre dumeriliboa, en sandboa og to tornhaleagamer. Slangen dumeriliboa er utrydningstruet i henhold til CITES, mens de andre artene også er sjeldne. Til tross for at dyrene er utrydningstruede, opplyste seniorinspektør i Mattilsynet sitt distriktskontor for Midt-Rogaland, Marie Nøkling, at dersom dyrene ikke omplasseres blir de avlivet(Oppedal, 2010).

Tabellen under viser en oversikt på hvor mange beslag Mattilsynet gjorde i 2012. Oversikten viser i tillegg hvilken art, hvilken måned og resultatet av beslagene. Jeg ble tilsendt denne tabellen av Ole-Herman Tronerud, veterinær/senior rådgiver ved Tilsynsavdelingen, seksjonen for landdyr og dyrehelsepersonell i Mattilsynet.

Oversikt over herptilbeslag i 2012

Måned	Art	Antall	Resultat
Januar	Boa constrictor	1	Avliving
	Boa constrictor	2	Avliving
Februar	Rødøre terapin skilpadde	4	Avliving
	Skilpadde	3	Omplassert
	Rosen boa	1	Avliving
	Kornsnok	1	Avliving
	Kornsnok	1	Avliving
Mars	Skjeggagam	3	Avliving
	Grønn Jemen kameleon	1	Omplassert
	Slange	1	Avliving
	Tigerpyton	1	Avliving
	Kornsnok	2	Omplassert
	Øgle	1	Avliving
	Kongesnok	1	Omplassert
April	Kornsnok	1	Avliving
	Boa constrictor	1	Avliving
	Melkesnok	1	Avliving
	Leopardgekko	5	Avliving
	Kranset gekko	1	Omplassert
	Kongepython albino	1	Omplassert
	Skjeggagam	2	Avliving
	Kornsnok	3	Avliving
	Skjeggagam	1	Avliving
Mai	Skjeggagam	1	Avliving
	Boa constrictor	1	Avliving
Juni	Tigergekko	1	Avliving

	Røddøre terapin skilpadde	2	Avliving
Juli	Røddøre terapin skilpadde	2	Avliving
	Teppepyton	1	Omplassert
August	Grønn trepyton	2	Beslag
	Gekko	2	Beslag
	Nordamerikansk vannskilpadde	1	Avliving
	Tigerpyton	4	Avliving
	Steppevaran	1	Avliving
	Gul anakonda	1	Avliving
	Kongesnok Kalifornisk	1	Avliving
	Varanus auffenbergi	2	Avliving
	Gekko	1	Avliving
	Grønn iguan	1	Avliving
	Skjeggagam	2	Avliving
	Steppevaran	1	Avliving
	Buorm	1	Omplassert
	Stålorm	1	Omplassert
	Tunisisk landskilpadde	1	Avliving
	Guløre terrapin	1	Avliving
September	Skilpadde	1	Avliving
	Boa constrictor	1	Avliving
	Grønn iguan	1	Beslag
	Boa constrictor	1	Omplassert
Oktober	Hvit slange	1	Avliving
	Øgle	1	Avliving
	Teppepyton	1	Avliving
Desember	Steppevaran	2	Avliving
	Boa constrictor	2	Avliving
	Kongepyton	2	Avliving
		82	

3.3 Mattilsynets anmeldelsespraksis ved hold av eksotiske dyr

Ifølge seniorrådgiver Ellen Hestenes i Mattilsynet, anmeldte Mattilsynet 16 saker som omhandlet reptiler og amfibier i perioden 2007-2010. Ti av disse sakene endte med bøter, fem av sakene ble henlagt på grunn av mangel på kapasitet, mens en sak endte i påtaleunntatelse. Mattilsynet hevder at det kun er forsettlig og grov uaktsom overtredelse av dyrevelferdsloven som blir ansett som straffbar. Dersom Mattilsynet velger å gå til anmeldelse av en sak, må de være sikre på at arbeidet deres fører til påtale og straff dersom de skal prioritere å bruke ressurser på å anmelde saker. De anmelder derfor kun grove og opplagte saker. Mattilsynet anser saker hvor dyret har hatt det vondt eller saker hvor dyreholdet har vært omfattende som alvorlige saker. Tilfeller som dette blir derfor anmeldt. Ved en rekke anledninger er det politiet som kontakter Mattilsynet ved funn av ulovlig holdte dyr. Mattilsynet rykker da ut, beslaglegger dyrene og setter dem i midlertidig forvaring inntil dyrets videre skjebne blir avgjort. I noen tilfeller blir dyrene omplassert til dyreparker, mens i andre blir dyrene avlivet grunnet manglende plass og/eller kapasitet (Hestenes, 2011).

3.4 Avlivningsmetoder

Reptiler og amfibier innbefattes av dyrevelferdsloven og de bestemmelser denne medfører. Beslaglagte reptiler og amfibier avlives med metoder som resulterer i umiddelbart bevissthetstap eller bedøves på måter som gir bevissthetstap før avlivningsprosessen starter (Braastad mfl., 2011). I henhold til dyrevelferdsloven er verken nedkjøling eller dekapitering ansett som korrekt avlivning. Dyrene har en såpass innviklet fysiologi og hos en del arter er det vanskelig å se hvorvidt dyret er dødt eller ikke. Det anbefales derfor å benytte betydelige doser bedøvelsesmiddel og avlivningsmiddel etterfulgt av fysisk avliving. Av de mest utbredte avlivningsmetodene finner man:

- Bedøving før avlivning: Tiletamine/zolazepam 25-50 mg/kg intramuskulært eller Ketamine HCl 100 mg/kg intramuskulært.
- Medikamentell avlivning: Overdose med pentobarbital gitt i bukhulen eller rett i hjertet.
- Fysisk avlivning: Dekapitering eller knusning av hjernen.

Det brukes også andre medikamenter og fysiske metoder som er i henhold til dyrevelferdsloven (ibid).

3.5 Forslag om legalisering av herptiler

Det første forslaget om legalisering kom i 1997. Daværende Statens Dyrehelsetilsyn igangsatte arbeid med å forfatte nye forskrifter rundt hold av eksotiske dyr. Det ble nedsatt et utvalg som skulle gjennomgå forskriften og vurdere en oppmykning (Didriksen, ibid). Som en begrunnelse for forskriftsendringer, oppga utvalget først og fremst et ønske om å kontrollere det illegale dyreholdet. Dyrevernmessige forbedringer ble også oppgitt som argumentasjon for å fjerne forbudet mot hold av herptiler (for eksempel ved at eiere med ulovlige dyr unngår kontakt med veterinær ved sykdom eller skade i frykt for sanksjoner) (Krag, 1999).

I 1998 la Utvalget frem rapporten sin. Utvalget påpekte den omfattende importen av herptiler til Norge. Med bakgrunn i dette, samt dyrevernmessige hensyn ønsket utvalget legalisering av enkelte arter (Didriksen, ibid).

I 2001 ble totalforbudet mot reptiler og amfibier revurdert. Til tross for forbudet mot herptiler, har interessen for dyrene vokste enormt etter innføringen. Både NZB og NHF argumenterte at forbudet var lite effektivt, og resulterte i ulike praktiske og dyrevelferdsmessige utfordringer.

Daværende Landbruks- og matminister, Bjarne Håkon Hansen uttalte at totalforbudet ikke nødvendigvis hadde faglig belegg og ønsket å legalisere arter som var egnet til husdyrhold. Norsk Herpetologisk Forening (NHF) ble i den forbindelse spurt om å utarbeide forslag til en positivliste over egnede herptiler av Landbruks- og Matdepartementet. De hevdet at ved legalisering ville myndighetene få kontroll over hvilke dyr som var i landet, øke mulighetene for at dyrene fikk veterinærbehandling og minimere den illegale importen. Med bakgrunn i dette ble NHF bedt om å utarbeide en liste over herptiler, som ut fra et dyrevelferdsperspektiv kunne være egnet for hold i Norge. Forslaget til positivlisten ble utarbeidet i 2001, men oppfølgingsarbeidet ble utsatt til 2008 i påvente av den nye dyrevelferdsloven (NHF, 2008).

Ved forslaget til listen over potensielt lovlige arter, ble det satt visse kriterier for valg av art. NHF vektla følgende kriterier: artene må bedømmes ut fra vernestatus (CITES og Bernkonvensjonen); arten må ikke kunne formere seg i norsk natur (jf. Viltloven); det må være enkelt å tilfredsstillere artens fysiske primærkrav (behov for lys, temperatur og luftfuktighet); artene må kunne ha et kosthold som lett kan tilfredsstillers; artene må ha et moderat stressnivå; arten må ikke representere noen form for trussel for mennesker; og det skal ikke forekomme problemer forbundet med transport at dyrene (eks. enkelte arter må importeres) og de skal ikke være viltfanget (NHF, 2008: 5).

Positivlisten

NHF tok utgangspunkt i at artene skulle være egnet for omsetning i dyrebutikker, og at det ble stilt krav om veiledning for stell og hold av dyrene. Ved utformingen av listen ble det lagt til grunn at alt salg kun skulle skje til personer over 16 år. Listen ble delt opp i fire ulike kategorier som inkluderte slanger, øgler, skilpadder og amfibier og omfatter de fleste arter som holdes ulovlig i Norge (NHF, 2008).

Slanger

Navn:	Utbredelse:	NHF's Kommentar:
Kornsnok	Sørøstlige stater i USA	Kanskje den mest utbredte slangeart i privat hold. Avles i stort antall hvert år, også i Norge.
Kongesnok	Sørlige USA og Mexico	Finnes i flere underarter og fargevarianter, delvis grunnet domestisering. Har lang «fartstid» som terrariedyr.
Grønn trepyton	Ny Guinea, Indonesia og Nord-Australia	Populær art, men bør håndteres minst mulig.
Melkesnok	USA til Sør-Amerika	Fargerik med mange underarter.
Kongepyton	Vest-Afrika	En populær, letthåndterlig og rolig art.
Teppepyton	Australia og New Guinea	Kanskje den pytonarten som oftest holdes som terrariedyr i Skandinavia.
Kongeboa	Mellom- og Sør-Amerika	Relativt stor, men rolig.
Hagetreboa	Mellom- og Sør-Amerika	Trelevende art.
Regnbuaboa	Mellom- og Sør-Amerika	Flere underarter.

Skilpadder

Gresk Landskilpadde	Sør-Europa	Utbredt hold i Norge. Det er gitt mange dispensasjoner for hold. Arten er ikke spesielt enkel som hobbydyr, bl.a. fordi den har spesielle ernæringsbehov, behøver dvale med mer.
Leopardskilpadde	Øst-Afrika og Sør-Afrika	Stor art som krever mye plass. Oppdrettes i betydelige antall i Europa.
Kinesisk trekjølskilpadde	Kina og Korea	Forenklet fôring med prefabrikkert fôr.

Øgler

Leopardgekko	Pakistan og India	Kanskje den mest utbredte øgleart i fangenskap. Avles i stort antall hvert år, også i Norge.
Stor daggekko	Madagaskar	Bør håndteres forsiktig grunnet sensitiv skinn.
Pigghaleagam	Nord-østlige Afrika	Rolig. Krever høy varme og høy lysintensitet.
Perlefirfisle	Spania, Portugal, Frankrike	Robust. Beskyttes av Bern-konvensjonen, men avles på lisens av europeiske opprettere.
Skjeggagam	Australia	Robust og rolig.
Blåtungeskink	Australia og New Guinea	Lett å håndtere og nærmest altetende.
Dvergvaran	Australia	Populær, men noe plasskrevende.
Yemenkamelonen	Saudi-Arabia og Yemen	En av de mest veletablerte kameleonene i terrariehobbien.
Kranset gekko	Ny Caledonia	Økende utbredelse grunnet stor oppdrett.
Panterkamelonen	Madagaskar	Populær, også i Norge.

Amfibier

Argentinsk hornfrosk	Argentina	Enkel å holde. Stor appetitt og stillesittende levevis kan gi fedmeproblemer.
Klofrosk	Øst- og Sør-Afrika	Arten har langs «fartstid» som både forsøksdyr og hobbydyr. Velegnet for akvariehold.
Orientalisk klokkefrosk	Asia	Veletablert terrarieart med regulært oppdrett i privat hold. Skiller ut lokalirriterende hudsekret.
Whites trefrosk	Australia og Indonesia	Enkel å holde. Lite privatoppdrett, arten oppdrettes primært kommersielt.
Rødbuket Salamander	Japan	Velegnet for akvariehold.
Melkefrosk	Nordlige Sør-Amerika	Robust trefrosk som avles i Norge.
Trefarget dvergfrosk	Ecuador	Fargerik og dagaktiv liten frosk, velegnet for regnskogsterrariet.
Ildsalamander	Sør- og Mellom-Europa	Landlevende salamander. Enkel å holde, men tåler ikke høye temperaturer. Giftig hudsekret.

I forbindelse med den foreslåtte positivlisten ønsket også Mattilsynet at Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VKM) gav en vurdering av risikoen for dårlig dyrevelferd, overføring av zoonoser til mennesker og sykdommer til andre dyr, og skader på mennesker dersom artene ble tillatt. Rapporten fra VKM ble publisert 10. januar 2011. VKM bedømte hvilke momenter som var relevante for risikovurderingen av dårlig dyrevelferd ved hold av herptiler med utgangspunkt i den nye dyrevelferdsloven som trådte i kraft januar 2010 (Braastad mfl., 2011).

Risiko for dårlig dyrevelferd som følge av manglende tilpassing til hold som familie-/hobbydyr.

For at reptilene skal tilpasse seg livet i fangenskap forutsetter det at dyrene er tamme nok til at de kan håndteres tilstrekkelig, eller ha mennesker rundt seg, uten at stress, frykt, smerte eller skade påføres dyrene. Til tross for at mange reptiler og amfibier i liten grad trenger direkte kontakt med mennesker, bør dyrene kunne tåle slik håndtering, spesielt i forbindelse med helsesjekk og flytting. Mange reptiler reagerer med antipredatoratferd i kontakt med mennesker. Dette kan indikere manglende domestisering. Enkelte gekkoer vil kunne miste halen dersom mennesker forsøker å holde dem fast. Følgende dyr funnet på listen over 30 arter som NHF foreslo har høy risiko for dårlig dyrevelferd ved kontakt med mennesker: hagetreboa, grønn trepyton og stor daggekko. I tillegg bør Perlefirfislen håndteres minimalt. De resterende artene har lav risiko for dårlig dyrevelferd ved forsiktig håndtering av mennesker, ifølge Vitenskapskomiteens Faggruppe. Fellesnevneren for amfibiene på positivlisten er at de må håndteres uhyre forsiktig for å ikke skade den svært sensitive amfibiehuden.

Risiko for dårlig dyrevelferd som følge av spesielle krav til fysisk miljø, fôr og stell som er vanskelig å oppfylle for dyreholdere uten spesiell kompetanse og i private hjem.

Habitatene til ikke-domestiserte reptiler bør i størst mulig grad etterlikne deres naturlige habitat for å minimere risikoen for unødvendig lidelse. Artene på positivlisten kan til dels ha svært forskjellige behov til miljø, temperatur og klima, samt fôr og stell. Noen arter er lite sosiale, og bør derfor unngå kontakt med mennesker. Habitatene må også dimensjoneres i henhold til dyrets størrelse og behov for bevegelse. Ettersom herptiler ikke viser betydelig tegn til stress og lidelse er risikoen for dårlig dyrevelferd betydelig, dersom eierne ikke

oppfyller de ulike miljøbehov dyrene har. Vitenskapskomiteen konkluderer med følgende risikofaktorer knyttet til miljø og fôring av reptiler og amfibier som hobbydyr:

- Hold ved utilfredsstillende temperaturer eller fuktighet, som blant annet kan føre til diverse infeksjoner.
- Sykdom som konsekvens av mangelfull diett eller manglende mulighet til å syntetisere ulike vitaminer.
- Rømming forårsaket av utilfredsstillende, usikrede terrarier.
- Brannskader som følge av direkte kontakt med varmekilder.

Risiko for at dyret utsettes for villfangst eller dyrevelferdsmessig uheldig transport.

Viltfangede dyr har ingen av form for domestisering eller tilpassing til liv i fangenskap. Alle former for villfangst vil derfor utvilsomt være en trussel mot dyrevelferden, i tillegg kan dette skade utrydningstruede dyrearter eller populasjoner. En del arter på positivlisten er listet i CITES Appendix II over arter hvor internasjonal handel er begrenset. Risikoen for ulovlig import kan reduseres ved innføring av krav til opprinnelsesattest eller bevis for at dyret er oppdrettet i fangenskap. Markedet i Norge og Sverige er såpass omfattende at Vitenskapskomiteen ikke tror at man vil møte på problemer ved å dekke markedet for kjøp av foreslåtte arter. Felles for reptiler og amfibier er at risikoen for lidelse vil øke ved eventuelle uhensiktsmessige klimatiske forhold i forbindelse med transport. Dersom praktiske råd følges og dyrene sikret adekvat temperatur og klima under transport vurderes risiko for dårlig dyrevelferd under transport til å være moderat til liten.

Risiko for overføring av zoonoser til mennesker og overføring av sykdommer til andre dyr forbundet med hold av reptiler og amfibier i private hjem.

Det finnes en rekke sykdommer som kan smitte fra krypdyr til mennesker, via bakterier, parasitter og virus. Den mest utbredte er utvilsomt Salmonella. Salmonellabakterien finnes i tarmen til de fleste reptilene. I USA kan 14 % av salmonellainfeksjoner hos mennesker spores til kontakt med skilpadder. På grunn av smittefaren har Centre of Disease Control i USA frarådet folk til å holde reptiler i private hjem. Reptil- og amfibieholdere må ha god håndhygiene etter stell av reptiler. Dersom man er innforstått med reglene om god hygiene, er risikoen for å bli påført zoonoser moderat til liten. Import av amfibier har ført til utbredt smitte av to alvorlige sykdommer, som begge har gitt høy dødelighet hos ville stammer av amfibier. I Storbritannia har blant annet rana-viruset ført til massedød av amfibier. Dessuten

bør spesiell oppmerksomhet rettes mot chytridsopp, som i de siste årene har blitt svært utbredt, og truer flere amfibiearter med utryddelse. Både rana-viruset og soppen har skapt omfattende problemer hos ville arter av klofrosken i blant annet Storbritannia og Nederland. Derfor antas risikoen å være betydelig for at disse problemene kan spres i Norge dersom klofrosken tillates. Salmonellabakterien har også skapt problemer i sauebesetninger i Norge, og har blant annet ført til aborter.

Risiko for skade på mennesker ved stell og/eller håndtering av arten.

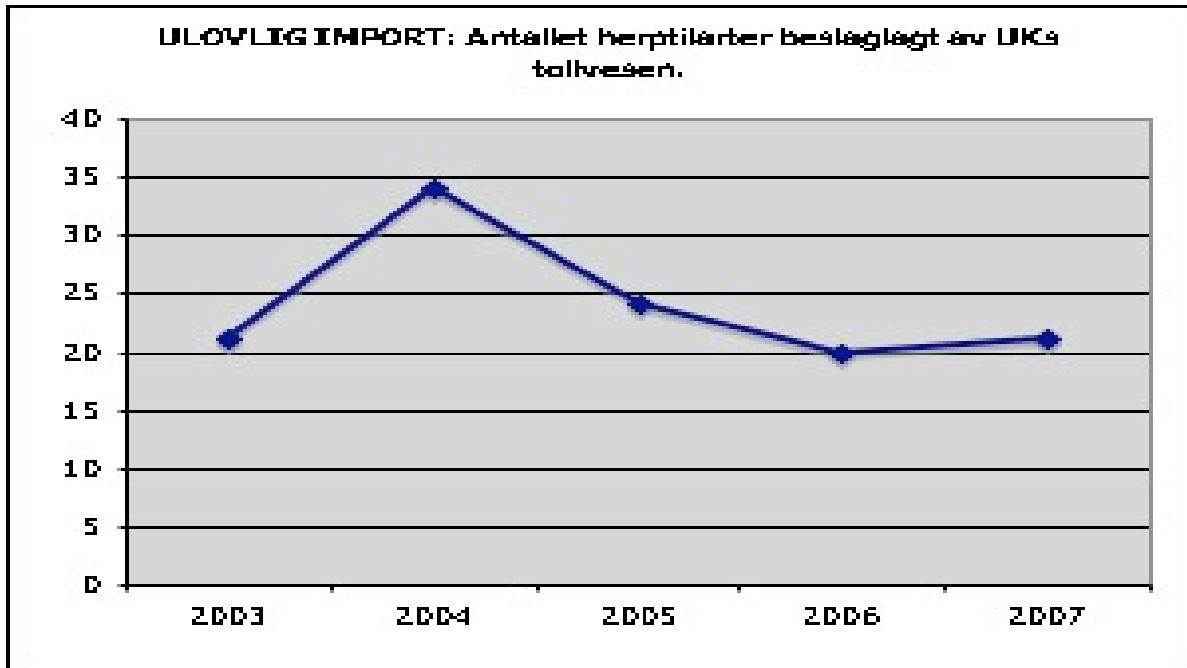
Alle de aktuelle slange- og øgleartene på den foreslåtte positivlista vil kunne bite ved håndtering, selv om slik atferd varierer stort mellom de forskjellige artene. Reptilbitt kan, som alle andre dyrebitt, føre til infeksjoner i bittstedet, selv om faren for infeksjonsproblemer er liten. Samtlige slanger er av det kvelende slaget, og vil derfor kunne påføre betydelig skade ved å klemme. Reptilene på lista er ikke giftige, men enkelte amfibier har sterkt giftig hudsekret. Dette bør ikke komme i kontakt med åpne sår, øynene eller leppene hos mennesker eller andre steder i ansiktet. Dersom man ikke tar hensyn til dyrenes reaksjoner under stress, er risikoen for å bli bitt, klemt eller forgiftet stor (Braastad mfl., *ibid*). VKM-rapporten konkluderte med at de foreslåtte herptilartene vurderes å ha liten risiko i forhold til enkelte av Mattilsynets spørsmål rundt hold av herptiler, mens større risiko når det kommer til andre faktorer. Risikovurderingen fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet forutsetter imidlertid at dyreholdere har tilstrekkelig kunnskap og kompetanse om hold av herptiler i samsvar med krav i dyrevelferdsloven og anbefalinger for hold. Rapporten var kun ment som en risikovurdering av hold av herptiler, og tilbudte ingen anbefalinger i forbindelse med legalisering/oppretholdelse av forbudet.

3.6 Reaksjoner etter VKM-rapporten og forslaget fra Mattilsynet

Både interesseorganisasjonene NZB og NHF argumenterer at legalisering vil redusere illegal innføring av herptiler. Dersom Landbruks- og matdepartementet bestemmer seg for å innføre en eventuell positivliste, mener begge organisasjonene at den ulovlige delen av holdet vil forsvinne. Til tross for dette, mener Krag (2011) at legalt hold ikke forhindrer den ulovlige smuglingen av herptiler. Krag (*ibid*) hevder at erfaringer fra ulike land i Europa indikerer at tilgjengeligheten av legalt hold, kombinert med økende interesse for hold av slike dyr, vil føre til økt ulovlig smugling og hold av nye ettertraktede arter. Krag (2009) viser til Storbritannia, hvor herptilhold er lovlig, og påpeker at legaliseringen har hevet interessen for reptiler og

amfibier. Ifølge Krag viser tall fra tollvesenet i Storbritannia at den økte tilgjengeligheten av herptiler ikke reduserer antallet dyr som smugles ulovlig inn i landet årlig (Se tabellen under)

Ulovlig import av herptiler 2003-2007 (Kilde: Krag, 2009)

Tilsvarende tall fra USA indikerer også at legalisering av herptiler ikke reduserer den ulovlige smuglingen. The Humane Society of the United States (HSUS) understreker at den ulovlige handelen øker som en konsekvens av omfattende etterspørsel etter sjeldne og eksotiske arter (HSUS, 2001). Til tross for legaliseringen av en rekke arter, ønsker fortsatt amerikanerne å anskaffe seg utrydningstruede arter. USA er verdens største forbrukere av ulovlig innførte planter og dyr. Ifølge HSUS (ibid), er den ulovlige handelen verdsatt til om lag \$500.000.000 årlig, og herptiler utgjør en betydelig del. Desto sjeldnere dyrene er, desto høyere pris er folk villig til å betale. Dette innebærer at personer har økonomiske motiv for å fange, smugle og selge ulike arter. Hvert år blir tusenvis av herptiler beslaglagt av tollerne i USA. Noen av de største legitime herptil-importør selskapene i USA har vært involvert i den illegale innføringen av herptiler. I 1998, for eksempel, ble eieren av Strictly Reptiles Inc., dømt for smugling av herptiler. I årene 1990-1992 innførte selskapet rundt 1500 utrydningstruede reptiler inn i USA (ibid). Dersom man skal stole på statistikken fra både Storbritannia og USA, vil det være trygt å påstå at legalisering av herptiler ikke nødvendigvis reduserer den ulovlige delen av handelen med reptiler og amfibier i Norge.

I kjølvannet av Vitenskapskomiteen for mattrygghets vurdering av de ulike risikoene ved hold av herptiler, publiserte Dyrevernalliansen en liste med 10 grunner hvorfor forbudet mot herptiler bør opprettholdes. Dyrevernalliansen vektlegger følgende grunner opprettholdelsen av forbudet: god dyrevelferd er krevende; Stortinget ønsker å opprettholde forbudet; legalisering vil medføre enda mer smugling; herptiler kan være en fare for omgivelsene; begrenset kunnskap om krypdyr; herptilhold vil belaste dyrevernmyndighetene; ulovlig dyrehold bør ikke belønnes med legalisering; krypdyrhold krever også hold av fôrdyr; og herptiler kan utgjør en trussel for det biologiske mangfold (Krag, 2011). I tillegg understreker Krag (2009; 2011) at Norges befolkning er særdeles negative til privat hold av reptiler. En undersøkelse fra 2009 spurte «*Hvordan ville du stille deg til at det ble lovlig for din nærmeste nabo å anskaffe seg reptiler, som slanger og øgler?*». Resultatet ble overveldende negativt. Av de 1.000 spurte, svarte 75 % at de var enten «*svært negativ*» eller «*ganske negativ*», mens bare 8 % svarte «*svært positiv*» (ibid).

Mattilsynet kom med sin vurdering av VKM-rapporten i mai 2011 og anbefalte legalisering av et begrenset antall herptiler. Mattilsynet mente, med bakgrunn i rapporten fra VKM, at visse herptilarter kunne holdes som hobbydyr i Norge, uten større velferdsrisiko enn det som gjelder for allerede tillatte arter. Mattilsynet foreslo derfor å forskriftsfeste en positivliste over lovlige arter i forskrifter om forbudet mot eksotiske dyr. Utgangspunktet for listen er de artene som ble vurdert av VKM. Mattilsynet konkluderte med at forskriften burde revideres og moderniseres (Thoen, 2011).

I februar 2013 oversendte Mattilsynet et utkast til ny forskrift om lovlige herptilarter til Landbruks- og matdepartementet. I dette utkastet foreslo Mattilsynet at rundt 20 reptil- og amfibiearter som nå er ulovlige, skulle bli tillatt å holde i private hjem (Veggeland, 2013). Dette forslaget møtte sterk motstand fra flere dyrevernorganisasjoner, blant annet Dyrevernalliansen og NOAH.

Den 3. April 2013 kunne man lese at Landbruksministeren i Norge, Trygve Slagsvold Vedum, avslø forslaget om en endring av lovverket. Til tross for Mattilsynets forslag og vurderinger av Vitenskapskomiteen for Mattrygghet om å myke opp det over 30 år gamle forbudet mot herptiler, gikk Vedum mot anbefalingene og satte en stopper for oppmykingen av lovverket. Vedum begrunnet avslaget med at dyrene ikke hører hjemme i Norge, og oppfordrer

herptileierne i Norge til å avlive dyrene sine (Svendsen, 2013). Dette har ført til store protester fra herptilmiljøet, og siste ord er definitivt ikke sagt i saken. Hva som skjer i fremtiden vil tiden vise, men utviklingen så langt i 2013 tyder på at det ikke blir noen forandringer i lovverket med det første.

4. Diskursiv kamp om legalisering av eksotiske dyr

I dette kapittelet følger en redegjørelse for de tre diskursene jeg har valgt å presentere. Kapitlet forsøker å analysere informantenes forskjellige meningsmønstre og argumenter for og i mot Mattilsynets forslag om å legalisere innførsel og hold av herptiler. Informantenes uttalelser ble inndelt i to ulike grupperinger: legaliseringstilhengere og tilhengere av opprettholdelsen av forbudet. De to informantgruppene har motstridende syn på dyr og på hvilke krav til dyrenes velferd som må oppfylles. Legaliseringstilhengere er i mitt materiale representert ved informanter som holder herptiler ulovlig og ved Mattilsynet. Forbudstilhengere er representert ved informanter fra NOAH og Dyrevernalliansen. Med utgangspunkt i de ulike oppfatningene ble to diskurser formet, en *legaliseringsdiskurs* og en *forbudsdiskurs*. I tillegg blir myndighetenes meningsmønstre undersøkt i en *myndighetsdiskurs*.

4.1 Hva er god velferd for herptiler?

Til tross for økt interesse for herptiler, blir det stadig hevdet at verken reptiler eller amfibier bør holdes som kjæledyr/hobbydyr. Det blir argumentert at herptilenes miljømessige behov i fangenskap er meget vanskelige å tilfredsstille, samt at det eksisterer en rekke negative velferdsimplikasjoner forbundet med hold av dyrene. Derimot finnes det også personer som hevder at behovene til de fleste artene er enkle å tilfredsstille. Ifølge The Companion Animal Welfare Council (CAWC, 2003) har økt kompetanse og kunnskap om herptiler ført til at dyr, som tidligere mistrivdes i fangenskap, nå har større sjanse for å leve tilfredsstillende liv i fangenskap. Lillywhite og Gattan (1995) påpeker viktigheten av å forstå herptilenes morfologi og fysiologi for at de skal kunne trives i fangenskap. Dette er spesielt viktig ettersom herptiler er svært annerledes domestiserte pattedyr (ibid). De understreker at herptiler har mange spesielle behov, noe som kan resultere i problemer med å holde dyrene friske og sunne, til tross for at riktig behandling og stell antas å være gitt. En rekke helseproblemer kan forekomme dersom aspekter av herptilenes fysiologiske behov enten blir oversett eller misforstått (ibid).

Hva er dyrevelferd?

Ordet dyrevelferd er oversatt fra det engelske «animal welfare». Begrepet blir brukt for å beskrive hvor godt dyr ferdes gjennom livet. Begrepet dyrevelferd er derfor synonymt med det mer dagligdagse ordet trivsel. Dyrevern omfatter tradisjonelt det å beskytte dyr mot mishandling og lidelse, og kjemper for at dyr skal ferdes best mulig. Cecilie Mejdell (2000:

190) skriver at dyrevelferd kan betraktes som en parallell til begrepet velferd og livskvalitet for mennesker. Hva som menes med akseptabel livskvalitet for mennesker diskuteres ikke, og det er derfor ikke overraskende at det finnes et stort antall definisjoner av dyrevelferd. Til tross for at det eksisterer en rekke ulike definisjoner, er fellesnevneren dyrets tilstand med tanke på hvordan det mestrer miljøet sitt. Dyrevelferden kan variere fra god til dårlig, og beskriver hvordan dyret har det. Når et dyr utsettes for ulike påkjenninger, vil det kunne bruke ymse metoder for å motvirke lidelse. For eksempel, dersom omgivelsestemperaturen synker, vil huden trekke seg sammen slik at overflaten reduseres. Skader og sykdomsforekomst, dødelighet, tilvekst, reproduksjonssuksess, adferd, samt fysiologiske parametere brukes gjerne som indikatorer på velferd. Et dyr som bruker betydelige ressurser på å beherske sitt miljø, har sannsynligvis dårligere velferd enn et som bruker minimale ressurser på dette, selv om begge lykkes i sine forsøk, i følge Mejdell (ibid).

Spørsmålene rundt dyrevelferd kom for alvor på agendaen på begynnelsen av 1960-årene, da den engelske husmoren Ruth Harrison, skrev boken *Animal Machines*. Boken vektla dyreforholdene i den industrialiserte husdyrproduksjonen. *Animal Machines* vekket oppsikt, og serverte opplysninger folk flest var ukjente med. Boken resulterte i at det ble nedsatt et utvalg, Brambell-kommisjonen, som gjennomgikk forskjellige aspekter med den engelske husdyrproduksjonen (Mejdell, 2000: 189). Det fysiske miljøet, omsorg, samt egenskaper ved dyret selv som rase, art, kjønn og tidligere erfaringer er alle viktige faktorer som avgjør dyrevelferden. Den engelske Brambellkommisjonen tilbød i 1965 en omfattende definisjon av begrepet dyrevelferd, og oppsummerte den ønskelige velferd i form av en rekke friheter for dyr i fangenskap:

- Frihet for sult, tørst og feilernæring.
- Frihet fra unormale temperaturer.
- Frihet fra frykt og stress.
- Frihet fra skade og sykdom.
- Frihet til å utøve normal atferd.

Ifølge Frøslie (2000: 50) er frihet fra/til alle disse forholdene et mer optimalt mål å jobbe mot enn noe en alltid kan oppnå i praksis. Videre understreker Frøslie (ibid) om det ikke nødvendigvis medfører full frihet, vil likevel dyret til en viss grad kunne tilpasse seg forholdene uten at det fører til unødvendig lidelse og påvirket adferd. Slike forhold vil ikke kunne anses som brudd på dyrevelferdsloven.

Videre utformet den engelske professoren i dyrevelferd, Donald Broom, den mest siterte definisjonen av dyrevelferd. Broom mener at *“the welfare of an individual is its state as regards its attempts to cope with its environment»*. Broom fremhever viktigheten av at dyret mestrer det miljøet det lever i. Det eksisterer en rekke faktorer som brukes som såkalte velferdsindikatorer, for eksempel, skader og sykdomsforekomst, dødelighet, atferd og evnen til å reproducere (ibid). I flere av intervjuene jeg foretok brukte informantene med ulovlige dyr reproduksjonsevnen til dyrene som den viktigste indikatoren på god velferd. Til tross for god reproduksjon, forekommer det ofte at to mål på velferd peker i ulik retning. Man kan derfor spørre seg hvor mye skal eksempelvis god reproduksjonsevne skal telle i forhold til frihetsberøvelsen reptilene opplever når de er sperret inne i små terrarier? Er det viktigere at dyret holdes i kontrollerte miljø slik at skade og sykdom oppdages fortest mulig, eller skal man prioritere at dyret får leve et mest mulig normalt liv ut fra dyrenes naturlige behov? Det er vanskelig å konkludere hva god velferd innebærer. Kan god dyrevelferd for reptilene opprettholdes i små og kontrollerte omgivelser? Hold av reptiler og amfibier, og dyr generelt, innebærer uten unntak en form for frihetsberøvelse og setter normalt begrensninger i forhold til dyrenes normale atferd i det fri (Det Kongelige Landbruksdepartement, 2002).

God dyrevelferd for herptiler er veldig krevende. Flere vitenskapelig undersøkelser viser at dårlig velferd for dyrene kan resultere i prematur død. Herptilene stiller bestemte krav til sine omgivelser (temperatur, lys, luftfuktighet og ernæring). I tillegg, i motsetning til domestiserte familiedyr, egner ikke herptiler seg som kjæledyr ettersom de ikke er tamme og generelt lite mottakelige for sosial omgang med mennesker. Dette gjør at all menneskelig kontakt (berøring, lukt og syn) oppfattes negativt for majoriteten av dyrene. Selv om mange herptiler ikke nødvendigvis er i direkte fysisk kontakt med mennesker, skal dyrene kunne håndtere fysisk kontakt i forbindelse med for eksempel helsesjekk, transport og flytting. Dyrene kan reagere med antipredatorisk adferd dersom mennesker kommer for tett innpå dem eller prøver å holde dyret fast. Dette er en sikker indikasjon på mangelfull domestisering (Braastad mfl., 2011; Krag, 2011). Spedding (2000: 147) fastslår at ønsket om å holde eksotiske eller farlige dyr kan være motivert av rekke årsaker, men resulterer oftest i utilsiktede konsekvenser for både dyr og natur. De fleste velferdsproblemene for eksotiske dyr kan oppstå i forbindelse med mangelfull forståelse av dyrenes naturlige behov, spesielt med viltfangede dyr som er uforstående til liv i fangenskap og menneskelig kontakt (ibid).

Warwick og hans kollegaer (2009) vektlegger at reptiler og atskillige amfibier krever betydelig plass å boltre seg på. En del personer med herptiler hevder at dyrene ikke krever så mye plass. Warwick henviser til undersøkelser av reptiler i naturen, hvor det blir bekreftet at dyrene er svært aktive og reiser lange avstander regelmessig. I løpet av sine daglige turer treffer gjerne reptilene på flere mangfoldige habitater. Mens den vanlige oppfatningen er at reptiler kun reiser lange avstander for å skaffe seg tilstrekkelig næring og vann, mener Warwick at aktivitet over store avstander er fysiologisk viktig for helsen og en viktig del av reptilenes vanlige adferd. Små miljøer, som for eksempel terrarier og akvarium, er direkte ansvarlige for en myriade av fysiske vanskeligheter, så vell som psykologiske og atferdsmessige problemer. Dessuten eksisterer det en oppfatning om at små og unge reptiler krever mindre plass enn voksne og større arter. Dette er, ifølge Warwick (2009) en gal oppfatning. Reptilunger og små dyr er ofte særdeles aktive, og trenger derfor stor plass. Det er uten tvil et større overgrep mot reptiler å begrense dem til et lite bur i hjemmet, enn det ville vært å begrense en aktiv hund. Den nødvendige aktiviteten, samt deres medfødte behov for habitatmangfold, gjør herptiler uegnet for hold i fangenskap. Reptiler trenger stor plass å boltre seg på, noe de fleste hjem ikke kan tilby (ibid). En undersøkelse foretatt av The American Veterinary Association, viser at kun 6,85 % av skilpaddeiere oppsøkte veterinærhjelp for pleie av dyrene deres. Veterinærer rapporterte at de fleste helseproblemene hos skilpaddene var konsekvenser av uvitenhet, feil kosthold og feil habitat (Green, 2005). Anton Krag (2011) understreker også at enkelte herptiler må føres med levende føde for at de skal bli tilfredsstillt. Hold av herptiler kan derfor resultere i oppdrett av fôrdyr som mus, rotter og kaniner. Noen slanger er spesielt krevende å mate med død føde, og det er derfor ikke unormalt å mate dem med levende pattedyr eller fugler, noe som igjen er forbudt i Norge. En slange kan blant annet spise 20-50 fôrdyr i året.

I løpet av de siste 20 årene har det oppstått flere forbedringer i praktiske metoder for hold av reptiler og amfibier i Norge. Disse forbedringene har på den andre siden også synliggjort flere mangler og vanskeligheter assosiert med hold av herptiler. I effekt, desto mer man lærer om herptiler, jo tydeligere blir de potensielle manglene forbundet med livet i fangenskap. Dette viser at reptiler og amfibier, i tillegg til mange andre ikke-domestiserte dyr, ikke bør holdes i kunstige forhold hvor de potensielt kan mistrives. Herptiler har vist seg å være en hyppig kilde til overraskelser, men stort sett fordi de tidligere ble ansett som mindreverdige og dårligere enn mange pattedyr og fugler. Oppfatningen om at reptiler og amfibier er primitive, ufølsomme og svake bør definitivt revurderes, ifølge Warwick, Frye og Murphy (1995).

Hva er unødig lidelse?

Helt siden tidenes morgen har menneskelige- og ikke menneskelig dyr levd sammen. I tusenvis av år har mennesker holdt dyr i fangenskap og utnyttet dem i forbindelse med ulike formål. Mennesker har utnyttet dyr på alle mulige måter, som trekkraft, transport, som materialer i form av hud og skinn, i tillegg til mat. Ifølge Frøslie (2000: 40) har utallige dyrearter blitt domestisert og tilpasset slik at de produserer best mulig. Andre ikke-domestiserte dyr har vært, og er fortsatt gjenstand for både jakt og fangst. Når vi utnytter dyrene utsettes de for en viss grad av lidelse og ubehag. Denne lidelsen og ubehaget vi påfører dyrene er allment akseptert, så lenge lidelsen ikke er *unødig*. Hva vi mener er *unødig* varierer fra kultur til kultur. Det er nok å henvise til tyrefektingen som ukentlig forekommer i Spania, som får oss nordmenn til å grøsse, men som for spanjolene kun betraktes som tradisjon. Vi kommer ikke utenom begrepet lidelse (ibid: 45). Frøslie understreker at mennesker gjennom tusener av år har holdt husdyr. Dyr i fangenskap påføres unødig lidelse i form av frihetsberøvelse, angst og/eller stress. Til tross for lidelsen dyrene utsettes for, er det fortsatt alminnelig akseptert å ha dyr i fangenskap. Frøslie markerer at:

«ved avgjørelse om lidelsene skal kunne anses som unødige eller ikke, vil en i hvert enkelt tilfelle måtte foreta en avveining av motstridende interesser. En må undersøke hvorvidt de interesser som er forbundet med å påføre dyrene lidelse, tjener et så berettiget formål at hensynet til dyrene og deres lidelse må vike» (ibid).

I den forbindelse kan man spørre om hold av reptiler og amfibier er nødvendig? Hold av reptiler og amfibier for fornøyelsenes skyld rettferdiggjør ikke det faktum at de påføres lidelse. Det er vanskelig å godta hold av eksotiske dyr ut fra begrepet unødig lidelse. Verken amfibier eller reptiler er domestiserte, og er derfor ikke tilpasset en tilværelse i fangenskap. Faren for gal håndtering og dermed langvarig lidelse er overhengende.

Hvordan dør herptiler i fangenskap?

Det finnes en rekke forskjellige dyrevernsorganisasjon som kjemper mot privat hold av herptiler. I Norge ønsker blant annet NOAH og Dyrevernalliansen å opprettholde forbudet mot herptiler. Den ledende dyrevernorganisasjonen Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals (RSPCA), ønsker forbud mot herptiler i Storbritannia. RSPCA vil at den Europeiske Union forbyr import av de mest sårbare reptilartene, samt innstramming av handelsrestriksjonene for handel med dyrearter som befinner seg i faresonen. Organisasjonen

la nettopp frem en rapport som inneholdt en omfattende gjennomgang av litteraturen om velferdsproblemer ved reptilhold. Dessuten dokumenterte rapporten årsakene til sykdom og dødelighet under fangst, transport og fangenskap. Rapporten fokuserte hovedsakelig på publikasjoner utgitt av personer med herptiler i fangenskap, noe som gav førstehåndsinformasjon som reflekterte de praktiske problemene relatert til hold. Dessuten gikk RSPCA gjennom flere hundre herpetologiske magasiner, publikasjoner, og tidsskrifter. De konsulterte veterinærer som spesialiserer seg på herptiler for å gjøre rapporten så nøyaktig som mulig. Rapporten undersøkte årsaker på hvorfor herptiler mistrives og dør i fangenskap (RSPCA, 2002). De mest avgjørende faktorene listes under. Samtlige av disse faktorene kan oppfattes som brudd på bestemmelser i den norske dyrevelferdsloven, særlig på formålsbestemmelsen om at dyr har egenverdi og skal behandles med respekt.

Mating av herptiler: En stor andel av personene som holder herptiler i fangenskap begår grove feil i henhold til hva som anses som tilfredsstillende fôring av dyrene. Dette inkluderer både mengden og kvaliteten på mat og drikke. Herptilene fordøyer maten svært sent. Lav metabolisme gjør dem utsatt for fedme, som igjen kan resultere i leversykdommer, arteriosklerose og nyreforkalkning hos de fleste herptiler. Det finnes også eksempler hvor eierne har gitt planteetende herptiler katte- og hundemat, noe som overhodet ikke er gunstig for dyrene. Dietten til enkelte herptiler er svært spesialisert, og det begås mange feil som følge av dette. Ifølge rapporten observerer også veterinærer tilfeller av gikt og blærestein hos herptiler jevnlig, noe som kan komme som følge av utilstrekkelige mengder drikke.

Lufttilførsel og luftfuktighet: Luftfuktigheten er en viktig, men ofte oversett faktor ved hold av herptiler. Flere sykdommer i luftveiene, som for eksempel lungebetennelse, skyldes ofte lite tilfredsstillende luftfuktighet. Slanger, kameleoner, enkelte gekkoer og flere slangearter er kjent for å lide i lav luftfuktighet. I tilfeller ved uakseptabel luftfuktighet kan konsekvensene være tap av lemmer og haler og høy dødelighet. En rekke skilpadder blir betraktelig mer utsatt for beinsykdommer, øyeproblemer og luftveisproblemer ved hold i terrarier med for lav fuktighet. På den andre siden, kan for høy fuktighet også føre til en rekke sykdommer og død.

Temperatur, lys og UV-stråling: Faktorer som optimal temperatur, lysintensitet og UV-stråling varierer betydelig, avhengig av herptilenes naturlige habitat. Ettersom reptiler er kaldblodige, er hver art avhengig av sine omgivelser for å holde kroppstemperaturen innenfor den foretrukne grensen hvor biologiske prosesser fungerer optimalt. Dersom temperaturen blir feilaktig kan konsekvensene være fatale. UV-stråling er også en viktig faktor for dagaktive

reptiler, spesielt de som opprinnelig kommer fra ørken eller fjellandskap. Mangel på UV-stråling og/eller vitamin D og kalsium kan resultere i alvorlige sykdommer. Det har blitt rapportert eksempler på hvor øgler har mistet tærne som følge av utilstrekkelig UV-stråling.

Kvalitet og størrelse på terrariet: En undersøkelse av herptil-bur/terrariet oppdaget at 40,2 prosent av øgler og 56 prosent av slanger har begrenset plass å bevege seg på. Mange reptiler beveger seg over store avstander og er derfor avhengige av tilstrekkelig plass. Kvaliteten på terrariene avhenger av hvor tilfredsstillende utstyret klarer å imitere dyrenes naturlige habitat. Dette innebærer stor plass for bevegelse, passende fasiliteter og tillate graving, klatring og andre aktiviteter som er en del av dyrenes oppførsel i sine naturlige habitat.

Hygiene, sykdommer og medisinsk behandling: Hygiene er en viktig, men ofte oversett faktor ved hold av herptiler. Dårlig hygiene kan blant annet føre til svekket immunforsvar og høy risiko for smitte blant andre dyr. Munnrate, dystoki (egg-binding) og salmonella er utbredte sykdommer blant herptiler i fangenskap. Disse sykdommene forekommer ofte på grunn av flere faktorer som underernæring, sub-optimal temperatur og stress forårsaket av mangel på plass. Ved hold av farlige og giftige dyr er det alltid en fare for at eierne kan bli skadet og/eller drept.

Sesongbaserte mønstre, inkludert dvale: Noen herptilarter viser varierende sesongbaserte mønstre, som for eksempel dvale. Dette kan skape problemer, noe som er godt dokumentert hos enkelte skilpaddearter. Dersom naturlige sesongmessige endringer uteblir, kan det ha en negativ innvirkning på velvære og reproduksjon hos herptilene. Disse sesongbaserte aktivitetene er basert på dramatiske endringer i nedbør og temperatur. Noen reptilarter kan tilbringe opptil flere måneder nedgravd i bakken (RSPCA, 2002).

Problemer med å gjenkjenne stress og lidelse: I motsetning til lett identifiserbare, fysiske skader ved for eksempel brukne bein eller kuttskader, eksisterer det en rekke problemer som er vanskelige å gjenkjenne. Det finnes en mengde velferd-relaterte problemer som er subtile, og derfor vanskelige å oppdage. Det forekommer gjentatte utfordringer i tilfeller hvor dyrenes matvaner virker å være normale. I motsetning til pattedyr, viser herptiler få tegn til stress og lidelse. Det er uproblematisk å spore tegn på stress og lidelse hos både katter og hunder, men hos herptilene er ikke problemene like åpenbare. Stress er selvsagt en naturlig del av alle dyrs liv, men de stressfaktorene som frittlevende dyr erfarer vil være forskjellige fra de som oppleves av dyr i fangenskap. Frittlevende herptiler har naturlige mekanismer som tillater

dem å minimere de eventuelle påkjenningene som oppstår. Dyr i fangenskap, på den andre siden, har ikke nødvendigvis de samme mestringsstrategier som tillater dem å håndtere problemer assosiert med liv i fangenskap, som for eksempel stress forårsaket av innesperring i små og kunstige habitater. Disse problemene er vanskelige å håndtere, og kan gjøre herptilene frustrerte og mottakelige for unormal atferd. Ifølge Clifford Warwick (2009) er det to etologiske reaksjoner på mangelfulle og stressende miljøer. Herptilene kan reagere ulikt på disse påkjenningene. De kan enten reagere med å bruke masse energi og være veldig aktive, eller de kan bli apatiske og utvikle en form for anoreksi, hevder Laidlaw (2006). En evaluering av positive atferdsmessige tegn i fangenskap kan best oppnås ved å sammenlikne dyrenes oppførsel i fangenskap med oppførselen de viser i naturen. Negative atferdsmessige kan likeledes sammenliknes ved å vurdere dyrets atferd under naturlige forhold, men i uønskede situasjoner. Konteksten er en viktig faktor her. For eksempel kan dyr som sloss i naturen være normalt, mens kamper mellom dyr i fangenskap kan anses som svært negativt (Warwick, Frye og Murphy, 1995: 212).

Både legaliseringsdiskursen og forbudsdiskursen har ulike syn på dyr og dermed også på hva akseptabel velferd hos reptiler og amfibier innebærer. Mye av konflikten mellom dyrevernsorganisasjonene og personene med herptiler baseres på ulike oppfatninger om hva velferdsbegrepet innebærer. Dette springer ut fra deres ulike syn på dyr. To ulike forståelser av god dyrevelferd kan spores i datamaterialet og illustreres gjennom uttalelser fra informantene med svært ulike utgangspunkt, standpunkt og posisjoner i legaliseringsdebatten.

Forbudsdiskursen om velferd

Både fra dyrevernsorganisasjonene NOAH og Dyrevernsalliansen uttrykkes det sterk skepsis til hold av herptiler og hvorvidt dyrevelferden blir ivarettatt i fangenskap:

«Krypdyr er fra naturens side gjerne unikt tilpasset et bestemt naturhabitat, og hver art stiller bestemte krav til sine omgivelser (temperatur, luftfuktighet, lys, ernæring osv.). Dyregruppen er eksempelvis kaldblodig (vekselvarm) noe som gjør dyrene avhengige av omgivelsene for å regulere kroppstemperaturen. Krypdyr er i motsetning til vanlige familiedyr ikke-domestiserte (ikke genetisk temmet), og generelt lite sosiale. Dette gjør at de aller fleste krypdyr oppfatter menneskelig kontakt (berøring, syn og kjemisk) som entydig negativt. En rekke omfattende undersøkelser bekrefter at dårlig velferd er uløselig tilknyttet til hobbyhold av krypdyr. Vitenskapelig litteratur

beskriver en rekke typer stressrelatert adferd hos krypdyr, forårsaket av fangenskap. Flere omfattende undersøkelser viser at dårlig velferd er uløselig tilknyttet til hobbyhold av krypdyr, og at de fleste dyrene dør i ung alder» (Dyrevernalliansen).

Dyrevernalliansen arbeider målrettet og forsøker å bedre dyrevelferden. Gjennom undersøkelser av faktiske forhold, statistiske beregninger og faglige vurderinger dokumenterer de hvordan dyrene faktisk har det. Dette blir gjenspeilet i sitatet over, hvor informanten henviser til vitenskapelig litteratur som beskriver velferdsrelaterte problemer forbundet med hold av herptiler. Dyrevernalliansen tar utgangspunkt i følgende prinsipper:

- Et dyrs egenverdi er uavhengig av dyrets art, individuelle egenskaper og menneskets følelsesmessige forhold til dyret.
- Dyr er individer med evne til positive og negative sanseopplevelser, fysisk og mentalt. Å frarøve dyr muligheten til positive opplevelser kan derfor være like kritikkverdige som å utsette dyr for negative opplevelser.
- Menneskelige interesser begrunnet i underholdning, økonomi, vitenskap, religion eller tradisjon gir oss ingen ubetinget rett til å utsette dyr for negative opplevelser, eller frata dem retten til positive opplevelser.
- Førre var-prinsippet bør anvendes i menneskets omgang med dyr: Er det tvil om dyret utsettes for negative opplevelser eller fratras positive opplevelser, bør tvilen komme dyret til gode (Dyrevernalliansen, 2009).

NOAHs uttalelser illustrer også skepsis til hvorvidt herptilenes velferd blir ivaretatt tilstrekkelig i små terrarier eller glassboller:

«Også er det konseptet med bur-dyr, som man nærmest en hel kategori med dyr som det er akseptert å ha i bur, det er jo på en måte ikke noe som er i tråd med deres natur, og det gjelder kaniner, marsvin, det gjelder også fugler, de skal jo fly. Så har de disse dyrene som må bo i glass-tanker store deler av livet, og der kommer jo også reptiler inn i bildet. De har jo også i mange tilfeller et veldig begrenset miljø, selv om det er veldig mange som sier at de ligger i ro og fordøyer maten i lange tider om gangen, og det er greit det at enkelt av disse dyrene ligger i ro i store deler av livet, men det betyr ikke at de har en positiv følelse med det å være innestengt, med det å være stengt inne i dette begrensede arealet, og ikke kunne takle situasjoner med å flytte seg, så det å stenge dyr inne i små beholdere er en veldig dårlig vane vi har» (NOAH).

NOAH er en organisasjon med likt utgangspunkt som Dyrevernalliansen, og har som mål å verne om dyrs rettigheter. NOAHs Dyrerettighetserklæring mot undertrykking og bruk av dyr for menneskelig formål sier at:

- Alle dyr er enkeltindivider, og har en verdi i seg selv uavhengig av nytteverdien for andre.
- Alle dyr har rettigheter som fremgår av denne erklæringen i henhold til sine behov uavhengig av art, rase, kjønn, alder og deres status i menneskesamfunnet.
- Alle dyr har rett til å bevege seg fritt, rett til frisk luft og rett til å utfolde seg i det miljøet som er naturlig for arten, og i henhold til sine artsspesifikke atferdsbehov. Alle dyr som er gjort avhengige av menneskene har rett til å få sine endrede, men artsspesifikke, behov dekket.
- Alle dyr har rett til naturlig samvær med artsfeller utfra artens fysiske og sosiale behov.
- Alle dyr har rett til at deres formering ikke blir manipulert kun utfra hensyn til menneskene.
- Alle dyr har krav på frihet fra å bli påført smerte og lidelse, og fra å bli behandlet nedverdiggende av menneskene. Dette gjelder ikke smerte som påføres av hensyn til dyret selv.
- Alle dyr har krav på å få anerkjennelse for at livet er det viktigste for hvert enkelt individ, og deres ønske om å leve kan derfor ikke ignoreres.
- Alle dyr har rett til en juridisk status som levende vesener med verdi i seg selv, og til ikke å bli definert som ting eller eiendom. Dette innebærer at deres interesser skal vektlegges i juridiske sammenhenger.
- Alle dyr har krav på at det tas hensyn til deres livsgrunnlag (NOAH, entret 15.04.13).

Dyrets egenverdi

Hva innebærer det å ha egenverdi? Francione (ibid) mener alle sansende vesener må tildeles egenverdi, uavhengig av nytteverdien for andre. Til sammenlikning blir begrepet definert følgende i Lov om Dyrevelferd:

«Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger»
(Lov om Dyrevelferd 2009. § 3).

Ifølge Saugstad (2000: 140) benyttes ofte termene egenverdi (intrinsic value) og iboende verdi (inherent value) om hverandre, mens når de skilles brukes gjerne egenverdi om det som søkes for dets egen skyld, særlig om opplevelser og bevissthetstilstander, men ikke om individet som har følelsene og opplevelsene. Saugstad skriver at når man refererer til verdien i det individ som har opplevelsene, benytter man isteden betegnelsen iboende verdi. På samme tid gjengir Saugstad Regans formulering om at *«den iboende verdien til individuelle moralske aktører skal forstås som begrepsmessig atskilt fra den egenverdien som hefter ved de opplevelser de har (f.eks. deres nytelser eller preferansetilfredsstillelser)»* (ibid). Riise (2012: 142) spør om det er mulig for et individ å ha både egenverdi og nytteverdi på samme tid. Hun påpeker at verdien av ikke-menneskelig dyr hovedsakelig vurderes ut fra nytteverdien de har

for mennesker, og ikke ut fra sin egenverdi – som antas å være hovedårsaken til deres eksistens. En rekke mennesker mener attpåtil at de produserer dyrene, noe tilfellet er med både lakseoppdrett og oppdrett av reptiler og amfibier. Dyrene oppdrettes for profitt. Oppdrettsdyr blir, ifølge Riise (ibid), enten til varer for menneskelige formål eller sluttprodukter. Dyrene i dagens samfunn blir beskrevet som maskiner og objekter kun til for menneskets bruk, og blir derfor også behandlet sådan (ibid). Dyrene blir dehumanisert og objektifisert gjennom statusen som «kjæledyr», «hobbydyr», «forsøksdyr», «selskapsdyr» «produksjonsdyr» eller «akvariedyr». Ifølge Saugstad (2000: 153) er en ting med egenverdi ikke verdifull bare fordi den er nyttig, men også uavhengig av dens nytte for aktøren. Dersom dyr bare hadde en viss instrumentell verdi, «*ville de bare ha verdi for så vist som de er nyttige for et eller annet formål*», adresserer Saugstad (ibid). Det ville vært i kontrast med ideen om at vi er forpliktet overfor oss selv til å gjøre godt for dyrenes egen skyld. Saugstad mener at det å gjøre noe for dyrenes skyld, er å betrakte dem som bærere av egenverdi (ibid).

Francione (2007) påpeker at dyr som eiendom kun har en ytre og betinget verdi. Den «lidelsen» som mennesket føler dersom man ikke kan bruke eiendommen sin vil alltid verdsettes høyere enn dyrs lidelse. «*We are allowed to impose any suffering required to use our animal property for a particular purpose even if that purpose is our mere amusement or pleasure*», hevder Francione (2004: 117). Debatten rundt legalisering av herptiler kan sammenliknes med det Francione påpeker. Dersom lovverket forandres vil det sannsynligvis på baseres på menneskets rett til å eie dyr, ikke dyrevelferden. Dersom herptilene i fangenskap ble spurt, noe Donovan (1990) påpeker, og dersom vi faktisk hadde lyttet til dem og tok hensyn til deres mest elementære behov, ville samtlige herptiler foretrukket å vært sammen med sine viltlevende artsfrender. «*We should not kill, eat, torture, and exploit animals because they do not want to be so treated, and we know that. If we listen, we can hear them*», fastslår Donovan (1990: 375). Callicott (her i Manning, 1992) antyder en liknende konklusjon, hvor han sier dyr i fangenskap kun fremstår som menneskelige artefakter, som har lavere verdi enn viltlevende dyr. Dette er basert på Aldo Leopolds holistiske perspektiv om at «*things are right when they tend to preserve the integrity, stability, and beauty of the biotic community*» (Manning, 1992: 118). Det vil si at verken domestiserte dyr eller herptiler i fangenskap stabiliserer eller beholder integriteten fra det biotiske samfunnet.

I Stortingsmeldingen om dyrehold og dyrevelferd (St.meld. nr. 12, 2002-2003: 150) presenteres en etisk plattform som skal gi fundamentale føringer for våre holdninger til dyr og

hold av dyr, samt reflektere de fremherskende holdninger i dagens samfunn og gi retningslinjer for fremtidens dyrehold. Følgende fem punkter skal være førende:

- Dyr har egenverdi. Håndteringen av dyr skal skje med omsorg og respekt for dyrs egenart. Dette innebærer å ta utstrakt hensyn til dyrs naturlige behov og aktivt forbyggende sjukdom, skader og smerte.
- Personer som har dyr i sin varetekt, skal ha kunnskap om dyrets atferdsbehov og dets krav til ernæring, sosialt og fysisk miljø. Personer som har dyr i sin varetekt har ansvaret for at dyr får dekket sine grunnleggende behov, og at de får forsvarlig hjelp ved sjukdom og skade.
- Dyr skal holdes i miljø som gir god livskvalitet.
- Funksjonsfriske dyr – fysisk og psykisk – skal være en forutsetning for alle typer avl.
- Før nye tekniske løsninger tas i bruk, skal det sannsynliggjøres at de ikke medfører redusert dyrevelferd. Nye driftsformer må belaste dyrene minst mulig (ibid).

Etter en gjennomgang av aktuell litteratur om hold og stell av reptiler, sitter jeg igjen med en følelse av at herptiler i fangenskap i Norge bryter med de tre første punktene i myndighetenes etiske plattform. Mangel på egenverdi forsterkes når man vurderer risikoen for beslag ved hold av ulovlige reptiler og amfibier i Norge. Til tross for at dyrene, i de fleste tilfeller avlives ved beslag, tar eierne likevel risikoen ved å importere dyrene inn i landet. Dersom herptilene hadde vært tilegnet en form for egenverdi eller iboende verdi, ville ikke dyrene blitt utsatt for de mange farene ved ulovlig innførsel, heller ikke belastninger og lidelser de utsettes for som legal handelsvare. Dessuten er det ulike farer og problemer i forbindelse med å tilfredsstille dyrenes velferdsbehov. Både NOAH og Dyrevernalliansens prinsipper påpeker viktigheten av dyrenes egenverdi og rett til liv uten smerte og lidelse. Uttalelsene fra organisasjonene illustrerer utgangspunktene deres godt, og uttrykker samtidig bekymringer assosiert med hold av både reptiler og amfibier. Uttalelsene kan sammenliknes og tolkes som oppfatninger om at dagens ulovlige hold av herptiler i Norge er uheldig for dyrevelferden og påfører lidelse. Sitatene fra Dyrevernalliansen og NOAH problematiserer velferdsrelaterte aspekter assosiert ved herptilhold. Informanten fra NOAH vektlegger dyrenes behov for tilstrekkelig plass å bevege seg på, mens informanten fra Dyrevernalliansen dekker et bredere spekter av problemer forbudet med herptiler i fangenskap. Uttalelsene har rot i det økologiske rettferdighetsperspektivet med fokus på dyrenes rettigheter og dyrevern. Innen perspektivet eksisterer det en bekymring forbudet med kvaliteten på miljøet, rettighetene til ulike arter og

deres rett til liv uten mishandling og tortur, noe begge informantene mener hold av herptiler resulterer i.

Legaliseringsdiskursen om velferd

Uttalelser fra informantene med ulovlige dyr bidrar også til diskusjon om hva god dyrevelferd innebærer. En merkbar kontrast tydeliggjøres gjennom ulike uttalelser fra legaliseringstilhengere:

«Et fangenskapsklekt reptil har ingen formening om det fri, så de trives uansett. Så lenge de har mat og stort nok terrarie så trives de. Dette er enkle dyr som er mer styrt av instinkt enn av følelser. Derfor er mat, vann og habitat det viktigste for disse dyrene. Siden samtlige av dyrene spiser, og er aktive og lever lenge, regner jeg med at de har det bra hos meg» (Informant 1).

Dette sitatet er konstaterende og uttrykker en tro på at herptilenes velferd blir ivaretatt og forstått i informantens varetekt. Informanten bruker indikasjoner som aktivitet og appetitt for å synliggjøre at velferden ivaretas. Bruken av ulike velferdsindikatorer er en gjenganger i datamaterialet og velferdsdiskusjonen. Flere informanter vektlegger en rekke av disse indikatorene for å legitimere det ulovlige dyreholdet:

«Reptiler er kanskje ikke de enkleste dyrene å "lese", men som med andre dyr lærer men seg å tolke deres signaler. Reptiler blir ikke så lett stresset, men dette er jo veldig individuelt fra art til art. Mine dyr har mer enn nok gjemmesteder til å holde seg skjult om de vil, så det da føler jeg meg trygg på at de føler seg trygge når de er fremme. Et annet tegn på trivsel er at de avler regelmessig, og siden jeg har unger på alle mine dyr jevnlig tar jeg dette som et godt tegn på trivsel» (Informant 3).

Til tross for dyrevernerorganisasjonenes bekymringer assosiert ved hold av herptiler, har ingen av informantene med herptiler noen betenkeligheter med det illegale holdet. Tilnærmingen til dyrevelferd er omtrent den samme blant informantene med dyr i fangenskap, og kan sammenliknes med følgende ytring:

«Jeg kan med stor sikkerhet si at dyrene mine trives utmerket godt hos meg i fangenskap. En god indikator på dette er måten de formerer seg i fangenskap. I tillegg har jeg en forholdsvis liten skjeggagam som ikke har et enormt plassbehov. Jeg har

også hatt dyr tidligere som levde lenge, formerte seg og trivdes således i fangenskap. Det er lite problematisk å se hvorvidt et reptil trives i fangenskap eller ikke. Et reptil som mistrives spiser og drikker lite, skjelver og virker stresset, noe som igjen kan føre til prematur død. Mine dyr har alltid vært friske og oppførte seg slik de gjerne gjør i naturen. Skjeggagamen spiser og driter når den skal, noe jeg anser som klare tegn på god trivsel» (Informant 10).

Sitatene fra informantene med dyr viser tydelig hvordan de to grupperingenes oppfatninger er motstridende, noe som fører til legaliseringsdebatt

Diskursenes syn på hva godt dyrehold er

Til tross for uenigheter om hva tilfredsstillende velferd for reptiler og amfibier innebærer, forenes legaliseringsdiskursen og forbudsdiskursen i ønsket om at dyr skal ha det bra og holdes på forsvarlige måter. Men som nevnt i velferdsdiskusjonen, er oppfatningene av hvilke dyr som egner seg for hold forskjellige. På spørsmål om hvilke dyr som egner seg som kjæledyr svarte informanten fra Dyrevernalliansen følgende:

«Arter som egner seg best for å bli holdt som familiedyr er domestiserte arter, hvor en har et godt grunnlag av fagbasert informasjon for å kunne opprettholde god velferd. Dette inkluderer blant annet gode metoder for å måle dyrets velferd og et godt grunnlag for god dyrehelse (tilgjengelige medisiner og behandlingsmetoder, samt kunnskapsrike veterinærer). Det er viktig at dyreeier har god kunnskap om dyrets behov, og retter fokus mot enkelt individene. Det er også viktig å kunne sikre gode og kontrollerte avlsforhold. Typiske eksempler på dyr som kan inneha disse egenskapene er hund, katt og kanin, men det er viktig å bemerke at det også hos disse dyreartene kan oppstå problematiske forhold».

Her kommer uenigheter fram mellom de to dyrevernorganisasjonene. Dyrevernalliansen poengterer viktigheten av gode og kontrollerte avlsforhold. Dette strider i mot uttalelser fra informanten fra NOAH, som argumenterer mot avl av dyr generelt:

«Altså, katter er vell de som i vårt samfunn, eller mange steder i vårt samfunn kan leve et veldig naturlig liv, samtidig som de får tilført glede ved å være sammen med mennesker og være i vår verden. Men det betyr jo ikke at alle katter har det fint, fordi de kan også bli ansett som lavstatusdyr, så det er mye lidelse forbudet med det at vi

mennesker har brakt katter inn i vår sfære, fordi når vi er let dem, og slenger dem ut blir det et annet problem. Derfor ønsker vi ikke avl på dyr, fordi det er såpass mange hjemløse dyr, så med hunder og katter ser vi at det er et problem at mange dyr blir hjemløse og trenger hjem. Så denne avlen er veldig negativ fordi den hele tiden pøser på i et marked som er mettet fra før. Men, viss man ser bort ifra det, og tenker seg en verden hvor alle respekterte dyrs liv og ville det beste for dem, så er det sikkert flere dyr som kan leve sammen med mennesker. Som sagt er katter som går fritt og hunder man tar med seg overalt de som er lettest å legge til rette for i vårt samfunn».

Forbudsdiskursen fokuser primært på domestiserte dyr, som kan tilpasse seg liv i fangenskap. Diskursen påpeker at dyret må være kapabel til å leve et forholdsvis naturlig liv i fangenskap, noe den mener herptiler ikke er i stand til. Diskursens prinsipper kan sammenliknes med Dyrevernalliansens idé om føre var-prinsippet. Diskursen vektlegger at i tilfeller hvor det er tvil om dyret utsettes for negative opplevelser eller fratras opplevelser, bør tvilen komme dyret til gode. Selv om det argumenteres at enkelte herptiler trives godt i fangenskap, mener diskursen at dette ikke rettferdiggjør den lidelsen herptiler uegnet til fangenskap påføres.

Begge diskursene vektlegger viktigheten av et kunnskapsbasert hold av dyr, selv om forbudsdiskursen understreker at det ikke finnes nok kunnskap om hold av herptiler i fangenskap. På spørsmål om dyrehold og syn på dyr generelt, påpekte informant 3 at:

«som biolog har jeg et veldig godt forhold til dyr, og jeg er veldig opptatt å bevare dyrene i sitt naturlige habitat, samt bevaringen av disse. Jeg er ikke motstander av å holde dyr som selskaps/hobbydyr, men mener at alt dyrehold, enten det er snakk om fisk, fugl, pelsdyr eller krypdyr, skal være underlagt et regelverk som stiller krav til eieren. Det burde være et fornuftsbasert regelverk som bygger på fakta fremfor myter og synsing (les dagens totalforbud mot hold av eksotiske dyr)».

Sitatet over representerer et felles syn blant informantene med herptiler. Til tross for at legaliseringsdiskursen syntes å ha et antroposentrisk syn, hvor menneskelig interesser står i høysetet, anerkjenner informantene at dyrene skal trives og at det bør stilles krav til eierne av herptiler. Slik som lovverket er nå, med et stort antall ulovlig importerte herptiler, stilles det ingen krav til eventuelle kjøpere av herptiler. Legaliseringsdiskursen påpeker at ved en eventuell legalisering kan man derfor kreve at kjøperne av dyrene må ha spesielle sertifikater for å holde dyr. Dette blir påpekt av informant 4, som hevder at «en innføring av positivlisten

er god, men dersom man vil ha mer avanserte dyr må man ta kurs hvor man får papirer som sier du får lov til å holde... og ... som kjæledyr». Selv om denne tilnærmingen også baseres på en eiers rett til å kjøpe/holde et dyr og bidrar til tingliggjøringen av dyr, fremmer han et kunnskapsbasert regelverk for hold av herptiler. Informant 5 påpeker også at hun setter dyr svært høyt, og ønsker at de skal trives i hennes varetekt. Hun hevder blant annet at «jeg er typen som heller kjører av veien enn å kjøre over et pinnsvin, det oppsummerer egentlig mitt syn på dyr generelt».

Til tross for at forbudsdiskursen tviler på at informantene med herptiler importerer og kjøper dyrene ut fra kjærlighet til dyrene, antyder samtlige informanter at de har et godt og kjærlig forhold til dyrene sine. Informant 5 understreker blant annet at «dyrene mine har ikke bedt om å komme til meg, det er jeg som har tatt dem til meg, de fortjener at jeg gir dem det beste». Sitatet indikerer at informanten har følelser for dyrene sine og ønsker at de trives i deres varetekt. Det kan derfor argumenteres at begge diskursene forsøker å maksimere dyrs trivsel.

4.2 Bør innførsel og hold av herptiler tillates i Norge?

Myndighetsdiskursen

Diskusjonen om legalisering av herptiler ble tatt opp i St. meld. nr. 12 (2002-2003). Stortingsmeldingen påpekte en viss legalisering kan medføre bedre kontroll på dyreholdet, samtidig som man eventuelt blir kvitt den ulovlige smuglingen av dyrene. I tillegg ble det hevdet at en legalisering ville føre til at kunnskap lettere kunne formidles til de som allerede holder dyrene ulovlig, samt at syke dyr blir brakt til veterinær. Landbruk- og matdepartementet gav i 2011 Mattilsynet et oppdrag om oppfølging av St. meld. 12 (2002-2003) om dyrehold og dyrevelferd i Norge. Departementet ønsket i den forbindelse at Mattilsynet skulle utrede spørsmålet om legalisering av et begrenset antall herptilarter. På bakgrunn av oppdraget fra Landbruk- og matdepartementet konkluderte Mattilsynet (Thoen, 2011) at det var ønskelig å legalisere en rekke ulike arter. Argumentasjonen til Mattilsynet baseres på deres oppfatning av dyrevelferd og at en eventuell legalisering vil føre til at herptilene får bedre muligheter for medisinsk hjelp ved skade eller sykdom. De begrunner dette med funn i VKM-rapporten og dens vurdering av dagens situasjon (som redegjort for i kapittel 3). Med grunnlag i rapporten mener derfor Mattilsynet at noen herptiler kan holdes som hobbydyr i norske hjem, uten større velferdsrisiko enn det som angår andre lovlige arter. Mattilsynet vurderer at legalisering av slike herptiler er den mest hensiktsmessige løsningen på de ulike utfordringene som følger av dagens lovverk. Slikt meningsmønsteret til

Mattilsynet kommer til uttrykk gjennom uttalelser i forbindelse med VKM-rapporten og forslag om legalisering av arter, tolker jeg at de hovedsakelig trekker på legaliseringsdiskursen.

Til tross for Mattilsynets forslag om å innføre en positivliste over lovlige arter, ønsker derimot ikke landbruksministeren å oppheve forbudet mot herptiler i Norge. Landbruksminister Trygve Slagsvold Vedum trekker derfor på forbudsdiskursen.

«Vi sier nei til at folk skal kunne ha slanger og krypdyr i norske hjem. Det er ikke naturlig med slanger i Norge» (Vedum, her i Svendsen, 2013).

Sitatet fra landbruksministeren erkjenner at herptiler ikke hører hjemme i fangenskap i Norge, og tilfredsstiller derfor både NOAH og Dyrevernalliansens ønske om å opprettholde forbudet mot herptiler. I motsetning til forbudsdiskursen virker det ikke som Landbruksminister Vedum vektla velferdrelaterte problemer eller tingliggjøringen av dyrene da han avslo forslaget fra Mattilsynet. Han begrunnet opprettholdelsen av forbudet med at herptiler ikke er naturlige i Norge. I tillegg oppfordret han personer med ulovlige dyr til å ta dem med til veterinær og få dem avlivet (Dyrevernalliansen, 2013b). Dette strider mot forbudsdiskursens prinsipper om dyrs rett til liv. I motsetning til Landbruksministerens ønske om å få dyrene avlivet, kjennetegnes forbudsdiskursen med et ønske om å omplassere de ulovlige dyrene. Informanten fra NOAH understreker nettopp dette:

«Det er dyrene som får svi dersom de avlives. Og det mener vi er feil, så det vi foreslår er at man kan få dispensasjon for å motta dyr, men skal det bare være omplasserte smuglerdyr, slik at de som aktivt kjøper og smugler dyrene ikke skal bli belønnet med å få tillatelse til å beholde dyret. Det er ikke noe poeng i at dyrenes liv i seg selv skal være ulovlig, så vi syntes man godt kan få dispensasjon til å ta imot omplasserte dyr, men da er jo det hjem som da er kontrollert for at de da kan kunne gi dem et tilnærmet normalt liv. Så vi er ikke for avlivningen, noe vi syntes er trist. Det er jo skilpadder som kan bli ganske gamle, som da blir tatt livet av fordi de blir funnet tilfeldigvis».

Legaliseringsdiskursen om hvorfor forbudet må oppheves

Legaliseringsdiskursen problematiserer forbudet mot herptiler, og har til dels en svært kritisk innstilling til gjeldene lovverk. Legaliseringstilhengerne mener totalforbudet må fjernes. Innen diskursen trekkes det frem sider ved forbudet som anses lite hensiktsmessige og det

stilles kritiske spørsmål ved lovverket. Diskursen konstaterer at reptiler og amfibier må legaliseres og argumenterer mot forbudet. Legaliseringsdiskursen trivialisere deler av dyreholdet og har en kritisk innstilling til forbudets bestemmelse § 1 som gjør det *«forbudt å innføre, selge, kjøre, gi bort, ta imot eller å holde som husdyr, selskapsdyr eller i fangenskap på annen måte fremmedartede (eksotiske) pattedyr, krypdyr, padder, frosk eller salamander»*. Innen denne diskursen trekkes det fram argumenter som taler i mot forbudet, og fremmer legalisering av enkelte arter:

«Forbudet bør oppheves. Dyrene som er satt opp på positivlisten fra NHF er dyr som har vært i menneskelig fangenskap i mange år og dyrene både spiser, avler og fungerer helt optimalt i fangenskap så det er ingen tegn som tyder på at dyrene ikke kan holdes av privatpersoner. Markedet for både utstyr og informasjon er veldig stort, så vi har alt tilgjengelig for å kunne holde dyrene på en forsvarlig måte. Et argument som burde vært et av hovedargumentene for å oppheve loven, som tydeligvis har svært lite fokus, er egentlig at dersom loven oppheves har allergikere også muligheten til å holde dyr. Ja, man kan riktignok søke dispensasjon for å holde landskilpadde, men det er en del som faktisk ikke har interesse av skilpadder og når det er det eneste alternativet for allergikere så er det nok mange som rett og slett lar være» (Informant 6).

Dette sitatet fokuserer hovedsakelig på arter som var inkludert i den foreslåtte listen over 30 lovlige arter (se kapittel 3). Det eksisterer en oppfatning at disse artene bør være egnet for privat hold i Norge og utgjør ingen trussel for den norske fauna. Diskursen uttrykker videre et svært kritisk syn på forbudet:

«Forbudet er helt på trynet, og bør oppheves øyeblikkelig! Det bør bli slikt det er i andre land; lovlig, men allikevel regulert i forhold til og fremdeles opprettholde et forbud mot farlige, store og vanskelig å holde samt truede arter og ikke mist arter som i verste fall kan etablere seg i naturen her; og det finnes en liste med mange dyr som faller utenom disse kriteriene som er spesiallaget for flere år siden hvor det er ca. 30 arter som alle mennesker skal kunne klare å ha i fangenskap dersom de leser kort om dem; noe man må gjøre med ALLE typer dyr uansett. Det er en skal at reptiler som er helt ufarlige, lette å holde, som det finnes enorme mengder kunnskap om, som man allerede får kjørt alt av utstyr og mat til hos den lokale dyrebutikken, samt er veldig vanlig i fangenskap (og da igjen avlet i fangenskap i mange generasjoner) skal være

ulovlig å holde, og at alle de hundre tusen reptilene som allerede finnes i landet må avlives dersom de blir anmeldt pga fremmedfrykt og mangel på forståelse fra vanlige folk. Dette blir som sagt tidligere en smakssak; noen liker fisk, andre foretrekker kylling, andre liker fugler, andre foretrekker reptiler» (Informant 8)

Dessuten gjenspeiler diskursen holdninger som indikerer at herptileierne blir urettferdig behandlet ettersom både kaniner, rotter og undulater er lovlige å holde i fangenskap. Diskursen markerer at det finnes en rekke dyr som er mindre gunstige for hold enn reptiler og amfibier:

«Jeg synes det er trist at det er et forbud. Og skal jeg være helt ærlig, så mener jeg at det er direkte misbruk av resurser at først mattilsynet, og deretter politiet er bundet opp i en heller håpløs jakt etter oss «kriminelle reptileiere». Norge er et av to land i verden (!) som har et slikt forbud... bare det i seg selv burde være en liten pekepinn på at noen har prioritert litt feil. Som jeg forstår er det en mengde «gode grunner» for å ha dette forbudet, som frykt for at enkelte arter skal klare å overvintre og endatil, formere seg og gjerne også ødelegge norsk fauna. Vel, det finnes noen dyr som kan det, ja. Og disse dyrene er for det første tatt av «positivlisten», og for det andre ikke dyr som er av de mest populære i hobbyen. De aller, aller fleste reptilene ville ikke overlevd en norsk vinternatt, mange ikke engang en norsk høstdag... Da trenger en vel ikke poengtere at det er liten sannsynlighet for at de vil kunne formere seg? For at dyr skal kunne formere seg trengs det for det første optimale forhold, noe som er liten sjansje å finne her for andre enn de native reptilene. Og for det andre trenger de aller fleste reptilene en av hvert kjønn for å formere seg. (Unntak finnes, men de er ikke på positivlisten) De aller fleste innen reptilhobbyen kan mer om sine dyr og deres behov enn mange hunde-eiere kan om deres dyr. Det er nemlig et av de andre punktene som til stadighet blir tatt opp som motargument mot å tillate reptiler. Det er ikke mulig å holde reptiler tilfredsstillende ut fra deres native miljø, sies det. Hvordan mener en at måten undulater holdes, er «tilfredsstillende»... eller hamster, kanin og rotte for den del...? Undulater i fri natur vandrer milevis daglig. Hamster graver ganger og lever av blant annet insekter. Kaniner er flokkdyr og vandrere også. Reptilfolket er vel av dem som er flinkest til å tilrettelegge miljøet og levevilkårene for sine dyr, så det er et argument som ikke lengre holder vann. «Slanger er ekle!» Jaha.. Min mor er redd for hunder. Bør de forbys da? Jeg liker ikke marsvin noe særlig. Kan jeg da foreslå at

ingen får holde dem som kjæledyr? Enda et argument som ikke holder vann»
(Informant 2)

Legaliseringsdiskursen er gjennomsyret av et antroposentrisk perspektiv, og det fokuseres primært på menneskers rett til å holde ulovlige dyr. White (2008: 11) påpeker at det antroposentriske perspektivet vektlegger menneskenes biologiske, psykiske og moralske overlegenhet over andre levende og ikke-levende vesener. Et passende utgangspunkt for legaliseringsdiskursen er viktigheten av å la folk bestemme selv. Diskursen problematiserer ikke aspektene ved dyrevelferden, men fokuserer på menneskets grunnleggende rett til fritt valg. Dette påpeker også informant 2, som sier at *«man har kjæledyr for sin egen del, uansett hvilket dyr det er snakk om»*. Med dette sitatet i bakhodet, kan man spørre hvorvidt dyrenes interesser blir ivaretatt. På spørsmål hvorfor forbudet eventuelt burde oppheves, ble det hevdet at:

«Det bør oppheves. Dette fordi allergikere også fortjener å ha dyr om de er glad i de og har interesse for det. Og folk som ikke har tid til å ha hund, katt eller fugl, har et bra alternativ da reptiler ikke krever mye stell når man først har satt opp riktig habitat» (Informant 1).

Forbudsdiskursen om hvorfor forbudet må opprettholdes:

Til tross for informantenes argumentasjon for legalisering av herptiler i Norge, kjemper dyrevernsorganisasjonene NOAH og Dyrevernalliansen for opprettholdelsen av forbudet. Forbudsdiskursen problematiserer dyreholdet og påpeker viktigheten av opprettholdelsen av forbudet. Diskursen framhever dyrenes egenverdi og ønsker fjerne dyrenes juridiske status som gjenstander, samt fremme dyrs status som sansende individer. Diskursen fokuserer på at dyrehold ikke er en menneskerett. Diskursens hovedfokus er å beskytte de dyrene som allerede finnes i Norge, og sikre dem et trygt liv, framfor å introdusere nye arter og utsette dem for en rekke farer i form av vanskjøtsel og mishandling. Diskursen kjennetegnes ved at den uttrykker bekymringer assosiert ved dagens ulovlige hold av reptiler og amfibier i Norge. Innen diskursen argumenteres det at legalisering vil belønne smuglerne:

«Forslaget om å åpne for reptilhold er i strid med myndighetenes visjon om at Norge skal bli best på dyrevern. Større ressurser bør heller settes inn for å stoppe innførsel av ulovlig dyr. Etatens begrunnelse for en legalisering er at det er uheldig å ha et regelverk som ikke blir respektert. Dyresmuglere bør straffes, og ikke plasseres i

offerrollen eller belønnes med sympati og legalisering. Landbruks- og matdepartementet skal ta stilling til Mattilsynets forslag om tillate reptiler. Dyrevernalliansen har forhåpninger om at landbruks- og matminister Trygve Slagsvold Vedum lar fornuften seire og sette en stopper for Mattilsynets dyrefiendtlige forslag» (Dyrevernalliansen).

Denne tilnærmingen er lik biolog Anton Krag (2011), som påpeker at ulovlig hold av herptiler ikke må honoreres med legalisering. Det faktum at det finnes omlag 100.000 ulovlige holdte herptiler i Norge bør ikke rettferdiggjøre en eventuell legalisering. Krag mener at de krypdyrene som holdes i Norge til tross for det totale forbudet mot dyrene skyldes at personer uten respekt for regelverket eller dyrevelferden har importert dyrene inn i landet på ulovlig vis. Dette gjorde de, vell vitende om risikoen for avlivning av dyrene dersom de blir oppdaget. Krag (ibid) understreker derfor at det å belønne dyresmugling og ulovlig dyrehold er alarmerende. Videre påpeker diskursen velferdsrelaterte problemer forbundet med hold, spesielt da med tanke på dyrenes plassbehov:

«fordi det er jo klart at det er vanskelig, om ikke umulig å tilfredsstille de dyrenes behov i små glassboller, også finnes det selvfølgelig unntak med folk som har dyr på en helt annen måte, også med de dyrene. Men det er på en måte ikke verdt all den lidelsen som alle de andre opplever da. Det at noen få skal kanskje kunne gi en slange et godt liv, så er det ikke verdt alle de tusener slanger som faktisk da sitter i små glassbeholdere. Så det er jo viktig i seg selv» (NOAH).

I tillegg fremmer forbudsdiskursen problematikken rundt fôring av herptilene. Ifølge rapporter fra Dyrevernalliansen (2013a), ble det i 2008 gjennomført en uformell undersøkelse blant slangeeiere i Norge. Spørsmålet var følgende: «Fôrer du slangen din med dødt eller levende?». Svaralternativene var dødt, levende eller begge deler. 26 prosent svarte at de kun fôrer med levende dyr, og 31 prosent svarte at de brukte levende og døde fôrdyr. Dessuten henviser rapporten til undersøkelser gjennomført av Økokrim, som indikerte at nyfødte rotteunger selges som fôr ved reptilmesser rundt i Europa (ibid). Problemer assosiert med fôring av herptilene blir tatt opp i diskursen:

«Alle slanger og de fleste øgler er kjøttetere, og i naturen spiser mange kun levende føde. Hold av krypdyr vil nødvendigvis innebære oppdrett av fôrdyr som mus, rotter, kaniner, marsvin, og ulike fuglearter. En slange kan spise 20-50 fôrdyr i året. Tilsyn

med privat oppdrett og avlaving av fôrdyr er en særlig utfordring for myndigheter: Noen slanger er krevende å mate med dødt føde, og det er derfor ikke uvanlig å fôre slanger med levende pattedyr eller fugler, noe som er strengt forbudet men samtidig svært vanskelig å avdekke» (Dyrevernalliansen).

Informanten fra NOAH har en liknende tilnærming, og mener hele fôrdyrindustrien er uetisk og byr på store utfordringer:

men så er det annen dyrevernside av det også, for noen av disse dyrene, og det er jo dette med fôrdyr, at man da har en industri hvor man avler opp, for eksempel, mus og rotter til for, og det er jo klart at dyr som bare går til fôr er jo klart ikke et så verdifullt liv man trenger å ta hensyn til, og det ser vi jo også at det er eksempler på, nok er en del lidelse for de dyrene at de kun skal avles opp for å dø er ganske meningsløst da, egentlig» (NOAH).

Forbudsdiskursen formidler en rekke argumenter mot legalisering, og har et merkbart negativt syn på dagens hold av herptiler. Skepsisen er primært basert på hvorvidt dyrevelferden til dyrene ivaretas på en tilfredsstillende måte i små terrarier eller glassboller. Diskursen bygger videre på forståelsen om at kompetansenivået hos norske veterinærer ikke er tilstrekkelig, og at både veterinærer og tollere vil ha problemer med å identifisere de artene som eventuelt blir lovlige:

«Norske veterinærer og dyrevernmyndigheter har liten kompetanse når det gjelder krypdyr. Det kan være en utfordring bare å identifisere eventuelle lovlige arter fra de hundre artene som er tilgjengelige for dyresmuglerne på det europeiske markedet» (Dyrevernalliansen).

Representantene fra NOAH og Dyrevernalliansen fokuserer på den mangelfulle kompetansen hos norske veterinærer. Diskursen fungerer som en videreføring av argumenter funnet i Krag (2011), som påpeker at hold av herptiler vil øke belastningen på dyrevernmyndighetene og dyrevernorganisasjonene. Dette vil sannsynligvis medføre betydelige vanskeligheter med opprettholdelsen av tilstrekkelig dyrevelferd. Forøvrig understreker norske veterinærer at herptilmedisin ikke er del av utdanningen ved Veterinærhøgskolen i Norge (Rotnes, 2012). Diskursen er en klar motstander av samtlige aspekter ved legaliseringsdiskursen, og motstanden kommer til uttrykk gjennom kritikk av Mattilsynets forslag om legalisering, samt et kritisk syn på herptilholderes ønske og fokus om å ha eksotiske dyr i fangenskap.

Diskursen forsøker å fremme etiske problemer assosiert med det ulovlige holdet. Diskursen påpeker som nevnt etiske problemer med fôring med levende dyr, men NOAH understreker også at en eventuell legalisering kan redusere dyrenes egenverdi, samt bidra til å tingliggjøre dem betraktelig:

«Det må på en måte være et poeng at dette er et liv som..ehm, at det gir dyrene noe verdifullt utover det de har behov for også, men samtidig som vi dekker deres behov, og det er egentlig litt verre enn mange tror, dersom man tar kaniner for eksempel, er det mange som har dem i bur. Og dette dekker jo ikke engang de basale behovene til kaninen har for å røre på seg. Selv det å ha dyr som en del av familien er ganske krevende for mange typer dyr, og derfor er jo NOAH imot at dyr skal selges som varer i dyrebutikker fordi dette tingliggjør dyrene, og bidrar på en måte at vi ser på dyrene med den pengeverdien de har i butikken. En kanin til 50 kroner, den er det ikke så farlig med» (NOAH).

Dette sitatet har en argumenterende form og taler ikke bare i mot hold av reptiler og amfibier, men problematiserer også en myriade av aspekter ved dyrehold. Sitatet fremhever betenkeligheter assosiert med tingliggjøringen av en rekke dyr, deriblant kaniner. Diskursen forsøker å fremme et perspektiv som betrakter dyr som enkeltindivider og medskapninger med iboende verdi. Den problematiserer derfor hold av dyr som bidrar til styrke dyrenes status som gjenstander eller eiendeler som kan selges, mistes, kjøpes og drepes om ønskelig, noe som er forenelig med Dyrevernalliansens og NOAHs grunnleggende prinsipper.

Legaliseringsdiskursens antroposentriske syn blir også fremstilt av informanten fra NOAH, som hevder at personene som innfører dyr ikke tar hensyn til dyret og deres behov:

«Det er noe med at den smuglingen, den gjøres ikke av kjærlighet til dyret, for å si det ganske mildt, den gjøres av spenning og økonomiske hensyn».

Informanten fra Dyrevernalliansen tilbyr liknende konklusjon, og fremstiller den ulovlige smuglingen av herptilene som svært graverende, og kan ha alvorlige konsekvenser for dyrene:

«For å lure tollerne, stappes dyrene i små beholdere og gjemmes på måter som utsetter dem for stress og lidelser. En del dyr dør av påkjenningene. Alle som deltar i dette ulovlige dyreholdet gjør det vel vitende om at det er liten tilgang til kvalitetssikret informasjon, og at det er mangelfull veterinærhjelp»

Dette sitatet demonstrerer også dyrevernsorganisasjonenes tro på at personene med ulovlige dyr ikke tar hensyn til dyrenes velferd. I stedet for er fokuset rettet mot eget ønske og behov for å holde «spennende» eller «eksotiske» kjæledyr, til tross for deres ulovlige status. Innen legaliseringsdiskursen er dyrenes status som eiendom og dyreeiers tungtveiende råderett over eiendommen sin et viktig element.

4.3 Diskursenes oppfatninger av motdiskursen

Både legaliseringsdiskursen og forbudsdiskursen forenes ved at de ønsker bedre dyrevelferd for herptilene, til tross for uenigheter om hvordan dette best kan gjøres. Diskursene er også av samme oppfatning om at forbudet mot reptiler og amfibier ikke nødvendigvis fungerer optimalt. Hovedskillet mellom diskursene er imidlertid at forbudsdiskursen vil opprettholde forbudet, samt innføre strengere sanksjoner for brudd på loven, mens legaliseringsdiskursen hevder at dyrevelferden best ivaretas ved en opphevelse av forbudet. Det oppstår konflikt og uenighet som følge av diskursenes ulike strategi for oppnåelsen av best mulig dyrevelferd. Legaliseringsdiskursen trekker frem aspekter ved forbudet som fører til at dyrevelferden forverres, spesielt i forbindelse med potensielle konsekvenser ved beslag og avliving. Informantene med herptiler påpeker at lovverket fører til problemer for dyrene. Dessuten driver informantene med en slags ansvarsfraskrivelse og fornektelse hvor de, istedenfor å anerkjenne at ulovlig hold er uforsvarlig, problematiserer myndighetenes prioriteringer i saker hvor herptiler er involvert. Informant 10 stiller blant annet spørsmålsteget ved «*myndighetenes bruk av ressurser på å ta kjæledyrene fra uskyldige privatpersoner, mens landet flyter over av tungt kriminelle personer*». En liknende oppfatning kan spores i et intervju med en annen informant, som har et negativt syn på håndhevingen av forbudet, samtidig som informanten mener at dyret ville blitt avlivet dersom det ikke hadde vært i personens varetekt:

«Jeg ville veldig gjerne hatt noen gekkoer. Dette er dyr jeg er veldig fasinert over, og ønsker meg. Men jeg kommer ikke til å anskaffe det før et eventuelt forbud er opphevet. Fordi jeg ikke vil bryte loven. Likevel gjør jeg det hver dag. Fordi dyret mitt ville blitt avlivet dersom jeg skulle fulgt lovverket» (Informant 2)

Dersom man for eksempel følger NOAHs argumenter ville ikke dette vært en problemstilling så lenge informanten hadde respektert lovverket i første omgang:

«La oss si at noen arter som da blir lovlige blir ettertraktede smuglerobjekt, men det er jo selvsagt et utall andre arter som fortsatt er interessante, som syntes at det å

frakte ulovlige dyr inn i landet er, og det å ha litt spesielle dyr, en interessant geskjeft i seg selv, fordi det kommer jo ikke av kjærlighet til dyret at du gjør det, enn at dyret er ulovlig selv, personlig liker jeg absolutt reptiler, men jeg kunne aldri tenke meg å gi et hjem til en slange eller skilpadde fordi da vet jeg at jeg risikerer deres liv, viss det da er slik at folk får vite at jeg har disse dyrene» (NOAH).

Da ville dyret enten vært lovlig å holde i et annet land, eller levd fritt i naturen uten å bli utsatt for risikoen ved å bli avlivet i Norge. Det er interessant hvor ulike oppfatningene er av hverandre og lovverket. Både NOAH og Dyrevernalliansen mener at personene med herptiler ikke tar hensyn til dyrenes interesser, ettersom de holder de ulovlig, vel vitende om at dersom Mattilsynet avslører dem, avlives dyrene. Informantene med herptiler, på den andre siden, mener Mattilsynet er den store syndebukken ettersom de avliver beslaglagte dyr. Legaliseringsdiskursen uttrykker skepsis til diskurser som problematiserer aspekter ved ulovlig hold av herptiler, og som mener at forbudet må opprettholdes. Dessuten kjennetegnes diskursen ved at den kommer med krass kritikk av dyrevernorganisasjonene som kjemper for opprettholdelsen av forbudet:

«Jeg greier i grunn ikke å lese særlig om de patetiske poengene og argumentene fra de dyrevernorganisasjonene som i tillegg ikke er interessert i å ta opp det de sier i en saklig debatt uten løgner og tull (vi som er FOR reptiler er selvsagt interessert i en skikkelig debatt) eller i å prøve å lære å forstå av de som har erfaring med dette – de har også såkalte «spesialister» som de uttaler seg på vegne av, men disse personene (noe som også gjelder organisasjoner) har gjerne den holdningen at alle dyr skal være ulovlige, men for å trå varsomt fram velger de å si at de ønsker at reptiler skal være ulovlige. Jeg håper også at disse dyrevernorganisasjonene som prøver å opprettholde forbudet kan forholde seg til fakta og ikke personlige meninger, samt unngå å bruke skremselspropaganda for å fremme saken deres» (Informant 8).

4.4 Diskurser på kollisjonskurs

De ulike meningsmønstrene i datamaterialet og motsetningene mellom diskursene kan betegnes som antagonistisk. Jørgensen og Phillips (1999: 60) bruker begrepet *antagonisme* for å forklare konflikt. *Antagonisme* forstås i diskursanalysen som et begrep for å forklare konflikten når forskjellige identiteter gjensidig forhindrer hverandre. Antagonisme oppstår når diskurser kolliderer. Ellefsen (2009: 81) understreker at antagonisme oppstår hvor de ulike

diskursene støter sammen, der det forekommer diskursiv kamp. I dette tilfellet oppstår det konflikter i synet på forbudet mot herptiler. Informantene som trekker på legaliseringsdebatten har motstridende syn på forslaget om legalisering enn informantene som representerer forbudsdiskursen. Legaliseringsdiskursen og forbudsdiskursen forenes i synet på god dyrevelferd, men har ulike syn på hva god velferd innebærer og hvordan best mulig velferd for herptiler kan oppnås. Forbudsdiskursen mener primært at det umulig for herptiler i fangenskap å oppnå god velferd, mens informantene med dyr trivialiserer dette, noe som vektlegges innen legaliseringsdiskursen. De avvikende aspektene som karakteriserer diskursene gjør at konfliktene synliggjøres betraktelig og fremstår som en kollisjon mellom ulike typer interesser og oppfatninger av forbudet.

Den antagonistiske kampen kan ofte sees på som et uttrykk for interessekonflikt, hvor den ene parten kun kan oppnå forbedring eller vinning på den andres bekostning (Ellefsen, 2009: 85). Interessekonflikten vi kan spore av legalisering- og forbudsdiskursen er knyttet til ulike syn på forbudet mot herptiler. Til tross for klare motsetninger, forenes diskursene gjennom formeninger om at dagens fungerende forbud ikke er gunstig for dyrene. Legaliseringsdiskursen hevder at forbudet må fjernes for å forbedre dyrevelferden, mens forbudsdiskursen vektlegger at forbudet må håndheves vesentlig strengere. Diskursene preges av ulike interesser og oppfatninger. Legaliseringsdiskursen åpner for en oppmykning av lovverket. Avstanden mellom oppfatningene av forbudet mot reptiler og amfibier er et uttrykk for sterke motsetningsforhold mellom legaliseringsdiskursen og forbudsdiskursen. Forslag om innføringen av en positivliste over et antall lovlige arter står i kontrast med forbudsdiskursen ideer om dyrevelferd og egenverdi.

5. Handel med levende dyr som skadelig praksis

«Do not commit any crime and be just with all the beings that surrounds you. Remember that even the smallest creatures, crushed by arrogant and cruel men, are endowed with a little ray of life» (Cesare Beccaria, her i Maestro, 1973).

I dette kapitlet rettes søkelyset mot handelen med levende dyr som skadelig praksis. Dessuten adresserer kapitlet ulike farer assosiert med den ulovlige handelen med dyr og animalske produkter. Handelen med levende dyr er svært omfattende, og den Europeiske Union (EU) er et av de største globale markedene for handelen. Alt fra tropisk tømmer, kaviar, orkideer, tradisjonell medisin og dyrepels importeres til Europa. Handelen med dyr og animalske produkter reguleres i EU gjennom et felles juridisk rammeverk, samt egen nasjonal lovgivning i EUs medlemsstater. Dersom handelen med dyrelivet foregår på et bærekraftig vis, hvor det settes bestemte kvoter for innhøstingen av dyrene, under sterkt regulerte former, kan det generere betydelige sosiale og økonomiske fordeler for import- og eksportlandene (Engler og Perry-Jones, 2007). Dessverre kan den omfattende etterspørselen etter dyre- og planteprodukter i EU også skape insentiver for ulovlig og ikke-regulert handel, noe som resultere i katastrofale konsekvenser for det biologiske mangfold og dets videre utvikling. Globalisering og store forbedringer innen moderne teknologi, i form av både internett og nettbanker, har skapt nye muligheter for ulovlig og lovlig handelen. Katja Aas (2007: 4) beskriver globalisering som fremskritt innen økonomi og teknologi, som for eksempel gjør det mulig for selskaper å produsere sine varer ved hjelp av billig arbeidskraft i Kina og skaper globale markedsplasser lett tilgjengelig for forbrukerne. Globaliseringen har mange dimensjoner, men dreier seg hovedsakelig om økt tilgjengelighet og åpnere markeder. (Friedrichs og Friedrichs, 2002). Åpne markeder og økt global kommunikasjon gjør det tilsynelatende uproblematisk å kjøpe og selge dyr, planter og liknende produkter på internett. Samtidig med den teknologiske utviklingen, har opprettelsen av et felles marked i den Europeiske Union resultert i færre kontroller ved europeiske landegrensener. Handelen med dyreliv forløper ofte på legitimt vis, men grunnet lav politisk prioritet knyttet til ulovlig handel med dyreliv, minimal risiko for å bli avslørt, samt lave straffer, har den ulovlige handelen blomstret i senere tider. Den ulovlige handelen forgår på flere måter, for eksempel ved å skjule dyr i lovlige forsendelser, ved hjelp av falske tolldeklarasjoner og falske tillatelser (Engler og Parry-Jones, ibid).

Til tross for at handelen er skadelig og kan ha graverende konsekvenser for enkeltindivider, blir handelen med levende dyr rettferdiggjort av mange, så lenge artsmangfoldet opprettholdes på et visst nivå, slik at arten forblir bærekraftig. De største vanskelighetene oppstår dersom enkelte arter drives mot utryddelse som følge av økende etterspørsel og omfattende internasjonale markeder. Schneider (2008) påpeker at mesteparten av handelen med levende dyr og animalske produkter foregår på lovlig vis, og bidrar med sårt tiltrengte inntekter til en rekke opprinnelsesland, hvorav mange befinner seg i fattige deler av verden. Men som en konsekvens av dårlig miljøstyresett, store verdier tilknyttet handelen med enkelte dyrearter og lave straffer, har flere illegale markeder blomstret og lagt ytterligere press på utrydningstruede dyrearter (Mathur, 2009). En rekke arter som etterspørres er i varierende grad blitt utrydningstruet som et resultat av den ukontrollerte handelen. Både den rettmessige og rettsstridige delen av handelen med drives frem av den omfattende etterspørselen. Den brede etterspørselen etter både dyr og planter gjør det innbringende å være involvert i handelen. Både jegerne, smuglerne og bakmennene involvert kan generere store summer. Etterspørselen etter dyr, planter og dyreprodukter fra den vestlige del av verden er såpass omfattende at behovet overgår det den lovlige delen av handelen kan tilby. Som et resultat av et økende behov, har gapet mellom etterspørsel og den lovlige forsyningen av animalske varer resultert i en oppgang av ulovlig solgte produkter (Commission for Environmental Cooperation, 2005).

Zimmerman (2003) hevder at det ulovlige dyremarkedet er det nest største illegale markedet i verden, kun bak handelen med ulovlige narkotiske stoffer. Lorraine Elliott (2007a: 60) påstår at rundt 25 prosent av den internasjonale handelen med dyr og planter er rettsstridig, og genererer om lag \$10 milliarder årlig. Den uregulerte handelen er en medvirkende årsak til at mange arter er utrydningstruet, og er trolig den nest største trussel mot biologisk mangfold, bak ødeleggelsen av habitater grunnet avskoging. Det nøyaktige omfanget av den illegale handelen er vanskelig å fastslå nøyaktig, men enkelte rapporter hevder at mer enn 38 millioner fugler, reptiler og andre dyr kidnappes fra naturen årlig (ibid). The Metropolitan Police i Storbritannia anslår at 350 millioner planter og dyr omsettes hvert år, med en markedsverdi på rund \$25 milliarder, hvorav en fjerdedel kommer fra det ulovlige markedet. Wyler og Sheikh (2008) opererer med ulike tall, og estimerer at den illegale handelen er verdt alt fra \$5-20 milliarder årlig, mens Warchol (2007) vurderer at det ulovlige markedet genererer om lag \$6 milliarder årlig. Lorraine Elliott (2007b: 498) understreker at den illegale smuglingen genererer enorme inntekter for de involverte. For eksempel, enkelte ettertraktede

skilpadder kan kjøpes i Laos for om lag \$75-260, og videreselges i Hong Kong for \$1000 eller i USA for \$2000 (ibid). Den store variasjonen av pengeverdier påpeker vanskeligheten av å estimere omfanget av markedet, men den ulovlige delen av handelen er utvilsomt svært betydelig og har et enormt omfang. South og Wyatt (2011) mener at ulike estimatene er konsekvensene av betydelige mørketall assosiert med det svarte markedet. Estimeringene er frembrakt fra verdianslag fra tollvesenet, og baseres ikke på markedsverdien eller tall fra CITES-overenskomsten. De økonomiske estimatene vektlegger ikke konsekvensene av handelen i form av lidelse og død for de mange millioner dyr, men indikerer hvor store gevinster handelen tilbyr. Jeg undersøker konsekvensene av den illegale handelen senere i kapitlet, men introduserer først CITES-konvensjonen, som har som målsetning å beskytte de involverte dyrene. Videre henviser jeg til kritikk mot CITES' fokus på utrydningstruede arter. Reptilene og amfibiene som eventuelt legaliseres i Norge vil bli bedømt ut fra vernestatusen deres i henhold til CITES-konvensjonen. Jeg referer til CITES senere i avhandlingen, men litt bakgrunnsinformasjon er av betydning også her. Jeg henviser også til kritikk av konvensjonen, ettersom dyrs status som utrydningstruet og beskyttet kan gi insentiv til å handle ulovlig med dem, ettersom de anses som sjeldne. Krag (2011) hevder blant annet at erfaringer fra en rekke europeiske land viser at tilgjengeligheten av lovlige reptiler og amfibier vil føre til omsetning av nye ettertraktede samlingsobjekter. Dersom reptiler får merkelappen utrydningstruet i CITES-konvensjon, vil det kunne bidra til å gjøre dyret til et yndet samlingsobjekt.

5.1 CITES-overenskomsten

En omfattende andel dyr og planter som omsettes er beskyttet under konvensjonen om internasjonal handel med truende arter av flora og fauna (CITES-konvensjonen). CITES regulerer den internasjonale handelen med plante- og dyrearter i håp om å beskytte dem mot utryddelse, som følge av overdreven handel. 163 land er for tiden del av denne avtalen. Selv om CITES-overenskomsten er en av de mest suksessrike konvensjonene for beskyttelsen av dyreliv, med bred støtte fra hele verden, har det hele tiden vært problemer med håndhevelsen av konvensjonen. CITES-konvensjonen ble formet for å tilby et rammeverk for land som skulle implementere lover og regler som omhandlet dyre- og plantehandelen (Zimmerman, 2003). CITES-konvensjonen er en nøkkelavtale som regulerer internasjonal handel med flora og fauna. Artene som omfattes av CITES er listet i tre vedlegg, i henhold til dimensjonen av beskyttelse de behøver, på grunnlag av biologiske- og handelskriterier. Det første vedlegget

(Appendix I) omfatter utrydningstruede arter, hvor handel kun bevilges i unntakstilfeller. Det andre vedlegget (Appendix II) omfatter arter som ikke er truet av utryddelse i dag, men som står i fare for utryddelse dersom handelen ikke kontrolleres og overvåkes. Det siste vedlegget (Appendix III) omfatter arter som er beskyttet i minst et land, som har bedt andre CITES land om bistand til å kontrollere handelen. Per dags dato er omtrent 5000 dyrearter og 28.000 plantearter oppført på CITES-vedleggene (Mathur, 2009).

Kritikk av CITES

Det er ymse betenkeligheter assosiert med CITES-konvensjonen. Enkelte (White, 2011; Auliya, 2003) hevder at konvensjonen bidrar til at arter listet i vedleggene blir mer attraktive for samlere som ønsker å anskaffe truede arter. Det er ofte de meste utrydningstruede artene som verdsettes høyest, noe som gjør dem ettertraktede. En rekke private samlere forsøker derfor å anskaffe arter som listes i konvensjonen. Rob White (2011: 66) påpeker at

“various laws and agreements are in place to prevent the illegal trade in endangered species. Ironically, the focus on protection can in some situations make the threatened species even more attractive to criminal syndicates or private collectors, since it confirms the scarcity (and thus ‘value’) of the species in question”.

I tillegg poengterer Engler og Parry-Jones (2007) at ytterligere besværligheter spirer ettersom atskillige land har problemer med å implementere og opprettholde CITES-konvensjonen og andre nasjonale lovgivninger. For eksempel, kan man spore mangel på håndheving, ledelse og fagkunnskaper påkrevet for å støtte bærekraftig handel med dyr i en rekke ulike land. Dette medfører at håndhevingen forblir tilnærmet umulig. For å kunne håndheve CITES trengs blant annet trening av tollpersonell for gjenkjenning av CITES-listede arter; en utvikling av retningslinjer og guide for artsidentifikasjon; og økt kommunikasjon og samarbeid for å bedre håndhevelse av konvensjonen (ibid).

Slike tiltak vil være spesielt aktuelle i Norge dersom herptiler legaliseres, ettersom tollerne ved ulike grenseposter må være skolert til å differensiere mellom legale- og illegale arter. Videre bidrar komplekse handelsruter til å forverre håndhevingen av CITES. Enkelte eksport- og produsent-land har spesielle handelsrelasjoner med EU-land som kan resultere i redusert importkontroll og håndheving. Dessuten er handel fra oversjøiske territorier, som for eksempel Britiske Jomfruøyer og de Franske Antiller betraktet som del av EU-markedet. Dette resulterer i en forholdsvis åpen handel mellom disse øystatene (som for øvrig er hjem til

mange reptiler og amfibier) og EU-landene. Dette gjør det uproblematisk å smugle dyr til Europa (ibid).

Robert Gardner (2005) sier at det i all hovedsak finnes to typer miljøvern, en antroposentrisk og en økosentrisk. Mesteparten av dagens miljøvernpraksis er antroposentrisk. Det innebærer at motivasjonen for å beskytte dyr og miljø er hovedsakelig på grunnlag av menneskets behov og interesser. Vi ønsker å bevare dyr og miljø for en rekke årsaker. Noen ser medisinske eller økonomiske fordeler med bevaringen, mens andre får glede av dyrenes og miljøets estetiske skjønnhet. Praktisk talt alle internasjonale dyre- og miljøvernkonvensjoner og avtaler vektlegger antroposentriske fordeler med bevaringen. Den økosentriske form for miljøvern, på den andre siden, ser dyr som moralske vesener og naturen som helhet. Det innebærer at dyr og miljø har egenverd, uavhengig av verdien de har for mennesker. Gardner (ibid: 144) påpeker at det finnes to versjoner av holisme ved økosentrismen. På den ene siden fremmes verdien av hele økosystemet og ikke nødvendigvis i enkeltindividene. En utbredt oppfatning er at individer kan ofres for å opprettholde bærekraftigheten av hele økosystemet. Det blir hevdet at «*ecosystems have a good independent of that of their component individuals, and as such their own moral standing*» (ibid). Denne tilnærmingen forbindes med Aldo Leopold, en av miljøetikkenes grunnleggere, som understreker at:

«a thing is right when it tends to preserve the integrity, stability and beauty of the biotic community. It is wrong when it tends otherwise» (her i Gardner, 2005: 144).

En alternativ tilnærming er at individer har egenverdi, men det erkjennes at den eneste måten dyr kan overleve på er om de lever i bærekraftige miljøer. Det innebærer at man må, fra tid til annen, ofre enkeltindivider for å sikre bærekraftigheten (ibid: 145). Utilitarianismen er en filosofi som baserer seg på prinsippet om verdien av økosystemet som helhet. Ifølge Sollund (2009: 46), baseres utilitarianismen på prinsipper om at det er akseptabelt å drepe dyr så lenge det medfører best tenkelig konsekvenser for flertallet, til tross for at det kan resultere i undertrykkelse av enkeltindivider. Franklin (2005) markerer at utilitarianismen er en mangelfull filosofisk doktrine på grunn av fokuset på arter, og ikke individer. I hans bok, *The Case for Animal Rights* fra 1984, mener Tom Regan at samtlige dyr har moralske rettigheter, noe som innebærer at de ikke skal drepes eller skades. I motsetning til utilitarianismen, mener Regan at alle individer har iboende verdi, uavhengig av sin nytte for andre. Både antroposentrismen og økosentrismens holistiske natur fokuserer på utrydningstruede arter, og begår samme feil som utilitarianismen, ifølge Regan. På den andre siden, kan fokuset på

truede arter, både fra et utilitarisk, antroposentrisk og økosentrisk perspektiv rettferdiggjøres ettersom utryddelsen av arter endrer balansen av ulike økosystemer, i tillegg til å frarøve mennesker estetiske, medisinske og økonomiske fordeler. Dessuten demonstrerer utryddelsen av arter en oppsiktsvekkende illustrasjon på hvordan dyr, gjennom historien, undertrykkes av mennesket. Tom Regan (1984), på den andre siden, vektlegger at dyr ikke må tilegnes spesiell status på bakgrunn av utrydningsskuffen. Regan understreker at hvert individ verdsettes på lik linje med arter. Regan hevder at selv om et individ er blant de siste gjenlevende individene av en art, må ikke det gi spesielle rettigheter i forhold til individer av en bærekraftig art. Til tross for Regans ønske om å ikke fokusere på utrydningstruede arter, fremhever han også viktigheten av å bevare disse. Han forsterker viktigheten av å forstå begrunnelsen for bevaringen. Regan mener at vi ikke må bevare medlemmene av truede arter fordi de er utrydningstruet, men fordi hvert individ har rett til liv og et ønske om å ikke bli tilintetgjort. Regan mener at alle dyr må ha like rettigheter, ikke bare utrydningstruede arter. Regan er bekymret for konsekvensene av et omfattende fokus på utrydningstruede arter. Han mener at dersom fokuset blir overveldende, vil folk tro at det er moralsk akseptabelt å skade individer av bærekraftige arter. Regan påpeker at *“if people are encouraged to believe that the harm done to animals matter morally only when these animals belong to endangered species, then these same people will be encouraged to regard the harm done to other animals as morally acceptable”* (Regan, 1984: 359). Kritikken av miljøvernets fokus på utrydningstruede er en del av Regans angrep på den holistiske tilnærmingen til miljøvern. Regan tar sterk avstand fra uttalelsen fra Leopold, sitert ovenfor, og mener at dette utgjør en form for miljøfacisme, ettersom det krever ofringen av enkeltindivider for å opprettholde integriteten til det biotiske felleskap (Gardner, 2005:149).

5.2 Ulike farer assosiert med den ulovlige handelen med levende dyr

Den illegale handelen har negative ringvirkninger på dyr og natur. Det svarte markedet påvirker naturressurser og miljø i både import- og eksportland. De potensielle farene på miljøet omfatter blant annet (1) redusert biologisk mangfold, (2) forstyrrelser på økosystemer ved innføringen av fremmede (invaderende) arter, og (3) overføring av sykdommer fra importerte dyr og planter (Wylar og Sheikh, 2008).

En rekke rapporter indikerer at den ulovlige handelen bidrar til sterk nedgang av artsmangfoldet. Ulike observasjoner viser at en kombinasjon av den ulovlige handelen, ødeleggelse og endringer av habitater har dramatiske konsekvenser for mangfoldet. Det

estimeres at artsbestander ble redusert med 40 prosent i årene 1970-2000 (Wyler og Sheikh, *ibid*). Den ulovlige handel med dyr forårsaker også forstyrrelser på økosystemet ved innførsel av invaderende arter. De invaderende artene kan påvirke mennesker, dyr og planter, samt frembringe økonomiske og miljørelaterte problemer. Qvenild (2012) fremhever at invaderende arter kan bidra til en homogenisering av verdens biologiske mangfold. Et sentralt aspekt ved homogeniseringen er at invaderende kan berike lokale arter, men samtidig redusere verdens artsmangfold. I den forstand erstattes utrydningstruede arter med forholdvis vanlige og utbredte dyrearter (*ibid*). Den siste faren er den potensielle risikoen for overføring og spredning av sykdommer fra dyr. Ifølge Wyler og Sheikh (*ibid*) kan sykdommer som stammer fra dyr påvirke både mennesker og andre dyrearter, samt forårsake betydelig sosial og økonomisk skade. Det spekuleres at rundt 75 prosent av nye sykdommer når mennesker gjennom kontakt med dyr. Det ble antatt at SARS-viruset spredte seg som følge av menneskets kontakt med smittebærende villkatter (*ibid*).

Ifølge Tang (2012) mener Interpol at faunakriminalitet driver arter mot utryddelse, setter opprettholdelsen av det biologiske mangfoldet tilbake og bidrar til spredningen av zoonotiske sykdommer som Ebola, Sars, HIV og Anthrax (*ibid*). Disse sykdommene kan utvikle seg til pandemier når mikrober overføres til fremmede miljøer. Dessuten inneholder eksisterende medisiner mot livstruende sykdommer flere animalske ingredienser. Estimeringer indikerer at viktige medisiner og vaksiner er produsert av 25 prosent planter og 25 prosent dyreprodukter. Den hensynsløse innsamlingen av planter og dyr kan derfor føre til reduseringen av essensielle planteoljer og animalske produkter som kunne blitt brukt i produksjonen av livreddende medisiner (*ibid*).

De mulige konsekvensene av den ulovlige handelen med dyr har også potensiale til å nå nye høyder, utover trusselen mot dyrene og miljøet. En rekke studier påpeker at organiserte, kriminelle grupperinger, opprørsgrupper og militante regimer er innflytelsesrike aktører i den kommersielle delen av ulovlig dyresmugling (Zimmerman, 2003; Ruggiero, 1996; Cook mfl., 2002; Hayman og Brack, 2002). I tillegg, hevder Wyler og Sheikh (2008) at enkelte terroristgrupper involverer seg i dyresmuglingen på grunn av stor økonomisk vinning. Den ulovlige smuglingen av dyr påvirker derfor flere parter og kan true stabiliteten av visse land, fremme korrupsjon og føre til vold (*ibid*). Jeg vil senere i avhandlingen redegjøre for konsekvensene forbundet med den illegale handelen, men da med fokus på handelen med

reptiler og amfibier. Neste del av kapitlet undersøker andre former misbruk av dyr, og ser nærmere på hvordan dette rettferdiggjøres.

5.3 (Mis)bruk av dyr i dag

«Gjennom husdyrholdet har menneskene satt begrensninger for dyras livsutfoldelse. Vi gir dem begrenset plass, velger deres omgivelser, for eksempel med tanke på temperatur, underlag i båsen og selskap med andre dyr, kontrollerer deres seksuelliv, velger hva de spiser og styrer deres aktiviteter. Vi innskrenker dyras mulighet for selv å velge og kontrollere sine omgivelser og liv. Ofte tar vi bruken av dyr som en selvfølgelig rett, for vårt samfunn har tradisjonelt benyttet dyr til ulike formål. Husdyrbruk og fiskeoppdrett skaffer og kjøtt, fisk, egg og melkeprodukter, vi bruker dyrehuder i sko og møbler, og vi benytter oss av moderne medisin og legekunnskap, som er tuftet på dyreforsøk. I fritiden besøker vi kanskje en dyrepark eller spiller på hester, og hjemme nyter vi godt av selskapet til en hund eller en undulat. Det er imidlertid all grunn til å tenke gjennom de forutsetninger som bør ligge til grunn for hva vi kan kalle et etisk forsvarlig dyrehold» (Mejdell, her i Føllesdal, 2000: 187).

Riise (2012: 133) markerer at det å være et dyr i dagens samfunn betyr å være en gjenstand eller eiendom. Det innebærer å være både på innsiden; å leve sammen med mennesker, og på utsiden; utenfor den beskyttende etiske grensen som bevarer fundamentale rettigheter. Til tross for et økende fokus på dyrs egenverdi og velferd, blir ikke-menneskelige dyr utnyttet på flere plan. Dette medfører at de utnyttes i mat- og tøyproduksjon, som redskaper i forskning, utdanning, osv. De betraktes som underholdningsobjekter i sirkus, dyreparker og på TV. I tillegg blir de objektifisert og solgt som kjæledyr, brukt i konkurranseidretter og jaktet på for rekreasjon. Dyrenes rettigheter og behov underlegges den menneskelige agenda (ibid).

Et stort antall ikke-menneskelige dyr brukes i vitenskapelig forskning hvert år. Ifølge statistikk funnet i Sollund (2008: 114), ble mellom en halv og en million dyr drept i dyreforsøk i 2006. Regan (2007: 114) hevder at dyrene brukes i forskningen for tre hovedformål: utdanning, testing av produktsikkerhet og undersøkelser. Et anslag av Regan fra 2004 indikerer at studenter ved skoler og universiteter i USA dissekerer i overkant av seks millioner dyr årlig. Antallet dyr som drepes i eksperimenter overstiger antallet dyr som drepes som følge av disseksjon. Tom Regans forskning (her i Sollund, 2008: 114) anslår at en halv milliard dyr drepes årlig som følge av ulike forsøk. Disse dyrene blir enten fanget i naturen,

kjøpt ved omplasseringsentre, kidnappet, avlet ved spesielle fasiliteter eller kjøpt fra ymse slakterier (Regan, 2004). Det er tilsynelatende uunngåelig at dyrene blir skadet av slik forskning. Ifølge Regan (2007: 116) blir dyrene druknet, kvalt, sultet i hjel, tvunget til å inhalere tobakksrøyk og drikke alkohol, i tillegg til å bli injisert med en rekke legemidler, som heroin og kokain. Ellefsen (2009) påpeker at enkelte former for lidelsespåføring defineres som rettstridig, mens en rekke praksiser defineres som lovlige. Den rettmessige påføringen av lidelse omfatter mat- og tøyproduksjon, dyreforsøk, fritidsjakt, ulike underholdningsformål, samt kjæledyrpraksis – det innebærer praksiser med nytteverdi for mennesker, samt kulturell verdi. Forøvrig understreker Sollund (2008) at kjøttproduksjon og pelsdyroppdrett er særdeles skadelig for dyr og miljø. Ifølge Sollund (ibid: 112) slaktes 1.2 millioner griser og 22 millioner fjærfe hvert år i Norge. Tusenvis av disse dyrene blir drept utilsiktet på vei til slakteriene grunnet den betydelige mengden stress de holdes under. Dyrene blir mishandlet og plassert i små bur, noe som resulterer i høy dødelighet. Dyrene utsettes for en rekke lidelser og skader, som benbrudd og dype sår. Norge står også for en femtedel av verdens reveoppdrett og en prosent av minkoppdrett. 420.000 rev og 249.700 mink ble drept i 1992. Disse dyrene ble holdt fanget i minimale bur før de ble henrettet. Den norske minken lever i elver, og er avhengige av vann. Til tross for dette, har de i fangenskap kun tilgang på drikkevann. Dette fører til store lidelser og skader for både mink og rev i fangenskap (ibid).

5.4 Hvordan forklares (mis)bruken?

Bruken av ikke-menneskelige dyr er omfattende i vestlige samfunn, og dyrene blir ofte tildelt ulike roller. Levende dyr og andre animalske produkter brukes til en rekke formål, blant annet til å tilfredsstille behov for mat og klær, hygge, underholdning og sport. Nye bruksområder utvides ustanselig. Hester blir brukt på travbanen, elefanter på sirkus, mens hunder eksempelvis læres opp til nye funksjoner, fra å lede blinde personer til å sniffe frem narkotiske stoffer. Dessuten bidrar dagens genteknologi til å benytte dyr som produsenter av legemidler og som organdonorer. I en rekke sammenhenger betraktes dyr kun som objekter til for å tilfredsstille våre behov og formål, mens i andre sammenhenger fremstår dyr som en venn som bidrar til glede og hygge. Uansett bruksområde og formål, har mennesket tatt kontroll over dyrets livsløp og ansvarlig for dyrets omsorg og velferd (Det Kongelige Landbruksdepartement, 2002).

Nyere forskning på miljøskade har beveget seg inn på en rekke ulike områder av bekymring: den har utfordret den juridiske praksisen som er ødeleggende for miljøet, dyr og mennesker;

den har reist spørsmål knyttet til organisasjoners og bedrifters definisjoner av god miljøpraksis; den har undersøkt dyrenes posisjon i forhold til ulike rettigheter, og utforsket naturskade i forhold til miljømessige endringer og hendelser (White, 2007b: 33-34). Både Ragnhild Sollund (2008) og Piers Beirne (2007) har undersøkt sammenhengen mellom menneskers bruk av dyr, spesiesisme og skade på både dyr og miljø. Beirne (2007) fremhever at menneskets bruk av dyr bidrar til: tap av biologisk mangfold og arter, reduksjon av økosystemer, jorderosjon og grusomheter mot dyr. Dessuten hevder Beirne at spesiesistiske aktiviteter øker faren for global oppvarming. Han sier at de største årsakene til miljøskade, inkludert global oppvarming, er masseproduksjonen, slaktingen og det høye forbruket av fjørfe og storfe (2007: 75). Ragnhild Sollund (2008: 110) definerer spesiesisme som en ideologi som fremmer interessene til medlemmene av egen art. Sollund (2012: 93) fremhever at spesiesisme er sentralt for å forklare dette ujevne forholdet og dets konsekvenser. Spesiesisme, som ideologi, profitterer på å legitimere dyremishandling, og fremmer derfor utnyttning og overgrep mot dyr (ibid). Begrepet spesiesisme ble først introdusert av Richard Ryder på begynnelsen av 1970-tallet og har siden den tid blitt definert på utallige måter. Men den mest brukte definerer begrepet som en fordom som favoriserer interessene til egen art. Dersom ikke-menneskelige dyr skulle prioritert egne interesser, ville dette neppe fått så fatale konsekvenser som når menneskene prioriterer sine. Mennesker dreper, fengsler, spiser, bortfører, handler, fanger, mishandler, utnytter og holder dyr som kjæledyr. Dersom en kanin, papegøye eller gris, for eksempel, skulle prioritert egne interesser, ville ikke konsekvensene for menneskene vært såpass dramatiske (ibid).

Peter Singer (2002: 9) hevder at

«rasister krenker prinsippet om likestilling ved å legge større vekt på interesser som tilhører medlemmer til en annen rase. Mannssjåvinister krenker prinsippet om likestilling ved å favorisere eget kjønns interesser. På samme måte tillater spesiesister sin egen art interesse å sette andre arters sterkere interesser til side. Mønsteret er det samme i begge tilfellene».

Videre understreker Sollund (ibid: 96) at (mis)bruk av dyr har blitt så omfattende at det har blitt en del av *doxa*. Sollund henviser til Bourdieu, som forklarer at *doxa* er det selvfølgelige, åpenbare, selvvinnlysende eller det som tas for gitt uten videre. (Mis)bruken av dyr, spesielt i form av kjøttkonsumering, har derfor blitt en del av menneskets habitus. Det innebærer at utnyttningen av dyr er: “*part of a system of dispositions in which the socialized body and the*

social field where the socialized body operates together establish a subconscious physical harmony determining the actions of the individual, depending on his/her biographical experience” (Sollund, 2012: 96). Disse rotfestete rutinene betrakter dyr som ressurser mennesker kan utnytte. Dersom man for eksempel undersøker formuleringene og ordlyden i CITES-konvensjonen hvor dyr ofte anses som ressurser som kan brukes, istedenfor individer. Når CITES-konvensjonen prøver å kontrollere handelen med dyr er det ikke på grunn av enkeltindividenes rettigheter og/eller egenverdi, men for å holde arten levedyktig. Dessuten omfatter rotfestende rutinene å holde dyr i bur, private og offentlige dyreparker, i industrielle komplekser og forskningslaboratorier og i bånd. Disse praksisene er inngrodd og naturlige, noe som gjør det vanskelig å motstå og/eller eventuelt bryte dem (ibid: 96-97).

De seneste årene har mennesker blitt konfrontert med store etiske utfordringer, spesielt med tanke på om dyrs interesser. Vi kan ikke lenger overse det faktum at ikke-menneskelige dyr er sansende, bevisste og sosiale vesener som må ivaretas. Ikke ulikt mennesket, kan dyr føle både smerte, lidelse, glede og harmoni. Likeledes vil død representere en uønsket opplevelse for dyr. Alle dyr ønske å unngå smerte, lidelse og død. Som følge av dette er det menneskenes ansvar å påse at disse interessene ivaretas. De siste tiårene har stadig flere sluttet opp om et krav om at dyr må tilkjennes interesser, blant annet Tom Regan (1984, 1999). Den beste måten å sikre dyrs interesser er å rettighetsfeste dem. Dersom man ignorerer dyrenes interesser begår man en moralsk feil, eller handler spesiesistisk, hevder Joan Dunayer. Hun definerer spesiesisme som *«failure in attitude or practice, to accord any nonhuman being equal consideration and respect»* (her i Svärd, 2008: 168). Piers Beirne (2007) fremhever det faktum at mennesker diskriminerer dyr rutinemessig. Han er av den oppfatning at mennesker, til en viss grad, oppfordrer til neglisjering av dyr og deres rettigheter i dagens samfunn. Dyrenes moralske status blir undersøkt nærmere i kapittel 7. Siste del av kapitlet introduserer handelen med herptiler, ettersom kapittel 6 drøfter de ulike farene assosiert med denne handelen.

5.5 Handel med herptiler

Reptiler og amfibier selges hovedsakelig som mat, kjæledyr/hobbydyr, skinn og tradisjonell medisin. Krokodiller, slanger og øgler er alle arter funnet i den internasjonale handelen med herptiler, selv om handelen med skilpadder er mest omfattende. Handelen med herptiler som kjæledyr/hobbydyr/tarrariedyr (kjært barn har mange navn) omfatter et bredt spekter av skilpadder, slanger, øgler og amfibier fra hele verden, og etterspørselen er enorm i Asia,

Europa og Nord-Amerika. Denne delen av handelen med herptiler som kjæledyr har ekspandert enormt de siste årene. Den delen av handelen for matens del er mest utbredt i tropiske og sub-tropiske regioner, spesielt i Asia. Handelen med reptilskinn omfatter i hovedsak slanger, krokodiller og øgler med opprinnelse fra tropiske strøk, og etterspørselen er mest utbredt i Europa, Japan og USA. Herptiler brukes også flittig i tradisjonell folkemedisin, hvor man kan spore opptil 165 forskjellige arter i ingrediensene (United Nations Environment Programme, 2009). En medvirkende årsak til den spirende etterspørselen etter reptiler og amfibier som kjæledyr er den økende tilgjengeligheten og veksten av internett. Bruken av internett har ledet til en oppblomstring av globale markedsplasser, noe som igjen har ført til en markant oppgang i online salg av animalske produkter (både rettmessig og rettsstridig). Dette har resultert i betydelige utfordringer for reguleringen. Levende reptiler, amfibier og dyreprodukter selges på nettauksjoner, rubrikkannonser og ved forskjellige forum. I tillegg selger en rekke dyreforhandlere produktene sine på internett. Det store utvalget av herptil-produkter inkluderer alt fra levende dyr til produkter laget av slangeskinn (ibid).

Oversikt over ulike nettsider som selger reptiler og amfibier i Europa:

www.repti.net

www.eurofauna.com

www.animalfarm.cz

www.tiias-pets.net

www.lafermetropicale.com

www.jungleshop.org

www.evannonce.com/animaux.php?

www.reptilica.de

www.reptipark.de

www.tropicfauna.de

www.faunaimportuk.com

www.crystalpalacereptiles.com

Den internasjonale handelen med reptiler og amfibier har utvilsomt en markant negativ påvirkning på forskjellige arter. Denne kommersielle handelen med skilpadder og ferskvannsskilpadder har ført til at en del arter nå er utrydningstruede. I tillegg er flere slangearter nær utryddelse grunnet overhøstingen til tradisjonell kinesisk medisin, etterspørselen etter skinnen og ønsket om å ha eksotiske dyr som hobbydyr/kjæledyr. Den ukontrollerte og lite regulerte handelen med reptiler og amfibier fører til enorme påkjenninger på ulike bestander og utfordrer artenes langsiktige bærekraftighet (ibid).

6. Den globale handelen med herptiler som skadelig praksis og kriminologisk utfordring

Foruten å være ulovlig i Norge, er handelen med reptiler og amfibier skadelig for dyrene selv, andre levende vesener, økosystemer og mennesker. Ettersom de ulike aspektene av handelen med herptiler er skadelig for både ikke-menneskelig og menneskelig dyr, er det et passende forskningsområde for økologisk-global kriminologi. Kriminologien undersøker aktiviteter som, på et eller annet vis, er skadelige. Dette kapitlet undersøker handelen med reptiler og amfibier som skadelig praksis. Fokuset er ulike aspekter, og dekker fangst, transport og problemer forbundet med handelen.

6.1 Ulike farer forbundet med herptilhandelen

Den internasjonale handelen med reptiler og amfibier har vokst dramatisk de siste årene. Som resultat av økt etterspørsel, er nå verdens herptilbestand utsatt for en mengde vanskeligheter. Herptilbestanden er krympet og sårbar. Mange arter er kritisk utrydningstruet, andre svever på randen til utryddelse, mens enkelte arter har allerede blitt utryddet. Både reptiler og amfibier blir handlet med og utnyttet på ulovlig vis innenfor svært eksklusive sirkler. Dette gjør den ulovlige handel svært vanskelig å stoppe (Herbig, 2010). Til tross for økende interesse for herptilhold, har folk flest et dårlig inntrykk av både reptiler og amfibier. Bruwer (1997) mener blant annet at den gjennomsnittlige person på gata sannsynligvis foretrekker å se herptiler døde enn levende, hovedsakelig på grunn av slangens dårlige rykte. Dette medfører vanskeligheter ved håndhevingen av handelen med reptiler og amfibier, ettersom store deler av befolkningen ikke har særlig høye tanker om dem. Dessuten blir svært sjeldne og utrydningstruede arter ofte handlet med, ettersom de betraktes som ettertraktede og verdsettes derfor høyt (Mittermeier mfl. 1992). Selv om en stor del av EUs handel med levende reptiler og amfibier er lovlig, er den ulovlige delen omfattende og antas å utgjøre en alvorlig trussel for overlevelsen av herptiler i naturen. Av spesiell bekymring er handelen som involverer såkalte ekspert-samlere som handler med verdens sjeldneste herptiler. Interessen for sjeldne og fremmede arter, samt en potensielt enorm økonomisk gevinst er hovedårsakene til den illegale handelen (Auliya, 2003).

Herbig (2010) understreker at reptiler er ekstra sårbare grunnet måten de fordøyer mat på. Ettersom reptiler ikke genererer varme gjennom fordøyning av mat, slik andre pattedyr og fugler blant annet gjør, må dyrene ut i åpne, solrike områder for å generere varme. Det faktum

at reptilene ikke genererer varme gjennom fordøyingen gir dem klare fordeler når det gjelder forbrenning av energi. På den andre siden, bringer dette dyr ut i det åpne, noe som synliggjør dem for jegere. En kombinasjon av dette og faktumet at mange av dyrene har svært begrensede leveområder grunnet habitatødeleggelser, bidrar til å gjøre dem utsatt for kidnapping og andre relaterte problemer (ibid)

Den kommersielle handelen med både reptiler og amfibier byr på en rekke utfordringer og kan påføre dyrene betydelig lidelse. I fra tidspunktet dyrene fanges i naturen frem til de er transportert til endelig destinasjon, utsettes de for mishandling, skade og forsømmelse. Dette resulterer ofte i tap av mange herptiler. Fangsten av dyrene foregår på ulikt vis, og involverer både amatør- og profesjonelle, kommersielle jegere, samt en rekke personer som plukker opp dyrene dersom de støter på dem i villmarken. Disse består av turgåere, båtfolk og fiskere som fanger dyrene til eget bruk eller selger dem lokalt for å tjene noen kroner. Så lenge handelen foregår på et bærekraftig og dyrevennlig vis, fører det nødvendigvis ikke til katastrofale konsekvenser for herptilbestanden. På den andre siden, kan store utfordringer oppstå når kommersielle jegere opererer fulltid og kidnapper et stort antall individer fra naturen. Enkelte jegere fokuserer hovedsakelig på bestemte og ettertraktede arter, mens andre fanger artene de kommer over. Den kommersielle og omfattende herptilfangsten kan ha svært graverende konsekvenser for enkeltindivider, hele arter og kan medføre stor dødelighet blant dyrene. Det kan derfor tyde på at personene involvert i handelen ikke tar nevneverdig hensyn til de villfangede dyrene. Villfangsten av herptiler medfører marginalt med utgifter, og er derfor lukrativt for både kriminelle syndikater og andre jegere. Som en konsekvens av dette blir et overdrevent antall herptiler kidnappet fra naturen, ettersom det er forventet at majoriteten av dyrene dør underveis i prosessen. En rekke teknikker som benyttes for å fange dyrene er ofte skadelig for både dyr og natur. Flere skadelige fangstgjenstander og instrumenter for å fange herptilene benyttes. Et av de meste utbredte instrumentene, for å trekke dyrene ut av habitater og gjemmesteder, er en piggete kølle. Denne gjenstanden er farlig og dreper mangfoldige dyr. Dessuten ramponeres habitater fullstendig i søken etter slanger og skilpadder. I tillegg blir gifte kjemikalier, deriblant bensin tømt i naturen for å skremme dyrene ut av habitatene sine. Dette er svært skadelig for jorden, og gjør den ubeboelig for dyrene, i tillegg til å ødelegge mulighetene for jordbruk. Kjemikaliene kan også skade eller drepe dyr som kommer i kontakt med dem (Herbig, 2010; HSUS, 2001). Laidlaw (2006) markerer at det eksisterer en mengde fangstteknikker, men «fiskingen» av dyr brukes mye. Ved hjelp av krok og snøre fiskes

dyrene ut av hulene sine. Joe Herbig (2003) vektlegger at de ulike metodene ikke bare skader naturen, men medfører betraktelige skader på hvert individ. Hvert eneste individ fanget i naturen betraktes som gratis vare for skruppelløse jegere, ettersom villfangst ikke innebærer utgifter i form av fôring og dyreoppdrett. Herbig påpeker at dette er en medvirkende årsak til at villfangst av herptiler er såpass utbredt.

Etter at herptilene blir kidnappet/fanget/høstet holdes de ofte ved ulike «holding facilities», gjerne over lang tid av gangen, mens de venter på å bli sendt til ulike destinasjoner. Både stell og fôring ved oppholdet er bortimot ikke-eksisterende. Disse anleggene er ofte overfylt av dyr, ekskrementer og sykdommer. Dette medfører stor lidelse blant herptilene, og konsekvensene er skade, sykdom og høy dødelighet. Ved fasilitetene nektes ofte herptilene mat og drikk for å minimere kroppsvekten deres, slik at forsendelsene blir billigst mulig. Dessuten reduserer dette mengden avføring og urin, som grunnet illeluktende dufter kunne vekket mistanke om de illegale forsendelsene og avslørt de uutholdelige forholdene dyrene holdes under (Herbig, 2010; Laidlaw, 2006). En rapport fra The Humane Society of the United States (HSUS) fra 2001 anslår at omlag ti prosent av herptilene dør i tiden fra de ble fanget og til de sendes ut, men dette nummeret varierer fra rapport til rapport. Estimeringer gjennomført av Green (2005) viser at om lag 99 prosent av skilpaddene som ble solgt i verden under den amerikanske baby-skilpaddemanien på 1950-1970-tallet døde innen to år etter de ble solgt. Franke og Telecky (2001) anslår at omkring 90 prosent av viltfangede reptiler og amfibier dør innen det første året i fangenskap.

Bilde: Bokser med levende skilpadder ved en «holding facility» (Kilde: HSUS, 2001).

Handelen med amfibier og reptiler har ofte svært grusomme konsekvenser. Et par søk på Google.com viser til ulike skrekkhistorier forbundet med transport av skilpadder og andre dyr. I mars 1991, for eksempel, ble en forsendelse stoppet ved Schiphol flyplass i Amsterdam. Forsendelsen inneholdt nærmere 800 skilpadder fra Tanzania. Skilpaddene, som var i alle aldre og størrelser, ble pakket oppå hverandre i seks kasser som veide i gjennomsnitt 450 kilo

hver. Femti skilpadder var døde ved ankomst i Amsterdam. Flesteparten av de gjenlevende dyrene var livstruende skadet grunnet sult, alvorlig dehydrering og/eller knekte skjell. Et antall egg-bærende skilpadder var plassert i bunnen av kassene. Presset ble for stort på disse, og de blødde i hjel. Skilpaddenes indre organer hadde blitt penetrert av knuste egg og knekte skall (Green, 2005).

I motsetning til forbrukere av blomster, forventer kjøperne av herptiler at de skal leve lenge, trives under deres omsorg og bli deres følgesvenn. Som nevnt tidligere, er det vanskelig for den gjennomsnittlige forbruker å gjenkjenne tegn til smerte, sykdom og lidelse hos herptiler. Dette gjør det enklere for bakmennene å utnytte både forbrukerne og dyrene. Mens hunder og katter ofte klager høylytt og vrir seg i smerter, viser herptilene vanligvis få ytre tegn til skade eller sykdom. Det er derfor bortimot umulig for den gjennomsnittlige kjøper av herptiler å vite hvorvidt de kjøper et friskt dyr, eller om de kjøper et dyr som er mishandlet, sykt eller skadet (Franke og Telecky, 2001).

6.2 Arter av særlig bekymring

En rekke kommersielt viktige arter (for eksempel, enkelte krokodillearter og iguaner) blir fanget i naturen i henhold til prinsipper basert på sosiale og biologiske parametere. En art med mange individer og høy reprodutiv produktivitet, for eksempel, kan være i stand til å opprettholde et betydelig antall individer, selv ved skruppelløs fangst. I gjentatte tilfeller, kan derimot den kommersielle samlingen av individer bidra til artsnedgang, men dette fører ikke nødvendigvis til stor skade på arten som helhet. På den andre siden, kan arter med begrensede landområder, arter fra tropiske øygrupper og/eller arter som er avhengige av høy overlevelsesrate blant eldre individer bli negativt påvirket, selv om bare et fåtall individer blir fjernet. En del skilpaddearter er avhengige av høy overlevelse blant eldre skilpadder for å legge egg. Dersom jegere fjerner en liten del av de eldre skilpaddeindividene, kan det forårsake drastisk forsinking av artsveksten (Schlaepfer mfl., 2005). I tillegg blir en rekke amfibier og reptiler fanget når de er i avl- eller dvalemodus, noe som gjør dem ekstra sårbare for intensiv innhøsting. Auliya (2003) påpeker at interessen for de sjeldneste artene er av spesiell bekymring, ettersom det bidrar til økt risiko for artsutryddelse. Den økende interessen for sjeldne og ettertraktede herptiler gjør situasjonen prekær for ymse arter, bidrar til å gjøre innsamlingen og smuglingen av de meste sjeldne og ettertraktede artene svært lukrativ og attraktiv for kriminelle grupper (ibid).

6.3 Viltfanget vs. Avlet

Konsekvensene av hensynsløs innsamling av herptiler kan være katastrofale og svært dramatiske for bestander verden rundt. Til tross for dette, blir ikke alle individene kidnappet fra naturen. Det finnes et stort antall kommersielle oppdrettere som avler tusenvis av individer til dyrehandelen hvert år. Noen av disse oppdretterne er enkeltpersoner som avler opp et lite antall dyr, mens kommersielle oppdrettere avler haugevis. Samlet frembringer de en masse arter, inkludert slanger, gekkoer og kameleoner. Mange av disse oppdretterne konkluderer med at oppdrettede herptiler er sunnere, mer medgjørlig og øker valgmulighetene for forbrukerne (Laidlaw, 2006). De hevder også at avlsdyrene er, ved de fleste tilfeller, frie for både parasitter og sykdom. Etersom store mengder dyr avles opp i kontrollerte, kliniske tilstander med liten eksponering for de samme parasittene ikke-avlede reptiler, minimeres risikoen for en rekke parasitter og sykdommer som de ville motstykkene kan være bærere av. Oppdretterne understreker også at den generelle tilstanden til avlsdyr er bedre enn hos viltfangede arter. En annen påstand er at avlsdyrene er mindre mottakelig for «ikke-ønsket atferd». Viltfangede slanger, for eksempel, aksepterer ikke alltid mat som er død, frossen eller tint. Oppdrettsslanger, på den andre siden, vil ikke ha tilsvarende problemer med å akseptere dødt fôr. Dessuten hevdes det at oppdrettsdyrene er mer mottakelig for fysiske håndtering av mennesker og vil derfor føle seg mindre truet enn viltfangede herptiler. Oppdretterne erkjenner at oppdrettsdyr er dyrere enn viltfangede individer, men rettferdiggjøres med at fordelene utjevner høye kostnader. En rekke oppdrettere glemmer imidlertid at oppdrettsdyrene fortsatt er ikke-domestiserte. Til tross for at de avles opp i kunstige forhold, vil de fortsatt beholde naturlig atferd. De opplever fremdeles tilsvarende traumer og former for stress som viltfangede individer gjør i forbindelse med transport og håndtering. Det er heller ingen garanti for at oppdrettsdyrene lever lenger enn viltfangede dyr i fangenskap (ibid).

En ny påstand fra herptiloppdrettere er at avlingen reduserer behovet for viltfangede dyr. De hevder at oppdrett minsker sjansen for at dyr fjernes fra naturen. Laidlaw (ibid) sier at påstanden har en viss form for gyldighet, men understreker at effekten av oppdrett i denne forbindelsen er liten. Til tross for nevnte fordeler med oppdrett av dyr, kan oppdretterne ikke konkurrere med importerte, viltfangede dyr ettersom de anskaffes til lavere kostnader. I tillegg har det økende herptilmarkedet for lengst overgått kapasiteten til oppdretterne. Det

krevet et betydelig antall dyr for å tilfredsstille den stigende etterspørselen etter reptiler og amfibier.

Ettersom handel med kommersielt oppdrettede herptiler antas å ha færre konsekvenser og negative ringvirkninger på herptilbestanden enn handelen av viltfangede bestander, inneholder blant annet CITES-konvensjonen og andre EU-forskrifter færre restriksjoner og betingelser for handelen med oppdrettsdyr (Auliya, 2003). For eksempel, arter som står oppført i vedlegg A i EU-forskriften vil bli behandlet som vedlegg B dersom de er avlet i fangenskap i samsvar med kriteriene som er skissert i denne forskriften. Vedleggene i EU-forskriften regulerer innførsel på samme vis som CITES, men vedleggene som omfattes i EUs regelverk etablerer generelt strengere importregler enn de som pålegges av CITES. Innførselstillatelser er ikke bare nødvendig for arter som oppføres i vedlegg A, men også for arter oppført i vedlegg B, C og D. Artene som omfattes av EU-forskriften listes i fire vedlegg, og baseres på like prinsipper som CITES, i henhold til dimensjonen av den beskyttelsen de trenger på grunnlag av biologiske- og handelskriterier. Som en konsekvens av dette, vil import av arter som står oppført i vedlegg A være tillatt for kommersielle formål dersom de er avlet i fangenskap, mens import av viltfangede arter dekket av vedlegget vil være forbudt. Som følge av færre restriksjoner blir reglementet utnyttet av personer involvert i den handelen. Det finnes eksempler hvor personer «hvitvasker» viltfangede arter, og tar sjansen på å importere dem som oppdrettsdyr. Dette gjennomføres ved produksjon av falske erklæringer om dyrenes bakgrunn. Denne type svindel er vanskelig å oppdage ettersom det krever en spesiell kompetanse for å differensiere mellom viltfangede og oppdrettede arter. I andre tilfeller har smuglerne tilegnet seg ulike sertifikater og papirer fra fangenskapsklekte dyr som de bruker for å importere viltfangede individer. Ifølge Auliya (2003) er DNA-analyse nødvendig for å identifisere denne type svindel. En FN-rapport fra 2009 indikerer at avl av herptiler kan redusere utnyttelsen av viltfangede dyr, men understreker samtidig at viltfangede dyr ofte er vesentlige for å opprettholde avlingen av dyr i fangenskap (United Nations Environmental Programme, 2009).

For mesteparten av reptil- og amfibiartene på listen over foreslåtte arter i Norge finnes veletablerte fangenskapsbestander. Braastad mfl.(2011) hevder at flere av artene spores tilbake til 1970-tallet da herptilhold var lovlig. I Norge eksisterer det avlslinjer som strekker seg tilbake til slutten av 1970-tallet og starten av 1980-tallet. Kongeboaen, kornsnoken, teppepytonen og regnbueboaen er alle arter som dateres tilbake til 1970-tallet i Norge.

Herptilene som importeres av EUs medlemstater rapporteres å være fra ulike kilder. Estimeringer presentert av Auliya (2003) indikerer at om lag 44 prosent av de importerte dyrene ble erklært oppdrettsdyr, mens 41 prosent er viltfangede. Ifølge Auliya (ibid) økte andelen oppdrettsdyr fra 32 prosent i 1992 til 52 prosent i 1999. Den totale andelen viltfangede dyr varierer betydelig mellom de ulike artene. De fleste importerte kameleoner (84 %), øgler (77 %), gekkoer (71 %) og skilpadder (66 %) fanges i naturen, mens 12 prosent av iguanene er viltfangede (ibid).

6.4 Transport av herptiler

Den illegale handelen med reptiler og amfibier er motivert av ulike faktorer. I noen tilfeller er turister ufrivillige smuglere, uvitende om de bestemmelser som gjelder for hvilke gaver og suvenirer de kan bringe med seg tilbake til sine respektive hjemland. Ved andre anledninger foregår smuglingen på et kommersielt og organisert plan. Som følge av forbedringen av ulike transportmidler, har menneskers mobilitet utviklet nye dimensjoner de siste 30 årene. For flesteparten av vestlige borgere er det ikke lenger bare et privilegium å reise, men det har utviklet seg til å bli en dagligdags greie. Mobilitet er ikke lenger bare forespeilet de rike og privilegerte, men også arbeiderklassen (Aas, 2007: 29). Den økte mobiliteten bidrar til å muliggjøre smuglingen av dyr fra land til land. Nå kan bakmenn benytte en rekke ulike transportmidler for å innføre dyr til forskjellige destinasjoner, noe som reduserer risikoen for å bli avslørt. Av størst betydningen er smuglingen via fly og båt. Et omfattende antall reptiler og amfibier blir forsøkt smuglet i håndbagasjen, mens andre skjules i legitime forsendelser. Smuglerne benytter varierte teknikker for å innføre dyrene ulovlig. Levende reptiler har, for eksempel, blitt smuglet i sidebekledninger på campingvogner, i bildekk, bak seter og dører i biler, sydd inn i klær, integrert i skjulte rom i bagasjen og blitt plassert i strømper, undertøy og putevar (Auliya, 2003). I 2009 ble en 22 år gammel mann fra Rogaland stanset med 14 pytonslanger, 10 øgler, og en tarantell-edderkopp av tollerne i Kristiansand. Mannen hadde plassert slangene i sokker, en slange i hver sokk og øglene hadde han lagt i bokser (Kleiberg, 2009). Personen festet slangene og øglene med tape rundt anklene, opp langs beina og over mage og bryst. Mannen ble stoppet tilfeldig av tollerne, og det ble gjennomført kroppsvitasjon etter at en tarantell-edderkopp ble oppdaget i bagasjen hans (ibid).

Slik smuglet 22-åringen slangene (Kilde: Kleiberg, 2009).

Den ulovlige handelen med reptiler og amfibier inkluderer flere dynamiske og kreative metoder for å transportere de ulovlige varene til mellomliggende eller endelig destinasjon. De fleste herptilene transporteres på en eller flere måter demonstrert av Herbig (2010):

- Slinger plasseres i tomme video-kassett bokser, pakkes som gaver, og sendes til ulike destinasjoner.
- Herptiler innføres i falske rom i containere som benyttes til transport av tropisk fisk. Etersom kontroll av fiskeimport er sjeldent forekommer, blir som regel ikke kontainerne undersøkt tilstrekkelig ved innkomst.
- Slinger fordeles i bomullposer. Posene plasseres deretter i solide pappesker. Pakkene sendes i posten, gjerne feilmerket, med for eksempel «barneleker», og ingen returadresse oppgis.
- Gekkoer, edderkopper og skorpioner innpakkes i små, kommersielt produserte kasser. Disse kassene plasseres deretter i større bokser og eksportert i skip eller fly.
- I flere tilfeller sys reptiler inn i sømmene på klær som bæres av smuglerne. Et eksempel på dette var Rodney Carrington, en dyrebutikkeier fra Barbados, som ble arrestert etter å ha importert 55 utrydningstruede skilpadder til USA. Han hadde pakket samtlige skilpadder i buksene sine, noe som avslørte han i toll.
- En annen metode er å merke illegale forsendelser med villedende og skremmende etiketter, for eksempel «giftige herptiler». Dette kan virke avskrekkende for tollvesenet, noe som kan føre til at de unngår å inspisere lasten grundig.
- En del modifiserte koffertene benyttes til smuglingen av dyrene. Disse koffertene utstyres med falske rom, og sjekkes inn som ordinær bagasje hos flyselskapene.

Auliya (2003) påpeker at flere personer fyller ut feilaktige opplysninger i tollerkjøringer og/eller i CITES-papir. Det krever spesialisert kompetanse og erfaring fra tollens side for å gjennomskue svindel av slike proporsjoner. Det eksisterer atskillige metoder for hvordan

smuglerne gir feil informasjon på erklæringene de leverer til Tollvesenet. De mest utbredte måtene er å føre på feil art, verdi, formål og dyrets opprinnelse. Videre understreker Auliya (ibid) at store kjeder med personer er involvert i smuglingen av herptiler, og at denne organiserte formen for smugling er spesielt vanskelig å avdekke. Som beskrevet av Auliya (ibid: 63):

“Very often a chain of smugglers is involved, with any specific smuggler in the chain not necessarily knowing the persons involved at the start or the end of the operation. As an example, person A smuggles a number of rare and CITES-listed reptile specimens by aircraft out of Madagascar to the French island of Reunion, where person B takes over and delivers the ‘hot’ freight by plane to person C in the transit section of the airport in Paris. Then person D delivers the reptiles to a distribution point elsewhere in Europe”.

I følge Engler og Parry-Jones (2007) ble det estimert at den Europeiske Union importerte over 1.3 millioner eksemplarer av CITES-listede herptiler på 1990-tallet. Denne importen økte til rundt 2.2 millioner individer fra 2000-2006. De viktigste opprinnelseslandene i denne perioden var El Salvador, Togo og Ghana (se figuren under). Den ulovlige handelen med CITES-listede herptiler i perioden 2000-2006 ble dominert av Grønn iguan, som utgjorde omkring 50 prosent av levende, importerte herptiler (ibid).

EUs import av levende reptiler fra de viktigste opprinnelseslandene i perioden 2000-2006 (Kilde: Engler og Parry-Jones, 2007).

Som diskutert tidligere medfører behandlingen av herptiler i fangenskap og under transport stress, sykdom, skade og død. Mange viltfangede herptiler som selges i dyrebutikker er alvorlig skadet og syke. Disse dyrene videreselges til kunder, og selv med den beste omsorg vil dyrene ha store problemer med å overleve. Både Franke og Telecky (ibid) og The Humane Society of the United States (2001) anslår at 90 prosent av alle viltfangede reptiler og amfibier som importeres til USA, dør i løpet av sitt første leveår i fangenskap. Neste del av kapitlet undersøker ulike konsekvenser av den ulovlige handelen med herptiler.

6.5 Konsekvensene av herpetologisk kriminalitet

Joe Herbig (2010) påpeker at den ulovlige handelen med herptiler ikke bare påvirker artene ved reduksjon av biologiske mangfoldet, men innebærer også andre alvorlige virkninger. De lite dyrevennlige fangsteknikkene som benyttes resulterer ikke bare i høy dødelighet blant dyr, men fører til katastrofale økologiske og miljømessige problemer. Dessuten oppstår problemer i forbindelse med hold. Denne delen beskriver ulike problemer relaterte til handel og hold av herptiler.

Problemer forbundet med økologisk og biologisk mangfold

Det biologiske mangfoldet på jorden reduseres i et foruroligende tempo. Hele arter og enkeltindivider forsvinner når økosystemene de lever i ødelegges. Omfanget er såpass omfattende at enkelte forskere mener vi står ovenfor en sjette utryddelsesbølge (Herbig, 2010). Innenfor et gitt habitat har alle dyr individuelle behov, enten det angår det fysiske miljøet eller dyr rundt dem. Ødeleggelse av det fysiske miljøet eller fjerning av arter fra det biologiske mangfoldet, kan skape skadelige reaksjoner. Herbig (2010: 125) hevder at den ulovlige handelen med herptiler fører til tap av enkeltindivider, så vell som hele arter. Videre påpeker han at konsekvensene på det biologiske mangfoldet er enorme. Herbig (ibid) skriver at 22 reptilarter har blitt fullstendig utryddet i løpet av de siste 400 årene, og at 25 prosent av alle reptilarter står i fare for utryddelse. Millioner av dyr lider og dør hvert år som følge av handelen med reptiler og amfibier. Ville herptilbestander, inkludert noen av de sjeldneste artene på jorden, står i fare for å bli utryddet. De lite dyrevennlige fangsteknikkene og groteske eksport/transport metodene er avgjørende faktorer. I tillegg til fangsteknikkene, resulterer ofte mishandlingen av dyrene til psykologiske traumer hos herptilene, noe som også medfører betydelige dødsrater (ibid).

Overføring av sykdommer og parasitter

Handelen utgjør en betydelig og helsemessig risiko for mennesker, domestiserte- og ikke-domestiserte dyr (Herbig, 2010: 126). Herptiler er bærere av en rekke patogener, inkludert bakterier, parasitter og virus, hvorav enkelte er svært smittsomme. Anton Krag (2011) understreker at omlag 90 prosent av reptiler er naturlige bærere av salmonellabakterien. Salmonella er en av over 40 sykdommer som kan overføres fra dyr til menneske (ibid). Ifølge Braastad mfl., (2011) har hele 14 prosent av salmonellainfeksjoner hos mennesker i USA blitt sporet tilbake til hold av skilpadder. Warwick m.fl. (2009) vektlegger at slanger er svært utsatte for salmonellabakterien. De understreker at slanger blir oftere håndtert av mennesker enn det skilpadder gjør, noe som øker risikoen for bakterieoverføring. Herbig (2010) hevder at en salmonellainfeksjon kan føre til utallige symptomer, som strekker seg fra ulike infeksjoner til diaré, feber, brekninger, magekramper, hjerteklaff-infeksjoner, hjernehinnebetennelse og blodforgiftning. Ifølge Franke og Telecky (her i Herbig, ibid) oppdages det ofte flått på importerte herptiler. Dette er av bekymring fordi flått er bærere av zoonotiske sykdommer. Enkelte flått er også bærere av infeksjoner som kan resultere i stor dødelighet blant storfe, reinsdyr og andre klovdyr.

Introduksjon av eksotiske (invaderende og fremmede) arter i flora og fauna

Bortsett fra den umiddelbare sykdomstrusselen innførte eksotiske arter har på natur og menneske, kan innføringen av fremmede arter føre til andre problemer. Invaderende, fremmede arter konkurrerer om mat og plass og kan tvinge innfødte arter ut av sine naturlige habitater (Herbig, ibid). Warwick mfl. (2009) markerer at innføringen av fremmede arter i Norge, for eksempel, kan representere en trussel og konkurranse for allerede innførte arter. Norges nordlige geografi og klima gjør at enkelte tropiske herptilarter ikke vil kunne overleve. Samtidig har enkelte arter potensiale for å kunne overleve klimaet og utgjør dermed en trussel for andre arter i Norge. Dette understrekes også av Krag (2011), som sier at reptiler utgjør en trussel for det biologiske mangfoldet. De er derfor uønsket av miljøvernmyndighetene (Krag, 2011). I tillegg er det en frykt for at fremmede reptiler skal etablere seg i den norske naturen. Ifølge Øystein Størkersen, senior rådgiver i Direktoratet for Naturforvaltning, kan blant annet øgler og slanger fra land med tilsvarende klima som Norge, etablere seg i landet:

«Slangen kan gjøre stor skade på naturen, og vi er fryktelig redd for at slike dyr skal spre seg i norsk natur. Et eksempel er skilpadden rødøreterrapin. Den har etablert seg i store deler av Europa, hvor den gjør betydelig skade. Den kan lett greie seg på Sørlandet og Vestlandet. Som mange andre reptiler er den bærer av et virus som kan smitte over på andre arter. Hele froskebestander er slått ut av dette viruset», sier Størkersen (her i Christensen, 2008).

Når dyrene først har etablert seg i naturen, kan invaderende arter føre til alvorlige problemer for mennesker, miljø og dyr. Introduerte arter kan konkurrere mot andre tilhørende arter om både mat og territorium. Både reptiler og amfibier kan rømme fra ulike forsendelser i havner og etablere seg i naturen. Dessuten eksisterer det tilfeller hvor dyrene har blitt sluppet av eiere som har gått lei. Det er enkelte eksempler hvor dyr har blitt introdusert i naturen slik at de kan etablere ville bestander, som senere kan fanges og selges. Laidlaw (2006) kjenner til tilfeller hvor herptiler har sluppet løs eller stukket av og deretter etablert seg i naturen. Han viser til øglebestander i Florida, som antas å ha vært kjæledyr, som har formert seg og utgjør en betydelig trussel mot innfødte arter. Øglene har en variert diett og spiser det de kan fange, inkludert krepsdyr, slanger, andre øgler, alligatorer, fugler, egg og små pattedyr. Dessuten henviser ulike aviser (ABC, 2012; The Washington Post, 2012) til historier fra Everglades, det største sumpområdet i Florida, hvor pytonslanger har «kvelertak» på økosystemet. Everglades er hjem til kaniner, vaskebjørner, fugler, alligatorer og slanger – inkludert den invaderende burmesiske pytonslangen. Den burmesiske pytonslangen ble introdusert av uansvarlige samlere. Slangen er nå på toppen av Everglades' næringskjede, og ekspertene estimerer at bestanden er på rundt 10.000. Slangene er destruktive for økosystemet i Florida, og spiser alt fra kaniner til alligatorer. Etableringen av invaderende arter avhenger av klima, og den burmesiske slangen ville aldri klart seg i det kalde skandinaviske klimaet. Men til tross for kaldt klima, finnes det enkelte herptiler som faktisk kan etablere seg i Skandinavia.

Qvenild (2012) referer til ulike studier som identifiserer ulike økologiske problemer assosiert med innføringen av fremmede arter. Disse problemene omfatter blant annet skade på bestander og biologisk mangfold, som resultat av innføringen av predatorer eller patogener. Videre blir næringskjeder og lokalsamfunn påvirket av innføringen, og man kan spore uønskede virkninger på biokjemiske prosesser, og på miljøets fysiske struktur. Et annet viktig element er de eventuelle økonomiske konsekvensene forårsaket av invaderende arter. Qvenild (ibid) viser til koloradobillen som rammet potetavlingene i Europa på 1850-tallet.

6.6 Økologisk-globalt perspektiv

Betydningen av å stoppe utryddelsen av herptiler og det biologiske mangfoldet må ikke undervurderes. Den globale handelen med reptiler og amfibier kan vurderes utfra tre teoretiske økologisk-globale perspektiver redegjort for av White (2008). Rob White (ibid) fokuserer på tre teoretiske perspektiver som generelt har utformet et rammeverk på hvordan forfattere ser på miljøskade, inkludert skade og reaksjoner på skade. De tre teoretiske rammeverkene er *environmental justice* (miljørettferdighet), *ecological justice* (økologisk rettferdighet) og *species justice* (artsrettferdighet).

Environmental justice: referer til et antroposentrisk perspektiv hvor utgangspunktet er menneskers bruk av naturressursene og hvordan miljøskade kan ramme menneskevelferden. Menneskets behov står i sentrum for det analytiske rammeverket. Det er viktig å skille mellom miljøproblemer som påvirker alle og de som uforholdsmessig påvirker enkeltpersoner og minoritetsgrupper. Ved andre anledninger påvirkes alle, som ved nedbrytningen av ozonlaget, sur nedbør og/eller global oppvarming. Fra et miljømessig rettferdighetsperspektiv (*environmental justice*) kan tap av herptiler vurderes utfra hvordan mennesker påvirkes av utryddelsen (i form av turisme og gleden av å oppleve dyr i deres naturlige elementer). Dessuten vurderes de eventuelle fordelene mennesker mottar (i form av medisiner, mat og økonomiske fordeler).

Ecological justice: den største bekymringen er kvaliteten på miljøet, andre arters rettigheter og deres rett til et liv uten mishandling, tortur og ødeleggelse av deres naturlige habitat. For eksempel, i forbindelse med dårlige drikkevann som skyldes praksiser fra landbruk og urbane og industrielle utslipp i vannvassdrag, er det ikke bare mennesker som berøres. Økologisk rettferdighet referer til relasjonen menneske-natur, inkludert biosfærens velvære. Innen perspektivet er alle levende vesener bundet sammen. Ideen om økologisk rettferdighet viser til hvordan mennesker samhandler med omgivelsene sine og vurderes i forhold til de potensielle farene for bestemte skapninger og biosfæren generelt. Innenfor denne brede tilnærmingen kan eksistere filosofiske forskjeller i form av verdien satt på interessen for mennesket og for miljøet. Mennesker plasseres på lik linje med andre arter, og verdsatt som en del av den økologiske helheten. Ved enkelte anledninger er skjebnen til bestemte personer mindre viktig enn til biosfæren generelt (White, 2008).

Species justice: referer til et perspektiv hvor dyrenes rettigheter inkluderes i perspektivet til økologisk-global kriminologi. Begrepet spesismisme benyttes stadig i diskusjoner om artsrettferdighet. Begrepet refererer til praksisen med diskriminering av ikke-menneskelige dyr fordi de blir oppfattet som underordnet menneskelige dyr. Forkjemperne for dyrs rettigheter hevder at det er to typer dyr – menneskelige og ikke-menneskelige dyr- og at begge har rettigheter og interesser som levende vesener. De tror imidlertid at den dominerende ideologien spesismisme får mennesker til å utnytte ikke-menneskelige dyr. På den ekstreme enden av tilnærmingen hevder forkjemperne av artsrettferdighet at dyr har rettigheter til å leve fri fra menneskelig påvirkning. Denne tilnærmingen ønsker avskaffelse av utnyttelsen av dyr gjennom juridisk og ikke-juridisk endring, samt rettslig anerkjennelse av dyrs rettigheter. En endring av dyrenes juridiske karakter fra noens eiendom til juridiske, rettsbærende enheter er sentralt. Spenninger kan oppstå mellom synet på dyrerettigheter og miljørettigheter og syn på dyrerettigheter og tilnærminger innen økologisk rettferdighet. Hvor går linjen når det kommer til dyrs rettigheter og menneskets rettigheter (fortjener en mygg som biter meg i armen å leve)? Trær, steiner og bekker er ikke levende vesener som kan lide, så hvor passer de inn i det etiske universet? (White, 2008). Per-Anders Svärd (2008) understreker at forkjemperne av dyrs rettigheter ønsker omfattende sosial endring, inkludert avskaffelsen av eldgamle praksiser som kjøttkonsumering, samt avskaffing av industrielle komplekser basert på avl og bruk av ikke menneskelige dyr til menneskelige formål. Ifølge Wellsmith (2010) fokuserer dette perspektivet på arters rett til liv uten forstyrrelser som kan true deres eksistens.

Guri Larsen (2012) tolker begrepet økologisk rettferdighet som en blanding av Whites alle tre rettferdighetsperspektiv, både miljø- arts- og økologisk rettferdighet. Hun mener økologisk rettferdighet omfatter samspillet mellom deler av økosystemer, mennesker, andre dyr og planter. Larsen (ibid) understreker at det er viktig å forstå sammenhengen og samspillet mellom det urettferdige forholdet mellom ulike arter, de ulike effektene av miljøfarer for ulike land, etniske grupper, ulike kjønn og dyr. Økologisk rettferdighet forutsetter både miljø- og artsrettferdighet. Fra et økologisk rettferdighetsperspektiv blir skade mot enkeltindivider så vel som utryddelse av arter, vurdert med tanke på konsekvensene for både mennesker, artsmangfold og økosystemer.

Ragnhild Sollund (2012: 109) sier at dyr må gis rettigheter grunnet deres plass i verden, uavhengig av hva mennesker føler. Mennesker skal ikke være i posisjon til å verken gi eller frata rettigheter. Dette er en posisjon mennesker har gitt seg selv, noe som har gitt alvorlige

konsekvenser, ikke bare for dyr, men for hele verden som helhet. De rollene som andre arter har i økosystemet er, i motsetning til mennesker, viktig for bevaringen av den spesifikke arten. I et økologisk rettferdighets perspektiv, hvor mennesker kun er en liten del, bør individer av alle arter ha rettigheter, dersom formålet er å bedre alles velferd. Ettersom vi nå står ovenfor en sjette utryddelse, bør dyr av andre arter enn mennesket ikke bare gis like rettigheter, men spesielle rettigheter, slik at de kan sikre bevaringen av så mange arter som mulig (ibid).

7. Etiske problemer assosiert med hold av reptiler og amfibier

“By allowing [animals] to be owned by those who would raise them for food, as a source of various byproducts (e.g. wool), as objects to be entered into competitions, or even as pets, we show that we are willing to treat animals as mere means to human ends. All of this, of course, perfectly compatible with insisting that unnecessary animal suffering should be eliminated” (Brody, her i Francione, 1995: 15).

Som drøftet i forrige kapittel, har den illegale handelen med reptiler og amfibier betydelige negative innvirkninger både på dyrene selv og miljøet. I tillegg til alle problemene forbundet med handelen, vil jeg i dette kapitlet utforske etiske utfordringer. Forbudsdiskursen hevder blant annet at dyrene involvert i handelen tingliggjøres og at rettighetene deres blir fullstendig oversett. Her forsøker jeg å undersøke dyrenes moralske status, og overveie etiske problemer assosiert med hold av dyr.

7.1 Dyrs moralske status

Det finnes en mengde litteratur (blant annet White, 2008, 2011; Beirne, 2007) om relasjoner mellom mennesker og dyr som fokuserer på hvorfor fysisk misbruk av dyr er moralsk galt, og som Gardner (2005) understreker, eksisterer det et sterkt filosofisk fokus (Singer, 2002; Regan, 1999; Sollund, 2008) på dyrs moralske status. Man kan spore tre ulike moralske spektre ut fra litteratur på menneskets relasjon med ikke-menneskelige dyr: (1) dyr mangler moralsk status; (2) dyr er underordnet mennesket, men fortjener å bli behandlet godt; (3) dyr har betydelig moralsk status, og fortjener derfor visse rettigheter. Mye av Vestens filosofiske tekning gjennom historien betraktet aldri dyr som moralske aktører som medfører moralsk bekymring, men i stedet en moralsk indikator på mennesker handlinger. En stor del av lærdommen i den vestlige intellektuelle tradisjon baseres på antakelsen om at mennesker er de eneste dyrene med intellektuelle evner, følelser, sosial kompleksitet og personlighetsutvikling (Gardner, *ibid*). Enkelte av historiens tenkere, som Rene Descartes, Immanuel Kant, John Locke og Thomas Hobbes vurderte aldri dyrs interesser som viktige hensyn (Soete, 2010; Francione, 2004). Descartes hevdet at dyr verken hadde tanker, var bevisste eller sansende. Ifølge Descartes hadde ikke dyrene sjel, noe som Gud kun investerte i mennesker. For å støtte opp om sin teori om dyrs manglende bevissthet, henviste han til mangelen på både språk og tegnspråk, egenskaper som alle mennesker besitter. Descartes anerkjente at dyr kunne opptre på måter som kunne fremstå målrettet og reflektert, men understrekte samtidig at dyr kun var

maskiner skapt av Gud. Rene Descartes utførte en rekke eksperimenter hvor han torturerte dyr og kuttet dem åpne for å se deres bankende hjerter. Han brant og lemlestet dyr på ulike måter. Dersom dyrene reagerte med smerteindikasjoner, sammenliknet han reaksjonen med lyder fra maskinelle problemer. Descartes konkluderte med at en klagende hund kunne sammenliknes med en maskin som trengte olje. I Descartes syn var det like meningsløst å diskutere våre moralske forpliktelser overfor dyr - maskiner skapt av Gud, som det var å diskutere forpliktelser overfor klokker - maskiner skapt av mennesket. Immanuel Kant godtok at dyr var sansende og hadde kapasitet til å lide, men benektet samtidig at mennesket hadde moralske forpliktelser overfor dem, ettersom de verken var rasjonelle eller selvbevisste. Kant adresserte at dyrene kun eksisterte for vår bruk og hadde ingen egenverdi (Francione, 2004; Soete, 2010). Jeremy Bentham distanserte seg fra Kants og Descartes holdninger til dyrenes moralske status. Benthams posisjon markerte en avgang fra en kulturell tradisjon som aldri tilegnet dyr egen moralsk status (Francione, i Sunstein og Nussbaum, 2004). En rekke filosofiske retninger knyttet til debatten om dyrs rettigheter tar utgangspunkt i Benthams berømte sitat:

”Den dag kan komme da skapelsens øvrige dyr må erverve seg de rettighetene som aldri kunne nektes dem på annen måte enn ved tyranni. Franskmennene har allerede oppdaget at hudens svarthet ikke er noen grunn til at et menneske uten godtgjørelse skal overlates til en lunefull plageånd. En dag vil man kanskje innse at antallet ben, hår på huden eller et manglende os sacrum (korsbein, o.a.) er like utilstrekkelige grunner til å overlate et følsomt vesen til samme skjebne. Hva ellers skulle kjennetegnet være for den uoverskridelige grensen? Er det evnen til å tenke fornuftig eller kanskje evnen til å diskutere? Men en voksen hest eller hund er uten sammenlikning et mer rasjonelt og kommuniserende dyr enn et spedbarn som er en dag, en uke eller til og med en måned gammelt. Men hva om det hadde vært annerledes, hvilken rolle ville det spilt? Spørsmålet er ikke: Kan de resonnerer? Heller ikke: Kan de snakke? Men: Kan de lide?” (Bentham 1789, her i Singer, 2002: 7-8).

For Jeremy Bentham hadde behandlingen av dyr stor betydning ettersom de er sansende vesener. Han oppfordret den lovgivende makt til å anerkjenne lover som beskyttet dyr fra mishandling og lidelse. Benthams synspunkter hadde effekt, og flere juridiske systemer i både USA og Storbritannia innlemmet prinsipper om dyrevennlig behandling av dyr i forskjellige dyrevernløser. Bentham poengterte at dyr kunne føle smerte, noe som innebar at mennesker

hadde moralsk ansvar overfor dem (Francione, i Sunstein og Nussbaum, 2004). En rekke andre filosofer og teologer utvidet moralbegrepet og understreker at mennesker ikke bare har moralske forpliktelser overfor dyr, men hele naturen. Arne Næss' dypøkologiske bevegelse er et eksempel på slik etisk holisme. Næss' perspektiv understreker at naturen ikke bare skal verdsettes ut i fra verdien den har for mennesker, men grunnet naturens iboende verdi (Det Kongelige Landbruksdepartement, 2002).

Franklin (2005) fremhever at ideen om menneskers forpliktelser overfor dyr er svært gammel. Enkelte, som for eksempel den hebraiske bibelen, konsentrerer seg utelukkende om grusomheter mot dyr, samtidig som den tillater en kjøttbasert diett og krever ofring av dyr. Andre tillater kun vegetarianisme og tempelofre. Ingen av dem, ikke engang klassiske filosofer, utviklet systematiske forpliktelser mennesket har ovenfor dyr fra et filosofisk grunnlag. I den moderne tid har det oppstått to retninger hvor ideen om at dyr har krav på samme respekt som mennesker. En av disse er Peter Singer (2002), den ledende eksponenten for utilitarismen, som problematiserer menneskers bruk av dyr. Denne retningen baseres på ideen om dyrenes frigjøring, og at dyrs interesser må respekteres på lik linje med menneskers. Utilitarismen forsøker å maksimere velferden hos alle parter, og markerer at den riktige handling er den som i forhold til andre handlinger gir mest mulig glede, samt minst mulig smerte. Franklin (2005: 2) beskriver den utilitariske retningen som følgende

“In its simplest form, utilitarianism holds that pain is the only evil and pleasure the only good, and that the test of whether an act is moral is whether its consequences, when all the pains and pleasures that the act causes to those affected by it are calculated and added up, produce the greatest aggregate of well-being or happiness as compared to any other course of action”.

Singers filosofi anses å være en radikaliserings av Bentham's doktrine. Singer problematiserer blant annet aspekter ved kjøttindustrien og misbruket av levende dyr i biomedisinsk testing og eksperimentering. Han argumenterer at alt forbruk av kjøtt er moralsk galt, og er nådeløs mot folks spesiesistiske holdninger til dyr (Franklin, 2005). I 1975 gav Singer ut boken *Animal Liberation*. Ifølge Singer (2002: 252) er kjernen i boken «påstanden om at det å diskriminere vesener bare på grunnlag av hvilken art de tilhører er en slags fordom, umoralsk og uholdbar på samme måte som diskriminering på grunn av rase er umoralsk og uholdbar». Føllesdal (2000: 69) hevder at Singers moralfilosofiske perspektiv vektlegger at «den handling er riktig som fremmer mest velferd totalt». Dette innebærer ikke nødvendigvis lik behandling av ulike

arter, men markerer at alle individer som føler smerte, har lik interesse av å unngå nettopp det. Singers prinsipper baseres på ideen om at interessene til enhver berørt part skal tas i betraktning, og anerkjennes like mye som interessene til en hvilken som helst annen skapning. Singer fremhever Benthams utilitaristiske filosofi: «Hver og én regnes som én og ingen for mer enn én» (Singer, ibid: 5). Singer hevder således at evnen til å føle er den eneste faktoren av moralsk relevans:

«Hvis et vesen lider vil det aldri være moralsk forsvarlig å la være å ta hensyn til denne lidelsen. Uansett hvilken natur dette vesenet har, krever prinsippet om likestilling at dets lidelse likestilles med samme form for lidelse hos ethvert annet vesen – så langt det er mulig å foreta en omtrentlig sammenlikning. Hvis et vesen ikke er i stand til å lide, eller til å føle velbehag eller glede, finnes det ingenting å ta hensyn til. Derfor er grensen for evnen til å føle (termen må forstås som en praktisk om enn ikke helt nøyaktig forståelse for evnen til å lide og/eller oppleve glede) den eneste forsvarlige grensen for hensyn til andre veseners interesser. Å trekke denne grensen ut ifra en annen egenskap som intelligens eller rasjonalitet, ville være å trekke den på en vilkårlig måte. Hvorfor ikke velge et annet kjennetegn, som hudfarge?» (ibid: 9).

En ulik, men sammenliknbar doktrine om respekt for dyr er teorien om dyrs rettigheter. Den ledende skikkelsen av denne type moralfilosofi er Tom Regan (1984, 1999, 2004). I sin bok *The Case of Animal Rights* (1984) hevder Regan at alle dyr har egenverd og en grunnleggende rett til liv, uavhengig av deres nytte for andre. Utgangspunktet er kritikk av Descartes, for å fjerne eventuell tvil om at dyr er sansende. Regan fokuserte primært på pattedyr, i alder av 1 år eller eldre. Regan sammenlikner disse med mennesker som har bestått første fase av barndommen. Ifølge Regan er dyr

“subjects-of-a-life if they have beliefs and desires; perception, memory, and a sense of the future, including their own future; an emotional life together with feelings of pleasure and pain; preference- and welfare-interests; the ability to initiate action in pursuit of their desires and goals; a psychophysical identity over time; and an individual welfare in the sense that their experiential life fares ill or well for them, logically independently of their being the object of anyone else’s interests” (her i Franklin, 2005: 243).

Tom Regan inkluderer et relativt lite antall dyr i sin teori, og fokuserer primært på pattedyr og fugler. Derimot mener Dunayer (2004: 92) at samtlige dyr med sentralnervesystem og hjerne er sansende, og må derfor tas hensyn til. Dunayer hevder at vi skal betrakte dyr som reptiler, amfibier, virveldyr og alle levende organismer som sansende. Regan (ibid) understreker at dyr og mennesker har tilsvarende interesser og dermed rettigheter knyttet til sine interesser. Dyrenes positive og negative opplevelser avhenger av hva som skjer med dem. Ifølge Føllesdal (2000: 70) er det å leve en betydelig interesse for vesener som forstår seg selv som selvstendige individer. Dette gjelder i like stor grad for dyr som for mennesker. Dermed kan enkelte høyerestående apekatter ha mer tungtveiende interesser enn tilbakestående mennesker og spedbarn (ibid). Spørsmålet hvorvidt man må kunne være kapable til å hevde sine interesser, altså uttrykke interessene sine overfor andre, er heller ikke relevant, ifølge Regan. Regan kritiserer samtidig Singer og utilitarismen for å la individer telle på feil måte. Han påpeker at det er urettferdig å la uskyldige dyr lide for andres skyld – til tross for at det fremmer den totale velferden aldri så mye. Regan mener det er umoralsk å kun betrakte dyr som en ressurs for flertallet, noe han mener utilitarismen gjør (Føllesdal, 2000: 71). Regan forsøker å fremme enkeltindividenes moralske rettigheter og iboende verdi.

Ifølge Beirne (1999) argumenterer Regan for at det moralske samfunn består av både moralske aktører og moralske pasienter (min oversettelse av Regans begrep *moral patients*). Moralske pasienter mangler forutsetninger til å kontrollere atferden på måter som gjør dem moralsk ansvarlig. Moralske pasienter inkluderer menneskelig spedbarn, små barn, psykisk syke og de svake i samfunnet. Til tross for at de besitter evnen til å skade andre, kan ikke moralske pasienter skille mellom rett og galt. De er alltid uskyldige, og ettersom moralske pasienter er livssubjekter (*subjects-of-a-life*) har de iboende verdi. Moralske aktører må derfor respektere dem. Regan hevder at mange dyr besitter vesentlige egenskaper, i form av hukommelse, tro, selvbevissthet og følelse av fremtiden, som innebærer at de tilfredsstiller kriteriene for iboende verdi. Som et resultat av dette, har de derfor krav på samme grunnleggende rettigheter som menneskelige moralske pasienter. Dette innebærer å bli behandlet med respekt (ibid). Franklin (2005) mener at dyrenes iboende verdi, i sin natur og definisjon, er uavhengig av de gleder og smerter individet har eller føler. Derfor har alle lik iboende verdi, uavhengig av evnen til å hevde sine interesser. Franklin (2005: 18) hevder at

“If we postulate inherent value in the case of moral agents and recognize the need to view their possession of it as being equal, then we will be rationally obliged to do the

same in the case of moral patients. All who have inherent value thus have it equally, whether they be moral agents or moral patients... Inherent value is thus a categorical concept. One either has it, or one does not. There are no in-betweens. Moreover, all those who have it, have it equally. It does not come in degrees”.

Dyrevernaktivister i dag forsøker enten å fremme et utilitaristisk syn, hvor opplevelsen av smerte og lyst for dyr og mennesker likestilles i en etisk avveining, eller et rettferdighetsperspektiv som promoterer dyrs selvstendige rett til å leve fritt. Denne type holistisk perspektiv kan sammenliknes med Rob Whites (2008) perspektiver om både artsrettferdighet og økologisk rettferdighet, som ble nevnt i forrige kapittel. En omfattende del av nyere litteratur om dyrevern, enten i form av velferd eller rettigheter, kan plasseres i de to sistnevnte kategoriene av det moralske spekteret. Fokuset på dyrevelferd faller i den andre kategorien som mener at dyr ikke kan tilegnes samme moralske status som mennesker innehar, men samtidig at de ikke skal utsettes for unødige belastninger, jfr. Den norske dyrevelferdsloven.

Inntrykket jeg har av de ulike aspektene ved hold av herptiler er at det har rot i et antroposentrisk syn, hvor dyrenes nytteverdi for mennesker er overordnet dyrets interesser. Verken dyrenes egenverdi eller deres moralske status betraktes. Legaliseringsdebatten i Norge om hold av reptiler og amfibier bidrar til å tingliggjøre dyrene og gjør dem til objekter som folk kjemper for å ha retten til å eie. Istedenfor for å vurdere hva som fremmer best mulig velferd, blir personlige valg og rettigheter prioritert. Dyrene anses som varer, noe som tyder på en spesiesistisk holdning til dyr. Herptilene fremstilles som moralsk underordnet mennesket og utnyttes til en rekke formål for å tilfredsstille estetiske behov.

I boken *Frontiers of Justice: Disability, Nationality, Species Membership* (2006), forsøker Martha Nussbaum å etablere et sett prinsipper som gjelder for alle levende skapninger. Nussbaum vektlegger at alle levende vesener har rett til et blomstrende liv. Det første prinsippet innebærer at alle dyr har rett til liv fram til naturlig død, enten ved sykdom eller alderdom, og rett til liv uten menneskelige påvirkninger. Denne retten kan fravikes dersom drapet av et dyr kan rettferdiggjøres, for eksempel i forbindelse med beskyttelse av andres liv. Det andre prinsippet Nussbaum fremmer, er at alle skapninger har rett til et sunt liv hvor de kan bevege seg fritt, uten hindringer. Det siste prinsippet er basert på retten til følelser, hvor alle skapninger kan være i fellesskap med sine artsvenner og følge omsorg for andre. Dette inkluderer blant annet frihet fra tvungen isolering og påføring av frykt. De aller fleste

mennesker vil sannsynligvis hevde at retten til frihet og lykke bør være garantert enhver person, så hvorfor skal ikke dette gjelde alle levende vesener, spør Nussbaum (ibid). Tross alt, dyr er fortsatt:

“capable of intelligence and planning, capable of emotion and responsiveness, capable of awareness of another animal's feelings, capable of recognizing one another and members of other species as individuals, capable of joy, humor, and delight”
(Nussbaum, 2001: 1507).

Dersom man følger resonnementet til Nussbaum (2001; 2006) kan man konkludere med at dyr i fangenskap blir nektet de grunnleggende rettighetene i livet. Både reptiler og amfibier i fangenskap, for eksempel, blir utsatt for menneskelige påkjenninger og belastninger, unødig lidelse assosiert med velferdsproblemer, samt frihetsberøvelse og frarøves muligheter de ellers ville hatt i naturen.

7.2 Dyrenes status som kjæledyr og/eller hobbydyr

Ifølge Gardner (2005) er dyr kilde til både underholdning og komfort for mennesker, enten i form av deres status som kjæledyr eller som del av underholdningen på sirkus. Stephenson (2008) markerer at mange kjæledyr har en sentral posisjon i menneskenes liv, noe som skaper skarpe kontraster mellom dyr i fangenskap og frittlevende dyr. Dyrene sees på som viktige deler av familier som brødfør dem og gir dem omsorg. Til gjengjeld må dyr i fangenskap endre sin naturlige atferd, i form at de blir domestiserte. De er objekter for kjærlighet, men også dominans. Dyrene må underlegge hele sin eksistens til eierens vilje. Deres kropper blir, for å bruke Foucaults begrep, «føyelige» (docile). Dessuten blir dyrene manipulert og «perfeksjonert» gjennom trening (ibid)

Dunayer (2004) fremhever at det å være et kjæledyr (*pet*) eller følgesvenn (*companion animal*) innebærer et ansvar om å tilby mennesker kameratskap. Dersom et dyr mislykkes med dette har det ingen rett til å eksistere. Deres primære oppgave er å være en form for underholdning eller kompis i tykt og tynt. Videre reduserer begrepene «pet» og «companion animal» dyr til ikke-mennesker, selv om mennesker også kan defineres som «ledsagere» eller «følgesvenner». Et kjæledyr defineres som «*an animal kept for amusement or companionship*» (ibid: 56). Betegnelsen anvendes om flere ikke-menneskelige dyr, og omfatter alt fra reptiler til elefanter, uten å beskrive naturen deres. Dessuten har begrepet hensiktsmessige negative konnotasjoner knyttet til seg. De fleste dyr i fangenskap (dvs.

kjæledyr, hobbydyr, akvariedyr) blir ikke behandlet med lik respekt som deres menneskelige følgesvenner. Istedenfor blir de avlet opp, solgt, kjøpt, mishandlet og ofte avvist (ibid). Brian Luke (1992) adresserer at praksisen med kjæledyr, i sin tverrkulturelle utbredelse og dens ofte ivrige søken, demonstrer styrken og dybden av menneskelig interesse og hengivelse for ikke-menneskelige dyr. Omtrent halvparten av alle amerikanere og europeere lever sammen med ikke-menneskelige dyr til enhver tid. Mange vestlige personer holder dyr som statussymboler, objekter for dominans, indikatorer for maskulinitet eller som pynt (hold av herptiler?). Likevel er det mer utbredt å anse dyrene som familiemedlemmer og følgesvenner (ibid).

Til tross for den omfattende kjæledyrpraksisen og hobbydyrhold, mener en rekke dyrevernere at dyr i fangenskap får rettighetene sine krenket. John Bryant, en engelsk dyrevernaktivist, skriver at *“I have not the slightest hesitation in saying that pet animals should be completely phased out of existence”*. Bryant hevder at kjæledyr fremstår som både slaver og fanger, selv i tilfeller hvor dyrevelferden blir tilsynelatende ivaretatt (Bryant, her i Gardener, 2005: 138). Ifølge Sollund (2009) gir begrepene «kjæledyr» og «selskapsdyr» assosiasjoner til noe kjærlig og positivt. Likevel er menneskers forhold til dyr problematisk ved mangfoldige anledninger. Dyr i fangenskap bør representere individer som mennesker har positive og kjærlige relasjoner med. Til tross for dette blir en rekke kjæledyr likevel utsatt for handlinger som er på grensen til mishandling, også direkte mishandling (Larsen, 2003). Når dyr plasseres i bur, eller terrarier som i tilfelle med herptiler, begrenses dyrene på flere plan. De mister ikke bare muligheten til å representere seg som sosiale individer, men også til å vise hva deres behov består i. Buret eller terrariet forsterker avstanden mellom mennesket og dyret, både sosial og fysisk. Dette synliggjør maktforholdet mellom dem. Sollund (ibid: 62-63) påpeker at kjæledyrpraksisen ikke nødvendigvis innebærer former for spesiesisme, men mener dyrene er sårbare og må tilpasses menneskelige behov og ønsker. Dyrene blir i den forstand objektifisert, og det faktum at de selges som varer over disk, uten at det stilles krav til kjøper, øker sjansen for dyremishandling og vannskjøtsel. Jane Dunayer (2004: 1) fastslår at all hold av kjæledyr er spesiesistisk. Om det er fugl i bur, øgle i terrarie, fisk i akvarium eller pattedyr i bånd har ingen betydning. Alt dyrehold er en form for spesiesisme, hevder Dunayer.

Hallsworth (2008) understreker at kjæledyrhold kan by på en rekke utfordringer og problemer. Hallsworth referer til Berger, som oppsummerer livet som kjæledyr på følgende vis:

“The small family living lacks space, earth, other animals, seasons, natural temperatures and so on. The pet is either sterilized or sexually isolated, extremely limited in its exercise, deprived of almost all other animal contact and fed with artificial foods. This is the material process that lies behind the truism that pets come to resemble their masters or mistresses. They are creatures of their owners way of life” (Berger, her i Hallsworth, 2008: 76).

Det er mulig å spore en rekke forskjellige tilnærminger og følelser i menneskets behandling av dyr, fra uvitenhet og mangel på interesse til fasinasjon, terror og respekt. Hvor på det menneskelige emosjonelle spekteret dyret møtes avhenger av verdien dyret tilegnes av eieren. Uansett hvilke aspekter av forholdet mellom dyr og menneske det dreier seg om, er mennesket alltid er i sentrum og innehar interessene i forholdet. Til tross for at flere hunder trives i selskap med sin eier, finnes det mange dyr som er ofre for både mishandling og forsømmelse. Sollund (2008: 93) påpeker at

«Whether an animal is destined to become meat, clothes, a lab tool, a so-called pet or provide some form of entertainment in zoos, circuses and dog or cock fights, the central element of the human-animal relationship is the uneven distribution of power”.

Regan (1984, her i Beirne, 2007) identifiserer to ulike problemer assosiert med dyr i fangenskap, nemlig frihetsberøvelse og skadepåføring. Til tross for uenigheter med utilitarismen, applauderer Regan Benthams fokus på dyrs evne til å lide. Regan vektlegger at gjennom langvarig lidelse i fangenskap tilfredsstilles verken dyrenes behov, interesser, krav til livskvalitet eller deres fysiologiske og psykologiske velferdskrav. Regan skriver at

«The harms can take the form of deprivations, independent of considerations about suffering, and that animals can be the subjects of such harm, is readily seen if we can recall that many animals have needs and attendant desires over and above the basic biological ones for food, water, rest, and the like. The more we learn about animals, both domesticated and wild, the more we must be impressed with the social needs and arrangements that characterize their lives ... To place animals with such desires in situations in which these desires cannot be fulfilled – as is done by caging wolves, in, say, roadside zoos – is to cause them prima facie harm, whether they suffer or not, because it is to deny them the opportunity to satisfy their desires for companionship or physical freedom of movement” (Regan, i Beirne, 2007: 70).

7.3 Dyrenes status som eiendom

«No mammal, bird, fish, reptile or amphibian shall be property, but all shall have such legal status as to allow them to own property» (Favre, 2004: 235)

Mennesker har overordnede interesser av å besitte, eie, bruke, omsette, kjøpe og beskytte eiendommene sine. Dette er hovedsakelig uproblematisk, og har forekommet helt siden starten av den menneskelige sivilisasjon. Visse betenkeligheter oppstår dersom enkelte «eiendeler» har egne interesser, uavhengig av interessene til menneskene som besitter dem. Dette kan føre til konflikter som avviker fra konflikter mellom enkeltpersoner. Konflikten dreier seg om dyrenes status som eiendom. Ifølge Riise (2012: 133) innebærer det å være et dyr i dagens samfunn *«being a thing or a possession»*. I sin bok, *Animals, Property, and the Law*, markerer Francione (1995) at så lenge dyr beholder statusen som eiendom, vil ingen lov kunne beskytte alle dyrs interesser mot selv de meste trivielle menneskelige interessene. For øvrig hevder Francione (2007: 9) at

“Animals are things that we own and that have only extrinsic or conditional value as means to our ends. We may as a matter of personal choice attach a higher value to our companion animals, such as dogs and cats, but as far as the law is concerned, even these animals are nothing more than commodities. As a general matter, we do not regard animals as having any intrinsic value and we protect animal interests only to the extent that it benefits us to do so”.

Francione (1995: 36-37) skriver at det eksisterer to typer begrunnelser for dyrs status som eiendom i vestlige rettssystemer. Den første, en teologisk begrunnelse, finnes i Genesis (1: 20-28) hvor mennesket er gitt *«domination over the fish of the sea, and over the birds of the air, and over the cattle, and over all the earth, and over every creeping thing that creeps around upon the earth»*. Begrepet dominans har flere betydninger, men i denne sammenhengen spriker det fra ideen om at dyr har moralsk status og egenverdi. Det innebærer ikke nødvendigvis at grov utnyttning av dyr rettferdiggjøres, men påpeker at dyr er underordnet mennesket i Guds hierarki. Den andre begrunnelsen er basert på forestillingen om at dyr fortjener å bli undertrykt på grunnlag av kvalitative forskjeller fra mennesket og mangelfulle egenskaper (ibid).

Den omfattende inkonsekvensen mellom måten vi uttaler oss om dyr og hvordan vi faktisk behandler dem er knyttet til dyrenes status som vår eiendom. I all hovedsak fremstilles dyr som gjenstander dominert av mennesket, og har ingen høyere verdi enn den eieren velger å gi dem. Til tross for Benthams argumentasjon om moralsk tekning og anerkjennelsen av dyr som sansende vesener, forsøkte han aldri å diskutere dyrenes eiendomsstatus. Under gjeldende lov er dyr gjenstander som likestilles med livløse objekter som biler, hus og møbler (Francione, 2004). Rune Ellefsen (2009: 65) trekker frem at «*dyrenes eiendomsstatus og dyreeiers tungtveiende råderett over sin eiendom er et viktig element for å forstå dyrenes status og hva eiendomsforholdet betyr for dyrene som menneskers eiendom*». Videre poengterer Francione (2004: 117) at “*wild animals are generally regarded as owned by the state and held in trust for the benefit of the people, but they can be made the property of particular humans through hunting or by taming and confining them*”. Francione påpeker at ville dyr primært eies av alle og beskyttes gjennom lovverk, men gjennom både jakt og domestisering befestes eiendomsstatuen.

Fra et rent juridisk perspektiv anerkjennes ikke dyr verdi. I stor grad er dyrenes verdi knyttet til deres status som eiendom. Vi behandler dyr utelukkende som et middel for å tilfredsstille våre behov. Som et virkemiddel for å fremme dyrenes sak, sammenlikner Francione (2007) situasjonen med slaveri. De svartes status som slaver var strukturelt identisk med dyrenes eiendomsstatus. Slaven ble betraktet som eiendom, og slavens interesser ble aldri verdsatt dersom det ikke var økonomisk gunstig for slaveeieren. Det eksisterte ingen meningsfull balansering av ulike interesser, ettersom slaveeierens interesser alltid trumfet gjennom. Dunayer (2004) markerer viktigheten av å fjerne dyrenes status som eiendom (frihet fra slaveri) for at de skal kunne tilkjennes moralsk status og juridiske rettigheter. I dette perspektivet kan herptiler i fangenskap betraktes som slaver.

7.4 Dyremishandling

Legaliseringstilhengerne hevder at herptiler trives i fangenskap og er forholdsvis enkle å holde. Privat hold av herptiler har fått økt utbredelse i Norge, til tross for forbudet. En må kunne stille spørsmål om slikt dyrehold utsetter herptilene for mishandling og unødig lidelse, særlig dersom man vektlegger de ulike behov både amfibier og reptiler har. Dette er spesielt tilfellet hvor dyrene plasseres i små terrarier, noe som fører til både frihetsberøvelse og frustrasjon hos dyrene. Før man eventuelt skal vurdere en viss legalisering av enkelte reptil-

og amfibiearter i Norge, må man vurdere en rekke faktorer. Er dyrene tjent med en lettelse av forbudet? Dersom man benytter resonnementene til flere dyrevelferdsforfattere (Singer, Regan, Francione, Sollund) kan ikke hold av dyr rettferdiggjøres. Dessuten kan konsekvensene av mangelfull forståelse for dyrenes spesielle behov være svært dramatiske og resultere i prematur død. Herptilene i en menneske-dyr relasjon kan selvsagt være heldige og få ansvarlige, kunnskapsrike eiere som har tilstrekkelig oversikt over hvilke elementære behov dyrene har, men samtidig er det en reell fare for at behovene blir oversett av uansvarlige eiere som ikke evner å gi dyrene den omsorgen/pleien de eventuelt trenger. På grunnlag av dette, kan det derfor undres hvorvidt uansvarlig hold av dyrene kan karakteriseres som dyremishandling, eller om det bare skal defineres som uvitenhet. Piers Beirne (2007: 55) definerer dyremishandling som:

«Those diverse human actions that contribute to the pain, suffering or death of animals or that otherwise adversely affect their welfare. Animal abuse may be physical, psychological or emotional. It may involve active maltreatment or passive neglect, and may be direct or indirect».

Sollund (2009) mener at dersom vi bruker en slik definisjon av dyremishandling, vil det innebære at de fleste dyr i fangenskap i norske hjem mishandles, inkludert reptiler og amfibier. Mennesker utnytter og påfører dyr enorme smerter og lidelse daglig, enten om det er i form av matproduksjonen, pelsindustrien eller vanskjøtsel. I boken *Dyrevern eller Samfunnsvern? Dyremishandling som lovbrudd og lovlydig handling*, deler Larsen (2003: 28) mishandling inn i to grupper: fysisk mishandling og vanskjøtsel. Regan (1984: 197) skriver at vannskjøtsel, eller passiv oppførsel omfatter handlinger som inkluderer forglemmelse, unnlattelse og uaktsomhet. Det eksisterer en rekke utfordringer ved hold av herptiler som kan resultere i vannskjøtsel, som vist i tidligere kapitler. Ifølge Agnew (1998) er mesteparten av den lidelsen og skaden dyr påføres lovmessige og fører derfor ikke til juridiske sanksjoner. Ulike definisjoner av mishandling inkluderer faktorer som (1) ikke sosialt akseptert; (2) forsettlig, uforsettlig eller overlatt og (3) fører til unødig lidelse. Agnew (1998: 179) avgrensar dyremishandling til *«an act that contributes to the pain and death of an animal or that otherwise threatens the welfare of an animal»*. Cazaux (1999) inkluderer moderne dyrehold, dyreforsøk, jakt og bruk av dyr som underholdning som ulike former for dyremishandling.

Francione (1995: 6) markerer at lover som har som mål å verne mot dyremishandling, i hvertfall forstått i bred forstand, gir en generell oppfatning om at det er moralsk akseptabelt å drepe eller utsette dyr for lidelse, dersom visse forhåndsregler blir tatt for at dyret skal behandles forholdsviss skånsomt i prosessen. Sollund (2008: 4) understreker at en rekke spesiesistiske aktiviteter som medfører dyremishandling, hvor f.eks. dyr utsettes for smerte, fysisk eller emosjonell lidelse og død, kun i sjeldne tilfeller karakteriseres som brudd på dyrevelferdsloven. Dagens dyrevernlovgivning legitimerer flere former for dyreplageri, så lenge lidelsen ikke anses som unødig. De fleste nasjoner er avhengige av slike spesiesistiske aktiviteter, enten i form av kjøttproduksjon, dyreforsøk eller liknende formål. En lettelse av forbudet mot reptiler og andre eksotiske dyr vil derfor muligens bidra til legitimeringen av uaktsomt hold. Dette kan defineres som en form for dyremishandling, dersom man benytter Sollund, Francione, Cazaux eller Beirnes definisjoner.

Til tross for at forbudsdiskursen argumenterer mot hold av herptiler, hevder legaliseringsdiskursen at det illegale dyreholdet verken svekker dyrenes moralske status eller egenverdi, øker deres status som eiendom eller leder til vannskjøtsel. Informantene hever således at dyrenes mest velferdsbehov blir ivaretatt og at dyrene deres behandles med den verdigheten de fortjener. Informant 6 beskriver dyreholdet hennes følgende:

«Jeg er veldig glade i dyrene, jeg elsker å titte på dem og jeg synes det er veldig morsomt å prøve å lage et hjem til dyrene som er veldig nært deres opprinnelige levested i vill tilstand da det ofte er dette hobbyen handler om – terrariebygging. De er på en måte «barna» mine, men jeg har enkelte individer jeg har litt mer «følelse for» enn andre, det må jeg innrømme. Men jeg passer like mye på alle, for jeg vil at alle skal være friske og ha det bra. Noen av dyrene har jeg også som «kjæledyr», altså dyrene jeg bare har, men andre har jeg fordi jeg ønsker å avle og få flotte unger på dem og selge videre, men her igjen er tanken å gi meg selv flere dyr jeg synes er fine. Så jeg er veldig glad jeg har disse dyrene i livet mitt, mange skjønner ikke hvorfor folk vil ha slike dyr, men for meg så varmer det godt å vite at jeg har alle disse fantastiske dyrene».

Som tidligere kapitler har påpekt, oppstår det en rekke problemer i forbindelse med ulovlig smugling og legal handel med herptiler. Både viltfangede reptiler og amfibier kidnappes på graverende vis, som kan resultere i endeløs lidelse og død. Dyrene som eventuelt overlever første steg på veien, blir så utsatt for lidelse i forbindelse med lagring, transport og hold.

Dersom man vurderer de ulike farene assosiert med herptiler i fangenskap, er det mulig å konkludere med at dyrenes moralske status og egenverdi ikke tas hensyn til. Menneskenes behov for å ha noe annerledes og spennende verdsettes høyere enn dyrenes interesser, selv når de menneskelige interessene er trivielle og dyrenes interesser betydelige. Inntrykket mitt er at en eventuell legalisering vil forsterke dyrenes eiendomsstatus, samt fjerne deres moralske status. Dersom herptiler blir diskvare i Norge vil det bidra til å fremme eiendomsstatusen. Når man kjøper levende dyr som stammer fra et system hvor dyr er eiendom som utnyttes for profitt, bidrar det til tingliggjøringen av dyr. Vi har ingen betenkeligheter med å anerkjenne hver enkelt persons moralske status, uavhengig av individuelle særtrekk som funksjonshemninger og liknende. Mennesket har en fundamental rett til å ikke bli behandlet som andres eiendom. For å unngå spesiesisme må vi derfor anerkjenne at alle sansende dyr bør ha den retten.

8. Handel med herptiler som juridisk og økologisk forbrytelse

Mesteparten av handelen med levende dyr, enten rettmessige eller lovstridig, har negativ påvirkning på både dyr og miljø. Dette avsluttende kapitlet blir en oppsummering av hva avhandlingen har dokumentert om skade som følger i kjølevannet av handel med dyr. Den illegale handelen med herptiler er kriminalisert i Norge både etter dyrevelferdsloven og naturmangfoldloven, men all bruk av dyr, både lovlig og illegal, kan oppfattes som økologisk forbrytelse ettersom det har negative konsekvenser for dyr og natur.

8.1 Skadebegrepet

Som redegjort for i kapittel 1, mener Larsen (2012: 40) at studier om miljøskade har tradisjonelt tilhørt naturvitenskapen, mens etiske analyser av holdninger til og bruk av natur og dyr har tradisjonelt vært filosofenes domene (bl. a. Singer, 2002; Regan, 1999, 2004). Til tross for dette, har de siste årene sett en økning i etterspørselen etter tverrfaglig forskning. Økologisk-global kriminologi er en videreføring av denne tverrfaglige retningen som undersøker skade på mennesker, dyr og miljø fra et kritisk globalt perspektiv.

Ved vurdering av skade på dyr og miljø er det til syvende og sist snakk om verdier og prioriteringer, ikke nødvendigvis hvorvidt skaden er dekket av loven. Rob White (2007a) understreker at spørsmål rundt miljøproblematikken og skade på dyr og miljø får stadig mer oppmerksomhet. Skade på dyr og miljø, for eksempel ved avskoging, forurensing og vanskjøtsel, er alle av interesse. White (2003) hevder at innenfor den økologisk-globale kriminologien er det brede fokuset på både lovlig og ulovlig skade nødvendig for å evaluere de systematiske konsekvensene av miljøskade. White (ibid) henviser til flere studier som identifiserer lovlige, sosiale praksiser med katastrofale konsekvenser på miljøet, som for eksempel ved hogst av gamle skoger. Dessuten påpeker White at en bred oppfatning av skadebegrepet bidrar til utbedringen av eksisterende regulatoriske tiltak som eksisterer for å redusere skadelig miljøpraksis.

White (2008:88) skriver at utfordringene ved å definere skade, både på miljø og dyr, oppstår ettersom den juridiske statusen varierer. White (2007b) fremhever at *“when it comes to environmental harm, what actually gets criminalized by and large reflects an anthropocentric perspective on the nature of the harm in question”*. I enkelte tilfeller, til tross for at konsekvensene kan være meget destruktive, utgjør skade rettmessig sosial praksis, og resulterer derfor ikke i juridiske sanksjoner. Hva som defineres som kriminalitet i straffeloven

omfatter selvsagt ikke den lovlige ødeleggelsen, og begrepet skade gir ingen forståelse av omfanget og alvorligheten av destruktive aktiviteter. Dersom vi skiller mellom lovlig- og ulovlig skade vil vi kunne klargjøre hva vi har å forholde oss til: det vil si forskjellen mellom den type skade de styrende organer finner nødvendig å kriminalisere, og hva slags skade de ønsker å beskytte mot en eventuell kriminalisering. Globale skader på miljø og klima er i stor grad produkter av globale økonomiske strukturer og transnasjonale interesser. Også skader på dyr som resultat av bl. a. pelsdyroppdrett, lakseoppdrett, kjøttproduksjon og lovlig handel med levende dyr styres av økonomiske interesser. Myndighetene velger å holde enkelte skadelige aktiviteter lovlige dersom det genererer økonomiske fordeler (Larsen, 2012).

White (2010: 3) understreker at global miljøskade ikke er et nytt fenomen. Mennesker har påvirket miljøet på ulike måter, noe som har resultert i forandringer i både lokale landskap og dyrestander i flere århundrer. De økologiske endringene har vært konsekvensene av den menneskelige utnyttningen av naturen i årrekker. Disse endringene har ikke alltid vært betraktet som skadelige, og forandringene på miljøet har ikke nødvendigvis blitt sett som negative. Men, som White (ibid) påpeker *«in ecological terms, however, there are, today, several areas of acknowledged harm that are garnering ever greater attention and concern from the scientific community and from the population at large»*. Det har blitt anerkjent at de menneskelige påvirkningene har hatt negative konsekvenser på miljøet (ibid). White (2010: 4) refererer til tre ulike problemområder av økologisk skade. Disse er:

- Problemer forbundet med klimaendringer.
- Problemer med avfall og forurensing.
- Problemer assosiert med biologisk mangfold.

Hva som faktisk utgjør miljøskade er vanskelig å definere, hevder White (2008: 89). Hva som blir ansett som moralsk eller umoralsk praksis avhenger av verdier og interesser til partene involvert. White (2008) henviser til tre forskjellige perspektiver som representerer måter å oppfatte skade på. Hvert perspektiv forstår forholdet mellom natur og menneske ulikt, og gjør det derfor vanskelig å definere skade. Disse perspektivene representerer ulike måter å oppfatte menneskets rolle i produksjonen av slike problemer og hvordan man bør tilnærme seg spørsmål om reguleringen av skade. Det første perspektivet, det antroposentriske (menneskesentrert) perspektiv, setter interessene til menneskene høyest og ser på naturen som et middel som kan tilfredsstille menneskets krav og ønsker. I dette perspektivet betraktes dyr og miljø som instrumenter og er atskilt fra mennesker i økosystemet. Antroposentrismen

vektlegger den moralske, biologiske og psykiske overlegenheten mennesker har ovenfor andre levende vesener. Både dyr og natur blir derfor sett instrumentelt, som gjenstander som kan brukes og kastes av mennesker. Integriteten til ikke-menneskelige dyr er kun av interesse dersom menneskene drar fordel av det. Det andre standpunktet, det biosentriske (artssentrert) perspektivet, står i kontrast til antroposentrismen. Dette perspektivet fremmer dyrs interesser og fremmer beskyttelsen av biologisk mangfold, i tillegg til dyrs rettigheter. Perspektivet vektlegger viktigheten av at ikke-menneskelige dyr har den samme moralske verdien som mennesker, samt at dyr tilegnes egenverdi. Grunnlaget for biosentrismen er bevaringen og anerkjennelsen av alle arters egenverd, ikke bare menneskeverdet. Til slutt, forsøker det økosentriske (sosio-økologisk sentrert) perspektivet å finne en balanse mellom behovet for å utnytte naturressursene for menneskelig overlevelse, men samtidig sikre bevaringen av biosentriske verdier. Økosentrismen nekter å sette menneskeheten over eller under resten av den naturen. Dette perspektivet forsvarer til en viss grad utnyttelsen av miljøet, så lenge det foregår på et bærekraftig vis (White, 2008: 12; White, 2009: 281; Halsey og White, 1998).

Ifølge Guri Larsen (2010, 2012) kan skadebegrepet best forstås ved å inndele skade i ulike typer alt etter hvordan og hvorvidt skaden kan defineres rettslig. I første omgang deler Larsen (ibid) skade i tre grupper: rettsstridig skade, skade i gråsonen mellom legal og illegal, samt legal skade.

1. Den første typen skade defineres som ulovlig skade og Larsen (ibid) deler denne inn i to undergrupper:
 - a. Skade som defineres som rettsstridig av straffeloven. Norsk strafferett er i forholdsvis liten grad satt til å regulere misbruken av dyr og miljø, men straffeloven har en klausul om miljøkriminalitet med en øvre strafferamme på 15 år for de mest alvorlige tilfellene.
 - b. Skade definert av nasjonale miljølover, internasjonal miljørett og internasjonale konvensjoner. Disse omfatter blant annet konvensjonen om biologisk mangfold, Bernkonvensjonen om artsmangfold, forurensingsloven og biomangfoldsloven fra 2009.
2. Den andre typen skade plasserer Larsen (ibid) i den juridiske gråsonen mellom lovlig og ulovlig virksomhet. Dersom utgangspunktet er mål og hensikter i lovgivning og konvensjoner som bestemmer bruk av dyr og natur, kan mesteparten av dagens skader plasseres innenfor rammen av den offisielle definisjon av natur skade, og som det er

forbud mot og strafferamme for. Eksempler på utstrakte hensikter og mål kan blant annet være den norske dyrevelferdsloven som skal ivareta vern av dyr på individnivå. Hovedbestemmelsen i dyrevernsloven fastslår at dyr har egenverdi, men uten at de konkrete enkeltbestemmelsene gjenspeiler dyrenes egenverdi. Hva som faktisk oppfattes som lovbrudd baseres i stor grad på skjønnsmessig vurdering.

3. Den siste typen skade – rettmessig skade – skiller seg ut fra de to andre typene, ved at skaden foreløpig ikke er rettslig definert og regulert som naturskade. Til tross for at denne type skade kan ha enorme globale konsekvenser – og lenge vært den største trusselen mot økosystemer, klima og menneskeheten – oppfattes den som lovlig og ikke en form for alvorlig straffbar handling. Et eksempel på dette er olje- og gassindustrien med sine skadelige utslipp av farlige klimagasser. Denne industrien er lovlig, men mengden utslipp reguleres av lovgivning (Larsen, *ibid*).

Larsen (2010) sier at dersom utgangspunktet er begrepet økologisk rettferdighet (relasjonen mennesket-natur), kan en måte å begrepsfeste legale skade mot dyr og natur være å innføre en ikke-juridisk, men moralsk kategori for dyre- og miljøskader – nemlig økologiske forbrytelser. Med dette begrepet inkluderer Larsen skader som ødelegger økosystemer og reduserer det biologiske mangfold. En slik forståelse av forbrytelse skiller seg fra rettslige definisjoner av kriminalitet. Lovgivningen utgår fra et antroposentrisk syn, hvor mennesket og samfunn prioriteres og skal beskyttes mot skader og kriminalitet, ikke dyr og natur. Dessuten påpeker Larsen (2010: 18) at:

«Skader i rettslige gråsoner som jeg definerer som økologisk kriminalitet så vel som økologiske forbrytelser som moralsk kategori kan også defineres som strukturell vold eller strukturell skade, dvs handlinger og virksomheter som ikke er intendert å påføre skade, men begrunnet ut fra hensynet til f.eks. næringsinteresser, distriktshensyn, landbruksinteresser, global frihandel, samfunnsøkonomiske interesser, økonomisk vekst og profitt osv. Men når konsekvensene av virksomheten er skadepåføring i stort omfang, oppfatter jeg det som forbrytersk i moralsk forstand»

Larsen (2012: 47) mener at dersom referansepunktet er betegnelsen økologisk rettferdighet, og målet er å konseptualisere lovlig skade mot naturen som et kriminologisk konsept, er løsningen å innføre en ikke-juridisk kategori, men moralsk kategori: *ecocide*. Larsen definerer *ecocide* som brudd på økologisk rettferdighet, som sådan konstituerer en moralsk kategori av kriminalitet. En forståelse av begrepet *ecocide* som moralsk kategori av kriminalitet og brudd

på økologisk rettferdighet er i strid med tradisjonelle og aksepterte definisjoner av kriminalitet og begrepet kriminalitet i straffelovgivningen (ibid). Nigel South (2010: 230) referer til Boekhout van Solinge (2008) som definerer *ecocide* som en handling som påfører eller tillater skade på miljøet.

Tim Boekhout van Solinge (2008) mener at økologisk kriminalitet refererer til skade på miljø og de mange individer på planeten. Han understreker at dette begrepet virker å kunne beskrive skaden og skadelige aktiviteter påført på økosystemet bedre enn begrepet miljøkriminalitet. Sagt på en annen måte, begrepet økologisk kriminalitet peker direkte på hva som står på spill, nemlig ødeleggelsen av natur og miljø. Dersom enn benytter Larsens (2012) skadebegrep, kan handelen med levende dyr, både den legale og illegale handelen, oppfattes som økologisk forbrytelse som moralsk kategori. Dette omfatter innføringen og hold av herptiler i Norge. Som tidligere kapitler har redegjort for, kan handelen med levende dyr resultere i dramatiske konsekvenser for både det biologiske mangfoldet og naturen. Til tross for at ulovlig hold og innføring av herptiler er, per definisjon, en juridisk forbrytelse i Norge, har håndhevingen av forbudet fortsatt tilsynelatende lav prioritet og ulovlig hold og innførsel er omfattende. Dessuten eksisterer det en vedvarende debatt hvorvidt forbudet er forsvarlig og om herptiler skal legaliseres i Norge. Jeg vil derfor inkludere ulovlig herptilhold, innførsel og handel under økologisk forbrytelser ettersom den juridiske statusen kan variere. I denne delen tar jeg ikke hensyn til den legale eller illegale statusen, men forsøker heller å se på herptilhold som en skadelig, økologisk forbrytelse. Som definert av Walters (2005, her i Boekhout van Solinge, 2008: 26) omfatter økologiske forbrytelser «*acts of environmental harm and ecological degradation*», som enten kan være ulovlig og/eller skadelig. Som undersøkt i kapittel 6 kan den skruppelløse handelen med herptiler, både den legale og illegale, ha katastrofale konsekvenser for de ulike bestandene. Hele arter og enkeltindivider forsvinner, og Herbig (2010) påpeker at en rekke reptilarter står i fare for å bli utryddet, samt at mange arter er allerede fullstendig utryddet. Den globale handelen med herptiler har vokst dramatisk de siste årene. Som en naturlig konsekvens av den internasjonale etterspørselen, også fra Norge, er nå herptilbestanden utsatt for en rekke problemer. Oppgaven har forsøkt å belyse de potensielt skadelige konsekvensene av handelen med herptiler. Det er som nevnt en rekke utfordringer assosiert med flere aspekter av handelen, blant annet i forbindelse med lite dyrevennlige fangst- og transportmetoder, samt det eventuelle misbruket som forekommer ved hold. Konsekvensene av handelen med herptiler er, uavhengig av juridisk status, enorme. Man kan lett snakke om en økologisk katastrofe, noe som kjennetegner økologiske forbrytelser.

Dersom utgangspunktet er miljø- og dyreskade, vil all handel med herptiler, uavhengig av juridisk status, anses som brudd på den økologiske rettferdigheten, dvs. skade som bryter ned økosystemer og det biologiske mangfoldet (som undersøkt av Larsen, 2010).

8.2 Avsluttende refleksjoner

Svært mange dyr blir ofte holdt i fangenskap med den hensikt å forbedre dyreeiers velferd ved at dyrene tilbyr tjenester i form av kameratskap, beskyttelse, assistanse eller stimuli. Men som det forrige kapitlet påpekte, eksisterer det imidlertid en rekke etiske innvendinger ved å holde dyr i fangenskap dersom eierens interesser blir tilfredsstilt på bekostning av dyrets interesser og generelle velferd. På den andre siden, er det mange arter som finner seg godt til rette i fangenskap, som kan leve et tilsynelatende tilfredsstillende liv hvor en del av behovene deres blir godt ivaretatt (f.eks frihet fra sult, frykt for predatorer, og sykdom) (Schuppli og Fraser, 1999). Richard Epstein (2004: 149) stiller spørsmål ved hvorfor alt hold nødvendigvis er negativt for dyrene. Hvorfor er det slik at dyrehold fører til lidelse blant dyr? Ofte er det motsatte tilfellet, ifølge Epstein. Dyr som er overlatt til seg selv i naturen mestrer det nødvendigvis ikke. Livet i naturen gjør dem sårbare for angrep fra andre dyr, dyrene kan mangle evnene til å finne mat eller habitater, og de kan få ulike sykdommer eller annen skade. Det faktum at husdyrhold endrer den naturlige tilstanden til dyr er ikke nødvendigvis negativt. Dersom eierne verdsetter dyrene sine, vil de bruke ressurser på deres beskyttelse og velvære. Husdyrhold gir dyrene tilgang til mat og habitat som kan skape lange liv i komfort (Epstein, ibid) En rekke av informantene med herptiler hevder at de tar tilstrekkelig hensyn til dyrenes behov og stiller krav til liv i fangenskap. Informant 2 påpeker blant annet at:

«for meg er dette 80 % av hobbyen, å kunne nok til å etterligne deres naturlige habitat. Ettersom jeg har en terrapin, er det litt vanskelig å etterligne store innsjøer og elver, men det vil ikke si at jeg dermed ikke gjør mitt for å tilpasse det best mulig. Ettersom terrapiner ofte holder seg på samme sted hele livet, så er det tilstrekkelig med å gi dem stor nok plass å svømme en del på i fangenskap, i tillegg til da en landdel. Reptiler har en del behov som er livsviktige, og veldig annerledes enn de generelle kjeledyrenes behov. Det er viktig å sette seg godt inn i dette, dersom man skal ha reptiler, uansett type. Ta for eksempel dette med korrekt lys. Dersom det konkrete dyret ikke får den korrekte lyskilden, vil dette føre til lidelse og til slutt død for dyret. Det er helt essensielt at man vet hva man driver med, og jeg har enda ikke møtt en reptil-entusiast som ikke har mye kunnskaper om sitt eget dyr, og oftest også

mange andre arter. Når det gjelder andre reptiler, så har jeg lest mye, og kan nok dermed en del mer enn «hvermannsen i gata». Men når/dersom jeg går til anskaffelse av nye reptiler, så vil jeg lese meg opp mer om det konkrete dyret jeg får»

Dersom herptilenes velferdsmessige behov blir ivaretatt, kan det argumenteres for at hold av herptiler ikke bare er negativt, såfremt det ikke påfører dyrene lidelse. En viss form for legalisering kan derfor medføre til at dyrene mottar livreddende medisinsk behandling hos veterinærer, samt andre fordeler. Til tross for dette, må ikke de forskjellige velferdsrelaterte betenkelighetene ved både hold, innføring og handel med herptiler undervurderes. Denne oppgaven har forsøkt å belyse de ulike problemene assosiert med hold og handel med herptiler.

Som kapittel 3 beskrev, finnes det om lag 100.000-200.000 ulovlige holdte herptiler i Norge. Som et resultat av det omfattende holdet og den ulovlige innføringen av herptiler til Norge har det blitt diskutert hvorvidt hold av dyrene bør legaliseres. Utgangspunktet for oppgaven var derfor følgende spørsmål: vil en oppmykning av forbudet mot herptiler føre til økt lidelse eller bedre dyrevelferd? Etter en gjennomgang av aktuell litteratur og fagstoff, vil jeg konkludere med at en innføring av positivlisten over «lovlige» herptiler vil medføre økt lidelse hos dyrene. Dette baseres blant annet på Krag (1999, 2009, 2011) og Warwicks (1995, 2009) argumentasjon på hvorfor forbudet mot herptiler bør opprettholdes.

I kapittel 6 forsøkte oppgaven å belyse de ulike problemene assosiert med herptilhandelen. Som dette kapitlet avdekket, eksisterer det en myriade av problemer med handelen og flere herptilarter står i fare for å bli utryddet. Jeg er av den oppfatning om at dersom dyreholdet legaliseres vil det øke presset på allerede utsatte herptilbestanden. Istedenfor å legalisere dyreholdet, bør ulovlig innførsel og hold føre til forbedret kontroll, strengere straffer for mennesket og ikke avlivning av den uskyldige part, dyret. Dersom det ulovlige dyreholdet avsløres er det dyrene som straffes, ettersom flesteparten blir avlivet. De involverte personene mottar hovedsakelig beskjedne bøter, og ingen videre konsekvenser utenom det.

Dessuten vil en eventuell legalisering bidra til tingliggjøringen av herptilene. Som kapittel 7 demonstrerte, kan endringer i praktiseringen av gjeldene lov forsterke herptilenes status som eiendom. Dersom herptiler selges over disk i Norge, vil det forsterke eiendomsstatusen og varekarakteren. Mens kjøp og salg av mennesker er strengt ulovlig og umoralsk, er handelen

med dyr en enorm industri hvor dyrene er gjenstander for menneskenes behov, enten i form av mat, kjæledyr eller andre animalske produkter. Som påpekt i forrige kapittel, har mennesket fundamental rett til å ikke betraktes som andres eiendom. For å unngå spesiesisme må vi derfor anerkjenne at herptiler også bør ha den retten.

8.3 Hva vil fremtiden bringe?

Som nevnt i kapittel 3, avslo landbruksministeren forslaget om legalisering av herptiler. I et notat fra Landbruk- og matdepartementet (11.04.13) konkluderes det at det ikke skal åpnes for innførsel og hold av herptiler. Landbruk- og matdepartementet hevder blant annet at herptiler ikke er domestiserte og de vil derfor oppfatte menneskelig kontakt som entydig negativt. Dessuten markeres det at selv om det er forbudt etter dyrevelferdsloven å føre med levende dyr, er det grunn til å tro at forbudet vil bli brutt av mange, ettersom mange slanger ikke aksepterer dødt fôr. Selv om reptileiere vil velge å føre med døde dyr, vil en legalisering av herptilhold by på flere utfordringer i henhold til produksjon og avlivning av slike «fôrdyr». Videre hevder Landbruks- og matdepartementet at en legalisering vil kunne skape utfordringer ved håndhevingen av regelverket. Det vil kreve mer kunnskap for å differensiere lovlige og ulovlige arter, både hos Mattilsynets inspektører, politi og tollvesen.

Avslaget har ført til store protester i herptilmiljøet. Medlemmene av internettforumet *ReptilFreaks* har vært særdeles aktive etter avslaget, og stiller seg undrende til landbruksministerens begrunnelse for avslaget. En rekke medlemmer har blant annet oppfordret til demonstrasjon utenfor stortinget og anmodes til å stille spørsmål ved behandlingen av lovforslaget. Dessuten har Norsk Herpetologisk Forening (NHF) satt i gang en underskriftskampanje, som vektlegger at det bør stilles like krav til alle dyr som holdes i fangenskap i norske hjem, enten det er hunder, katter, gnagere eller reptiler. Med denne kampanjen forsøker NHF å vise avsky og uenighet med landbruksminister Vedums uttalelser om avlivning av herptiler, samt promotere deres ønske om å la det nye forslaget gå til høring som planlagt. Denne underskriftskampanjen har per dags dato (22.04.13) 1.102 signaturer. Forøvrig mobiliseres det på Facebook-sidene til NHF, hvor de oppfordrer medlemmene til å signere underskriftskampanjen:

Det mobiliseres på Facebook-sidene til NHF

Til tross for at det hevdes at dyrevelferden til herptiler i Norge ikke ivaretas (Warwick, 2009; Krag, 1999, 2009, 2011), mener fortsatt NHF og resten av herptilmiljøet at dyrevelferden best ivaretas ved legalisering. Facebook-gruppen «Send lovforslaget om eie av eksotiske dyr til høring» har per dags dato (22.04.13) 666 «likes» og 216 personer «snakker om dette». Debatten rundt en oppmykning av forbudet mot herptiler kommer til å rulle videre, men en legalisering med det første virker lite sannsynlig.

Antall ord: 40.474

Litteraturliste

- Aas, K (2007) *Globalization and Crime*. London: Sage.
- ABC News (2012) *Burmese pythons invading the Everglades*. URL: <http://abcnews.go.com/blogs/technology/2012/01/burmese-pythons-invading-the-everglades/>
- Agnew, R (1998) 'The Causes of Animal Abuse: A Social-Psychological Analysis'. *Theoretical Criminology* 2: 177.
- Aubert, V (1985) *Det Skjulte Samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Auliya, M (2003) *Hot Trade in Cool Creatures: A Review of the Live Reptile Trade in the European Union in the 1990s with a Focus on Germany*. Brussel: Traffic Europe.
- Banks, D., Davies, C., Gosling, J., Newman, J., Rice, M., Wadley, J og Walravens, F (2008): *Environmental Crime. A threat to our future*. London: Environmental Investigation Agency. URL: http://www.unodc.org/documents/NGO/EIA_Ecocrime_report_0908_final_draft_low.pdf
- Befring, E (1994) *Forskingsmetode og Statistikk*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Beirne, P (1999) 'For a Nonspeciesist Criminology: Animal Abuse as an Object of Study', *Criminology*, 37.
- Beirne, P (2007) 'Animal rights, animal abuse and green criminology', i Beirne, P og South, N (2007) *Issues in Green Criminology. Confronting harms against environments, humanity and other animals*. Cullompton: Willan Publishing.
- Beirne, P og South, S (2007): *Issues in Green Criminology-Confronting Harms Against Environments, Humanity and Other Animals*. Devon: Willan Publishing.
- Boekhout van Solinge, T (2008) 'Crime, Conflicts and Ecology in Africa', i Sollund, R (2008) *Global Harms: Ecological Crime and Speciesism*. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Braastad, B., Dolmen, D., Nordgreen, J., Sørensen, P, og Ølberg, R (2011) *Risikovurdering – Dyrevelferd ved hold av visse arter som familie- og hobbydyr*. Uttalelse fra Faggruppe for dyrehelse og dyrevelferd i Vitenskapskomiteen for mattrygghet.
- Brack, D (2002) 'Combating International Environmental Crime', *Global Environmental Change*, 12, pp. 143-47.
- Bruwer, S (1997) *Report on the Reptile Trade in South Africa*. Report presented to the Interpol subgroup on wildlife crime. Sør-Afrika.
- Bullard, R (1990): *Dumping in Dixie: Race, Class and Environmental Quality*. Boulder: Westview.
- Bullard, R (1994): *Unequal Protection: Environmental Justice and Communities of Color*. San Francisco: Sierra Club Books.

- Cazaux, G (1999) 'Beauty and the beast: animal abuse from a non-speciesist criminological perspective', i *Crime, Law & Social Change* 31: 105–126.
- Companion Animal Welfare Council (2003) *Report on the Welfare of Non-Domesticated Animals Kept for Companionship*. Devon: CAWC.
- Christensen, T (2008) *Avliver Hundrevis av Utrydningstruede Dyr*. Oslo: Norges Naturvernforbund. URL: <http://naturvernforbundet.no/naturogmiljo/import/avliver-hundrevis-av-utrydningstruede-dyr-article9613-1009.html>
- Commission for Environmental Cooperation (2005) *Illegal Trade in Wildlife – A North American Perspective*. Canada: CEC.
- Cook, D., Roberts, M og Lowther, J (2002) *The International Wildlife Trade and Organised Crime: A Review of the Evidence and the Role of the UK*. Wolverhampton: WWF-UK.
- Det Kongelige Landbruksdepartementet (2002) *St.meld. nr. 12 – Om dyrehold og dyrevelferd*. Tilråding fra Landbruksdepartementet av 13. desember 2002, godkjent i statsråd samme dag (Regjeringen Bondevik II).
- Didriksen, K (2000) *Ulovlig Innførsel av Eksotiske Dyr*. Dyrenes Forsvarer. Økokrim. URL: <http://old.dyrebeskyttelsen.no/artikler/df2000-3d.shtml>
- Direktoratet for Naturforvaltning (oppdatert 2011) *Import av Levende Dyr og Planter*. Regelverk: Handel med trua arter (CITES). URL: <http://www.dirnat.no/content/461/Import-av-levende-dyr-og-planter>
- Donovan, J (1990) 'Animal Rights and Feminist Theory'. *Journal of women in culture and society*. Vol. 15:2.
- Dunayer, J (2004) *Speciesism*. Maryland: Ryce Publishing.
- Dyrevernalliansen (2009) *Dyrevernalliansens prinsipper*. URL: http://www.dyrevern.no/om_oss/annet_om_oss/dyrevernalliansens_prinsipper (lesedato 15.04.13).
- Dyrevernalliansen (2013a) *Kattunger, kaninunger, rotter, mus og andre dyr risikerer å bli slangemat*. URL: http://www.dyrevern.no/artikler/nyheter_om_familiedyr/26908 (lesedato 15.04.13).
- Dyrevernalliansen (2013b) *Seier for reptilenes dyrevelferd*. URL: http://www.dyrevern.no/artikler/nyheter_om_familiedyr/seier_for_reptilenes_dyrevelferd (lesedato 16.04.13).
- Ellefsen, R (2009) *Ny Dyrevelferdslov: Beskyttes Dyr eller Næring? Interessekonflikt og motstridende syn på dyrs status i lovprosessen forut for dyrevelferdsloven*. Masteroppgave i Rettssosiologi. Universitetet i Oslo.
- Elliott, L (2007a) 'Combating Transnational Environmental Crime: 'Joined Up' Thinking about Transnational Networks', I Kangaspunta, K og Marshall, I (2009): *Eco-Crime and Justice – Essays on Environmental Crime*. Torino: UNICRI.

- Elliott, L (2007b) 'Transnational environmental crime in the Asia Pacific: an un(der)securitized security problem?', i White, R (2009) *Environmental Crime. A Reader*. Cullompton: Willan Publishing.
- Engler, M og Parry-Jones, R (2007) *Opportunity or Threat: The Role of the European Union in Global Wildlife Trade*. Brussel: Traffic Europe.
- Epstein, R (2004) 'Animals as objects, or subjects, of rights', i Sunstein, C., og Nussbaum, M (2004) *Animal Rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Favre, D (2004) 'A New Property Status for Animals', i Sunstein, C., og Nussbaum, M (2004) *Animal Rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Fossheim, H (Sist oppdatert: 04. mai 2009) *Konfidensialitet*. De nasjonale forskningsetiske komiteer. URL: <http://www.etikkom.no/no/FBIB/Temaer/Personvern-og-ansvar-for-den-enkelte/Konfidensialitet/> (lesedato 07.oktober 2011).
- Fosså, S (2008) *Vurdering av fremmede arter av reptiler, amfibier og pattedyr for hold som selskaps/hobbydyr i Norge*. Grimstad: Norsk Zoohandleres Bransjeforening. URL: http://dynamic.protu.no/pictures/181/files/rapporter/NZB-vurdering_av_fremmede_arter.pdf
- Foucault, M (1972) *The Archeology of Knowledge*. London: Tavistock.
- Francione, G (1995) *Animals, Property, and the law*. Philadelphia: Temple University Press.
- Francione, G (2004) 'Animals – Property or Persons?' i Sunstein, C., og Nussbaum, M (2004) *Animal Rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Francione, G (2007) *Reflections on Animals, Property, and the Law and Rain Without Thunder*. Law and Contemporary Problems, vol. 70: 9.
- Franke, J og Telecky, T (2001) 'Reptiles as Pets. An Examination of the Trade in Live Reptiles in the United States', i Herbig, J (2003) *The Illegal Reptile Trade*. PhD thesis. Pretoria: University of South Africa.
- Franklin, J (2005) *Animal Rights and Moral Philosophy*. New York: Columbia University Press.
- Friedrichs, D og Friedrichs, J (2002) 'The World Bank and crimes of globalization: a case study', i White, R (2009) *Environmental Crime. A Reader*. Cullompton: Willan Publishing.
- Frøslie, A (2000) 'At dyr ikke skal lide i "utreningsmål". Om dyrevernløvens hovedparagraf', i Føllesdal, A (2000) *Dyreetikk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Føllesdal, A (2000) *Dyreetikk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Gardner, R (2005) *Animal Ethics*. Cambridge: Polity Press.

- Gibbons, J., Scott, D., Ryan, T., Buhlmann, K., Tuberville, T., Metts, B., Greene, J., Mills, T., Leiden, Y., Poppy, S., og Winne, C (2000) *The Global Decline of Reptiles, Dèjà Vu Amphibians*. Vol. 50 No 8. Bioscience.
- Green, J (2005) *International Trade in Wild-Caught Reptiles*. Michigan State University College of Law. Animal Legal and Historical Center. URL: <http://www.animallaw.info/articles/ddusitwr.htm#top>
- Hallsworth, S (2008) 'Imaginary Spaces and Real Relations, i Sollund, R (2008) *Global Harms: Ecological Crime and Speciesism*. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Halsey, M (1997): 'The Wood for the Paper: Old-Growth Forest, Hemp and Environmental Crime', *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 30 (2): 121-148.
- Halsey, M og White, R (1998) 'Crime, Ecophilosophy and Environmental Crime'. *Theoretical Criminology*. Vol. 2 (3): 345-371. London: Sage.
- Hayman, G og Brack, D (2002) *International Environmental Crime: The Nature and Control of Environmental Black Markets*. London: Royal Institute of International Affairs.
- Herbig, J (2003) *The Illegal Reptile Trade*. PhD thesis. Pretoria: University of South Africa.
- Herbig, J (2010) 'The illegal reptile trade as a form of conservation crime: a South African criminological investigation', i White, R (2010) *Global Environmental Harm – Criminological Perspectives*. New York: Routledge.
- Herbig, J og Joubert, S (2006) 'Criminological semantics: conservation criminology – vision or vagary', i White, R (2009) *Environmental Crime. A Reader*. Cullompton: Willan Publishing.
- Hestenes, E (2011) *Mattilsynets anmeldelsespraksis ved hold av eksotiske dyr*. Mattilsynet. URL:http://www.okokrim.no/miljokrim/nor/tidligereutgaver/3_desember_2011/artikler/anmeldelsespraksis-eksotiske-dyr
- Holme, I og Solvang, B (1996) *Metodevalg og Metodebruk*. Oslo: TANO.
- Humane Society of the United States (2001) *The Trade in Live Reptiles – Imports to the United States*. Washington: The Human Society of the United States. URL: http://www.humanesociety.org/assets/pdfs/wildlife/exotics/reptile_trade_import.pdf
- Jørgensen, M. W., & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Kleiberg, G (2009) *Tatt med fjorten slanger på kroppen*. NRK. URL: <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/sorlandet/1.6835062> (lesedato 12.03.13)
- Knævelsrud, T (2008) *Høring – forslag til ny forskrift om tillatte dyrearter*. Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler. Mattilsynet.
- Krag, A (1999) *Krypdyr som Hobbydyr*. Dyrebeskyttelsen Norge Rapport nr. 1/99.

- Krag, A (2009) *Vedr. Hold av herptiler og vurdering av en positivliste*. Oslo: Dyrevernalliansen.
- Krag, A (2011) *Notat: Forbudet mot Hold av Krypdyr bør Opprettholdes*. Oslo: Dyrevernalliansen.
- Laidlaw, R (2006) *Scales and Tales: The Welfare and Trade in Reptiles Kept as Pets in Canada*. Canada: World Society for the Protection of Animals.
- Landbruks- og matdepartementet (2013) *Hold av eksotiske slanger og øgler blir fortsatt forbudt*. Landbruks- og matdepartementet: Oslo. URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/aktuelt/nyheter/2013/april-13/hold-av-eksotiske-slanger-og-ogler-blir-.html?id=722092>
- Larsen, G (2003) *Dyrevern eller Samfunnsvern? Dyremishandling som lovbrudd og lovlydig handling*. Oslo: Unipub forlag.
- Larsen, G (2010) 'Perspektiver i Økologisk-Global Kriminologi', *INSfK: 52. Forskerseminar – Økologisk og Global Kriminologi*. Hønefoss: Scandinavian Research Council for Criminology.
- Larsen, G (2012) 'The most serious crime: eco-genocide concepts and perspectives in eco-global criminology', i Ellefsen, R., Sollund, R og Larsen, G (2012) *Eco-global Crimes: Contemporary Problems and Future Challenges*. Oslo: Ashgate.
- Lilledahl, G og Hegnes, A (2000) *Kvalitativ metode – Forelesningsnotat*. Sosiologi Hovedfag UIO. Kollektivt utarbeidet av Lilledahl og Hegnes. URL: <http://www.giaever.com/sosiologi/KM.htm>
- Lillywhite, H og Gatten, R (1995) 'Physiology and Functional Anatomy', i Warwick, C., Frye, F og Murphy, J (1995) *Health and Welfare of Captive Reptiles*. London: Chapman and Hall.
- LMD [Landbruks- og matdepartementet] (1974) Lov om dyrevern. LOV-1974-12-20 nr.73.
- LMD [Landbruks- og matdepartementet] (1976) Forskrift om fremmedartede dyr. FOR-1976-11-20-3.
- LMD [Landbruks- og matdepartementet] (2009) Lov om dyrevelferd. LOV 2009-06-19 nr 97.
- Low, N og Gleeson, B (1998): *Justice, Society and Nature: An Exploration of Political Ecology*. London: Routledge.
- Luke, B (1992) 'Justice, Caring, and Animal Liberation', i Donovan, J og Adams, C (1996) *Beyond Animal Rights. A Feminist Caring Ethic for the Treatment of Animals*. New York: Continuum.
- Lynch, M og Stretesky, P (2010) 'Global warming, global crime: a green criminological perspective', i White, R (2010) *Global Environmental Harm. Criminological Perspectives*. Cullompton: Willan Publishing.
- Maestro, M (1973) *Cesare Beccaria and the Origins of Penal Reform*. Philadelphia: Temple University Press.

- Manning, R (1992) 'Caring for Animals', i Donovan, J og Adams, C (1996) *Beyond Animal Rights. A Feminist Caring Ethic for the Treatment of Animals*. New York: Continuum.
- Mathur, A (2009) *CITES and Livelihood: Converting Words into Action*. The Journal of Environmental Development. Vol 18: 291.
- MD [Matdepartementet] (1981) Lov om jakt og fangst av vilt. LOV-1981-05-29-38.
- Mejdell, C (2000) 'Dyreetikk i praksis – Noen problemstillinger belyst gjennom uttalelser fra Rådet for Dyreetikk', i Føllesdal, A (2000) *Dyreetikk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Mittermeier, R., Carr, J., Swingland, R., Werner, T og Mast, R (1992) 'Conservation of Amphibians and Reptiles', I Adler, K (ed.), *Herpetology: Current Research on the Biology of Amphibians and Reptiles*. Oxford: Society for the Study of Amphibians and Reptiles.
- NESH (2006) *Forskningsetiske Retningslinjer for Samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: De Nasjonale Forskningsetiske Komiteer.
- Neumann, I (2001) *Mening, Materialitet, Makt: En Innføring i Diskursanalyse*. Oslo: Fagbokforlaget.
- NOAHs *Dyrerettighetserklæring*. URL: <http://www.dyrsrettigheter.no/om-noah/noahs-dyrerettighetserklaering/> (lesedato 15.04.13).
- Norsk Herpetologisk Forening (2008) *Hold av Herptiler i Norge – Forslag til Positivliste med Kommentar*. Laget av Norsk Herpetologisk Forening på forespørsel fra Mattilsynet. URL: <http://www.herpetologisk.com/lov/positivliste-2008/positivliste-2008.pdf>
- Nussbaum, M (2001) 'Book Review: Animal Rights: The Need for a Theoretical Basis', *Harvard Law Review* 114: 1506-549.
- Nussbaum, M (2006) *Frontiers of justice : disability, nationality, species membership*. Cambridge: Harvard University Press.
- Oppedal, M (2010) *Sjeldne slanger og øgler blir kanskje avliva*. Rogaland: NRK. URL: <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/rogaland/nord-jaeren/1.7286013>
- Ot.prp. nr. 15 (2008-2009): *Om lov om dyrevelferd*. Oslo: Landbruks- og matdepartementet.
- Pearce, F og Tombs, S (1998): *Toxic Capitalism: Corporate Crime and the Chemical Industry*. Aldershot: Dartmouth.
- Qvenild, M (2012) 'Native Nature and Alien Invasions: Battling with concepts and plants at Fornebu, Norway', i Ellefsen, R., Sollund, R og Larsen, G (2012) *Eco-global Crimes: Contemporary Problems and Future Challenges*. Oslo: Ashgate.
- Regan, T (1984) *The Case for Animal Rights*. New York: Routledge.
- Regan, T (1999) *Djurenes rettigheter, en filosofisk argumentasjon*. Forlaget Nye Doxa.
- Regan, T (2004) *Empty Cages. Facing the Challenge of Animal Rights*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

- Regan, T (2007) 'Vivisection: the case for abolition', in Beirne, P and South, N, ed. (2007) *Issues in Green Criminology. Confronting harms against environments, humanity and other animals*. Cullompton: Willan Publishing.
- Riise, I (2012) 'Natural exploitation: The shaping of the human-animal relationship through concepts and statements', i Ellefsen, R., Sollund, R og Larsen, G (2012) *Eco-global Crimes: Contemporary Problems and Future Challenges*. Oslo: Ashgate.
- Rotnes, H (2011) *Mattilsynet vil Legalisere Slanger*. NRK. URL: <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/hordaland/1.7677357>
- Rotnes, H (2012) *Kan ikke nok om reptiler*. NRK. URL: <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/hordaland/1.8031410>
- Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals (2002) *Far From Home – Reptiles that Suffer and Die in Captivity*. Sussex: RSPCA.
- Ruggiero, V (1996) *Organized and Corporate Crime in Europe: Offers that Can't be Refused*. Aldershot: Dartmouth.
- Saugstad, J (2000) 'Et kantiansk syn på dyrs moralske status', i Føllesdal, A (2000) *Dyreetikk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Schlaepfer, M., Hoover, C og Dodd, K (2005) *Challenges in Evaluating the Impact of the Trade in Amphibians and Reptiles on Wild Populations*. Vol.55 No.3. American Institute of Biological Sciences.
- Schneider, J (2008) 'Reducing the Illicit Trade in Endangered Wildlife: the Market Reduction Approach', i White, R (2009) *Environmental Crime: a Reader*. Devon: Willan Publishing.
- Schuppli, C og Fraser, D (1999) 'A framework for assessing the suitability of different species as companion animals'. *Animal Welfare* 2000, 9: 359-372.
- Singer, P (2002) *Dyrenes frigjøring*. Oslo: Spartacus forlag (Animal Liberation, first published 1975, New York).
- Soete, F (2010) *It's Just an Animal. A Theoretical Framework for Understanding the Emergence of Animal Categories in the United States*. PhD-Thesis. The University of British Columbia.
- Sollund, R (2008) *Global Harms: Ecological Crime and Speciesism*. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Sollund, R (2009) 'Menneskers paradoksale forhold til dyr'. *Sosiologi i Dag*, Årgang 39, Nr. 3. pp.42-68.
- Sollund, R (2012) 'Speciesism as doxic practice versus valuing difference and plurality', i Ellefsen, R., Sollund, R og Larsen, G (2012) *Eco-global Crimes: Contemporary Problems and Future Challenges*. Oslo: Ashgate.

- South, N (2010) 'The ecocidal tendencies of late modernity: transnational crime, social exclusion, victims and rights', i White, R (2010) *Global Environmental Harm – Criminological Perspectives*. New York: Routledge.
- South, N og Wyatt, T (2011) *Comparing Illicit Trades in Wildlife and Drugs: An Exploratory Study*. Deviant Behavior, 32. Newcastle: Routledge.
- Spedding, C (2000) *Animal Welfare*. London: Earthscan.
- St. meld. nr. 12 (2002-2003): *Om dyrehold og dyrevelferd*. Utgitt av Landbruksdepartementet. Oslo: Landbruksforlaget.
- Stephenson, S (2008) 'The dog that could not bark', i Sollund, R (2008) *Global Harms: Ecological Crime and Speciesism*. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Svärd, P (2008) 'Protecting the Animals? An abolitionist critique of animal welfarism and green ideology', i Sollund, R (2008) *Global Harms: Ecological Crime and Speciesism*. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Svendsen, R (2013) *Landbruksministeren vil ikke oppheve forbudet mot krypdyr*. NRK. URL: <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/hordaland/1.10971668>
- Tang, K (2012) *World Model UN 2012 Background Guide*. Vancouver: Interpol. URL : <http://worldmun.org/upload/INTERPOL.pdf>
- Thagaard, T (2009) *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- The Washington Post (2012) *In Florida Everglades, pythons and anacondas dominate food chain*. URL: http://articles.washingtonpost.com/2012-01-30/national/35440220_1_python-invasion-female-python-reptile-keepers
- Thoen, G (2011) *Legalisering av Hold av Reptiler og Amfibier*. Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler. Mattilsynet.
- Trygstad, A (2008) *Flere Tusen Illegale Dyr i Trondheim*. Trondheim: Byavisa. URL: <http://www.byavisa.no/bolig/artikler.php?artid=3072>
- United Nations Environment Programme (2009) *Review of Non-Cites Reptiles that are Known or Likely to be in International Trade*. A Report to the European Commission Directorate General Environment ENV.E.2 Environmental Agreements and Trade. URL: http://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/reports/non_cites_reptiles.pdf
- Veggeland, M (2013) *Mattilsynet foreslår å tillate privat hold av reptiler og amfibier*. Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler. Mattilsynet. URL: http://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/kjaledyr_og_konkurransedyr/eksotiske_dyr/mattilsynet_foreslaar_aa_tillate_privat_hold_av_reptiler_og_amfibier.8510
- Walters, B (2003): *Slapping on the Wrists: Defamation, Developers and Community Activism*. Sydney: UNSW Press.
- Warchol, G (2007) 'The Transnational Illegal Wildlife Trade, Criminal Justice Studies'. A *Critical Journal of Crime, Law and Society*, 17: 1.

- Warwick, C., Arena, P og Steedman, C (2009) *Reptiles and Amphibians as Pets & the Norwegian Positive List Proposal*.
- Warwick, C., Frye, F og Murphy, J (1995) *Health and Welfare of Captive Reptiles*. London: Chapman and Hall.
- Wellsmith, M (2010) 'The applicability of crime prevention to problems of environmental harm: a consideration of illicit trade in endangered species', i White, R (2010) *Global Environmental Harm. Criminological Perspectives*. Cullompton: Willan Publishing .
- White, R (2003) 'Environmental Issues and the Criminological Imagination', *Theoretical Criminology*, 7, pp. 483-506. London: Sage.
- White, R (2007a) *Environmental Harm, Ecological Justice and Crime Prevention – the challenge to criminology*. Conference paper.
- White, R (2007b) 'Green Criminology and the Pursuit of Social and Ecological Justice', i Beirne, P og South, N, ed. (2007) *Issues in Green Criminology. Confronting harms against environments, humanity and other animals*. Cullompton: Willan Publishing.
- White, R (2008) *Crimes Against Nature – Environmental Criminology and Ecological Justice*. Devon: Willan Publishing.
- White, R (2009) *Environmental Crime. A Reader*. Devon: Willan Publishing.
- White, R (2010) 'A Green Criminology Perspective', i McLaughlin, E og Newburn, T (2010) *The Sage Handbook of Criminological Theory*. Los Angeles: Sage.
- White, R (2011) *Transnational Environmental Crime – Toward an Eco-Global Criminology*. London: Routledge.
- White, R (2012) 'The foundations of eco-global criminology', i Ellefsen, R., Sollund, R og Larsen, G (2012) *Eco-global Crimes: Contemporary Problems and Future Challenges*. Oslo: Ashgate.
- Wylter, L og Sheikh, P (2008) *CRS Report for Congress: International Illegal Trade in Wildlife: Threats and U.S. Policy*. USA: Congressional Research Service.
- Zimmerman, M (2003) *The Black Market for Wildlife: Combating Transnational Organized Crime in the Illegal Wildlife Trade*. Vanderbilt Journal of Transnational Law Vol. 36: 1657.

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide – informanter med dyr

Fredrik Larsen

fredrik.larsen@student.jus.uio.no

Tlf: (+47) 48 15 15 21

Illegale reptiler i Norge. Intervjuguide/spørsmål til informanter som har reptiler.

Litt om prosjektet. Avhandlingens tema er forbudet mot innførsel og hold av reptiler i Norge. Jeg ønsker å se på argumenter og begrunnelser for og imot forbudet, og diskutere hvorvidt forbudet mot reptiler bør opprettholdes eller ikke. Prosjektet baseres i stor grad på dokumentstudier, samt på en rekke samtaler med personer for og i mot forbudet mot krypdyr.

Som forsker har jeg taushetsplikt og informasjon som framkommer gjennom intervjuene vil bli anonymisert og kan ikke bli sporet tilbake til informantene. Det er frivillig å delte og man kan trekke sitt samtykke underveis. Jeg er veldig takknemlig overfor alle som bidrar med sine tanker om temaet.

Prosjektet leveres og er ferdig mai 2013. Alle innsamlede opplysninger anonymiseres ved prosjektslutt og i den ferdige oppgaven.

Ved eventuelle andre spørsmål/betenkeligheter kan veileder Guri Larsen også kontaktes på 22850137 / 92605438, eventuelt guri.larsen@jus.uio.no

Informantens bakgrunn:

Kjønn:

Alder:

Yrke:

Hva slags/hvor mange reptiler har du?

Hvor lenge har du hatt reptiler?

Hvor/hvordan startet interessen din for disse dyrene? Hvorfor ønsket du å skaffe deg reptiler?

Fortell om ditt forhold og syn på dyr generelt.

Hvordan oppfatter du ditt hold av reptil(er) i forhold til at det er ulovlig/at du begår en kriminell handling?

Om dyret/dyrene

Fortell om ditt forhold til reptilene dine, og hvordan du behandler dem.

Hva vet du om reptilers naturlige behov og hvordan de lever i sine naturlige omgivelser?

Hvordan bor dyrene hos deg? Hva vet du om dyrenes plassbehov? Størrelse på terrariet/bur o.l.

Hvor/hvordan fikk du tak i reptilene?

Hva vet du om dine dyrs opprinnelse? Hvilke papirer fikk du da du skaffet deg reptil(er)? Er de viltfanget osv.?

Hva mater du reptilene dine med? Bruker du levende fordyr o.l.? I tilfelle, hvordan skaffer du deg disse levende dyrene?

Har du kunnskap om reptiler trives i fangenskap eller ikke? Hvordan oppfatter du at dine dyr har det hos deg?

Har reptilene dine vært syke/skadet? Hva gjorde du da? Oppsøkte du veterinær? Hvordan reagerte veterinæren på at dyret du ønsket behandlet er ulovlig å holde i Norge? Hvilke indikasjoner er det på om dyret er sykt/skadet?

Hvordan reagerer ditt sosiale miljø (nabo, venner, familie) på at du har reptiler? Vet alle at du bryter en lovbestemmelse?

Om forbudet

Hva mener du om forbudet mot reptiler? Bør det oppheves eller opprettholdes? Begrunn synet ditt.

Har du selv eller noen du kjenner blitt anmeldt for ulovlig hold av reptiler? Hvem anmeldte? Hvilke konsekvenser fikk det?

Hvilke reptiler bør man eventuelt inkludere på en liste over lovlige dyr? Eventuelt hvilke dyr bør man ikke inkludere?

Dersom en såkalt positivliste blir innført, hvordan tror du det vil fungere?

Hva vet du om sykdom reptiler kan få og fare for smitteoverføring på mennesker? Er du bekymret for helsen til dine reptiler og eventuell smitteoverføring? Hvilke forhåndsregler tar du?

Kjenner du til myndighetenes begrunnelse for innføringen av forbudet i 1976? Hva mener du om begrunnelsen? Hvor mye informasjon om reptilers behov, hvordan de bør leve i fangenskap, føde, plassbehov osv., er tilgjengelig? Hvilken informasjon har du fått og fra hvem? Hvordan forholder du deg til informasjon du har fått?

Hva mener du om synspunkter som kommer fram i debatten nå om forbudet bør oppheves eller opprettholdes? Er du selv aktiv i debatten?

Tilleggsinformasjon

Har du noe mer å tilføye?

Vedlegg 2: Intervjuguide – dyrevern

Fredrik Larsen

fredrik.larsen@student.jus.uio.no

Tlf: (+47) 48 15 15 21

Illegale reptiler i Norge.

Avhandlingens hovedtema er forbudet mot innførsel og hold av reptiler i Norge og debatten de siste årene om hvorvidt forbudet bør oppheves eller opprettholdes. Hensikten er å drøfte argumenter og begrunnelser for og imot forbudet. Prosjektet baseres i stor grad på litteratur og dokumentstudier, samt på en rekke samtaler med personer for og i mot forbudet mot krypdyr.

Som forsker har jeg taushetsplikt og informasjon som framkommer gjennom intervjuene vil bli anonymisert og kan ikke bli sporet tilbake til informantene. Det er frivillig å delte og man kan trekke sitt samtykke underveis. Jeg er veldig takknemlig overfor alle som bidrar med sine tanker om temaet.

Masteravhandlingen leveres og er ferdig mai 2013. Alle innsamlede opplysninger anonymiseres ved prosjektslutt og i den ferdige oppgaven.

Ved eventuelle andre spørsmål/betenkeligheter kan veileder Guri Larsen også kontaktes på 22850137 / 92605438, eventuelt guri.larsen@jus.uio.no

Om informanten og organisasjonen som representeres

Navn:

Representerer hvilken organisasjon?

Om hold av dyr generelt

Har du kjæledyr? I tilfelle hvilket dyr?

Hva mener du om dagens hold av dyr generelt og kjæledyr/hobbydyr spesielt? Hva oppfatter du som negative eller positive side? Begrunn synet ditt.

Hvilke dyr oppfatter du som best egnet som kjæledyr?

Finnes det kjæledyr/hobbydyr i Norge som ikke burde være lovlige å holde etter din mening?

Om forbudet mot hold av reptiler

Kjenner du til myndighetenes begrunnelse for innføringen av forbudet i 1976? Hva mener du om begrunnelsen?

Hva mener du om forbudet mot reptiler? Bør det oppheves eller opprettholdes? Begrunn ditt syn

Hva mener du om synspunkter som kommer fram i debatten nå om forbudet bør oppheves eller opprettholdes? Ser du noen positive eller negative aspekter ved en eventuell legalisering?

Tror du forbudet eventuelt blir opphevet?

Hvordan tror du det faktiske omfanget av ulovlig holdte reptiler i Norge er? Det spekuleres i 100.000-200.000 ulovlige dyr. Tror du dette er et korrekt antall, mindre eller overdrevet?

Norge er det eneste landet i Europa med totalforbud på reptiler og amfibier. Hvorfor tror du hold av reptiler er ansett som forsvarlige i alle andre land, og ikke i Norge?

Hva vet du om reptilers naturlige behov og hvordan de lever i sine naturlige omgivelser?

Anser du reptiler som mer krevende eller lettere å holde enn andre lovlig akvariedyr? Begrunn svaret ditt.

«Forbudet gjør folk redde for å ta med dyrene sine til veterinær når de blir syke, i frykt for å bli rapportert til Mattilsynet eller politiet», sier fagsjef Ellef Blakstad i Veterinærforeningen.

Et argument som er mye brukt er at dagens forbud fører til dårlig velferd for dyrene, ettersom eierne ikke tørr å oppsøke veterinær ved sykdom. Hvilke tanker har du rundt dette? Tror du dyrevelferden påvirkes dersom forbudet oppheves? I hvilken retning?

Slik situasjonen er nå og dersom reptiler blir lovlig, tror du norske veterinærer har tilstrekkelig med kunnskap om reptiler til å gi råd om hvordan holdet bør være og gi adekvat behandling ved skade, sykdom eller andre plager hos dyret?

En opinionsundersøkelse fra Infact i januar 2009 viser at det ikke er støtte i befolkningen for å tillate privat hold av reptiler. **Hvordan tolker du denne undersøkelsens resultat, og bør myndighetenes avgjørelse om forbud eller ikke baseres på folks meninger?**

Norsk Herpetologisk Forening mener at man i første omgang bør legalisere om lag 30 arter. Dette vil føre til langt færre ulovlig holdte arter som fører til at myndighetene vil kunne ha større kontroll med hvilke arter som omsettes i landet. **Hva mener du om dette synet?**

Det hevdes i debatten at noen personer tjener store penger på smuglingen av sjeldne og truede reptiler. Hva tror du? Kjenner du til personer/nettverk som tjener penger på ulovlig import reptiler?

**Hva mener du om dagens kontroll for å hindre ulovlig innførsel og hold av reptiler?
Negative eller positive sider ved dagens kontrollregime?**

Myten vil ha det til at reptiler blir matet med levende dyr, som katter og kaniner. Tror du det er noe hold i dette?

Det har i debatten blitt henvist til tall fra Storbritannia, som indikerer at smuglingen ikke minsker ved legalisering. Hva mener du om påliteligheten til denne statistikken, og bør den eventuelt tillegges vekt i avgjørelsen om legalisering eller opprettholdelse av forbudet

Hva bør skje med beslaglagte krypdyr?

Kan du beskrive hvordan du mener reptiler ideelt sett bør få leve?

Hva mener du om dagens måte reptiler holdes i privat eie i Norge? Er det sider ved holdet som kan oppfattes som negativt for dyret, eller er dyreholdet alltid i samsvar med Dyrevelferdslovens bestemmelser om at dyr har egenverdi og at dyr skal respekteres og ikke utsettes for unødige påkjenninger og belastninger?

Tilleggsinformasjon

Har du noe mer å tilføye?

Vedlegg 3: Forskrift

FOR 1976-11-20 nr 03: Forskrifter om forbud mot at fremmedartede (eksotiske) dyr innføres, omsettes eller holdes som husdyr, selskapsdyr eller i fangenskap på annen måte.

DATO: FOR-1976-11-20-3
DEPARTEMENT: LMD (Landbruks- og matdepartementet)
AVD/DIR: Matpolitisk avd.
PUBLISERT: I 1976 s 793
IKRAFTTREDELSE: 1977-01-01
SIST-ENDRET: FOR-2004-01-09-29
ENDRER:
GJELDER FOR: Norge
HJEMMEL: LOV-1974-12-20-73-§30

INNHold

Forskrifter om forbud mot at fremmedartede (eksotiske) dyr innføres, omsettes eller holdes som husdyr, selskapsdyr eller i fangenskap på annen måte.

- § 1. Det er forbudt å innføre, selge, kjøpe, gi bort, ta imot...
 - § 2. Mattilsynet kan i særlige tilfeller gjøre unntak fra...
 - § 3. Overtredelse eller unnlattelse av å følge disse forskrifter...
 - § 4. Disse forskrifter trer i kraft 1. januar 1977.
-

Forskrifter om forbud mot at fremmedartede (eksotiske) dyr innføres, omsettes eller holdes som husdyr, selskapsdyr eller i fangenskap på annen måte.

Fastsatt av Landbruksdepartementet 20. november 1976 i medhold av lov om dyrevern av 20. desember 1974 nr. 73 § 30, jfr. kgl.res. av 19. november 1976. Endret 10 jan 1996 nr. 85, 6 mai 2003 nr. 593, 9 jan 2004 nr. 29.

§ 1. Det er forbudt å innføre, selge, kjøpe, gi bort, ta imot eller å holde som husdyr, selskapsdyr eller i fangenskap på annen måte fremmedartede (eksotiske) pattedyr, krypdyr, padder, frosk og salamander.

I tvilstilfelle avgjør Mattilsynet om et dyr omfattes av forbudet.

Unntatt fra forbudet er det eller de dyr som det er gitt framvisningstillatelse for i medhold av lov om dyrevern av 20. desember 1974 nr. 73 § 15.

0 Endret ved forskrifter 6 mai 2003 nr. 593, 9 jan 2004 nr. 29.

§ 2. Mattilsynet kan i særlige tilfeller gjøre unntak fra forbudet i § 1 og fastsette vilkår for unntaket. Mattilsynet kan herunder kreve at importøren eller annen som skal ha dyret i sin varetekt, fremlegger helseattest for dyret og dokumenterer at dyret vil få forsvarlig oppholdsrom der det er tilstrekkelig plass, lys og tilgang på frisk luft, passe temperatur mv., alt etter de behov vedkommende dyreslag har.

0 Endret ved forskrifter 10 jan 1996 nr. 85, 6 mai 2003 nr. 593, 9 jan 2004 nr. 29.

§ 3. Overtredelse eller unnlattelse av å følge disse forskrifter eller bestemmelser som blir gitt i medhold av dem, er straffbar, jfr. lov om dyrevern av 20. desember 1974 nr. 73 § 31.

Mattilsynet kan påby at dyr som er innført eller forsøkes innført i strid med bestemmelsene i disse forskrifter, skal returneres eller avlives for importørens regning uten erstatning fra det offentlige, selv om vedkommende dyr tilhører noen som ikke har overtrådt eller medvirket til overtredelse av bestemmelsene og uten at straffesak behøver å være reist eller kunne reises mot noen.

Mattilsynet kan også påby at dyr som selges, kjøpes, gis bort, tas imot eller holdes som husdyr, selskapsdyr eller i fangenskap på annen måte i strid med bestemmelsene i disse forskrifter, skal avlives for besitterens regning uten erstatning fra det offentlige, selv om vedkommende dyr tilhører noen som ikke har overtrådt eller medvirket til overtredelse av bestemmelsene og uten at straffesak behøver å være reist eller kunne reises mot noen.

0 Endret ved forskrifter 10 jan 1996 nr. 85, 6 mai 2003 nr. 593, 9 jan 2004 nr. 29.

§ 4. Disse forskrifter trer i kraft 1. januar 1977.

Eier eller besitter av skilpadde kan beholde dyret så lenge det lever, men ikke selge, gi bort eller avhende det på annen måte til andre.

Eier eller besitter av andre dyr som omfattes av forbudet, plikter innen 1. juli 1977 å søke om unntak fra forbudet mot å holde vedkommende dyr, eller å besørge dyret avlivet.